

**ბენიამინ (ბენია)
ჩხიკვიშვილი**

**BENIAMIN (BENIA)
CHKHIKVISHVILI**

1880-1924

ბენიამინ (ბენია) ჩხიკვიშვილი

BENIAMIN (BENIA) CHKHIKVISHVILI

1880-1924

2020

ალბომის ავტორი: ირაკლი მახარაძე / Author of the Album: Irakli Makharadze

ალბომის რედაქტორი: ანტონ ვაჭარაძე / Editor of the Album: Anton Vatcharadze

დიზაინერი: ნატა ყუბანეიშვილი / Designer: Nata Kubaneishvili

ქართული ტექსტის რედაქტორი: ესმა მანია / Editor of Georgian text: Esma Mania

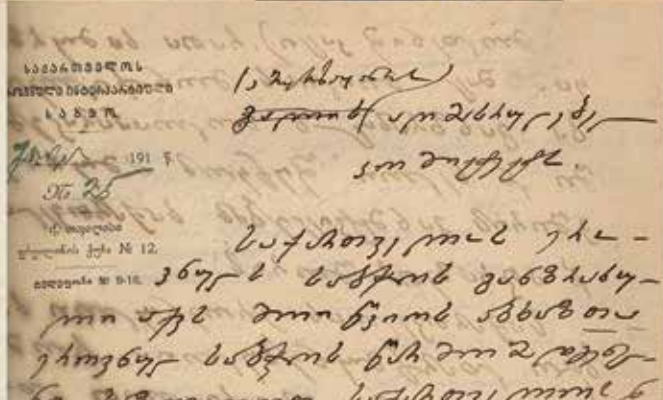
ინგლისური ტექსტის რედაქტორი: მეგი ქარცივაძე / Editor of English text: Megi Kartsivadze

ISBN: 978-9941-8-2176-9

მემორიალური ალბომი მომზადებულია შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტოს, Sida-ს ფინანსური მხარდაჭერით. შინაარსზე პასუხისმგებლობა სრულად ეკისრება მის შემქმნელს. Sida შესაძლოა არ იზიარებდეს გამოთქმულ ხედვებსა და ინტერპრეტაციებს.

Creation of the Memorial Album was possible with the generous support of the Swedish International Development Cooperation Agency, Sida. Responsibility for the content rests entirely with the creator. Sida does not necessarily share the expressed views and interpretations.

შინაარსი / CONTENTS

მადლობა	4
ბენიამინ (ბენია) ჩხიკვიშვილი.....	5
დოკუმენტები და ფოტოები 1880-1921	42
დოკუმენტები და ფოტოები 1921-1924	112
ბიბლიოგრაფია	144
Acknowledgements.....	4
Beniamin (Benia) Chkhikvishvili.....	5
Documents and Photos 1880-1921.....	42
Documents and Photos 1921-1924.....	112
Bibliography.....	144

მადლობა!

გვსურს, მადლობა გადავუხადოთ შემდეგ დაწესებულებებს და პიროვნებებს:
საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკას მემორიალური ალბომის გამოცემაში მხარდაჭერისთვის.
საქართველოს ეროვნულ არქივს და საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივს დოკუმენტების და ფოტოების მოწოდებისთვის.
ბენიამინ ჩხიკვიშვილის შთამომავლებს: ქალბატონ ეკა ჩხიკვიშვილს და ბატონ გივი ბოლქვაძეს, ფოტოებისა და სხვა მასალის მოწოდებისთვის.
ქალბატონ ესმა მანიას, ქართული ტექსტების გამართვისა და სრულყოფისათვის.
ისტორიკოს გიორგი მამულიას, გამოცემის მომზადებისას სასარგებლო რჩევებისთვის.
საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის მკვლევრებს და ისტორიით დაინტერესებულ ყველა პირს.

ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (IDFI)

26 მაისი, 2020 წელი

Acknowledgements

We would like to express gratitude toward the following institutions and individuals:
The National Parliamentary Library of Georgia for the publication of the Memorial Album.
The National Archives of Georgia and the Archives of the Ministry of Internal Affairs of Georgia for the provision of archival documents and photos.
Descendants of Benjamin Chkhikvishvili: Ms. Eka Chkhikvishvili and Mr. Givi Bolkvadze, for providing photos and other materials.
Ms. Esma Mania, for perfecting Georgian texts.
For the support and helpful advice of a historian, Giorgi Mamulia.
Researchers of the First Democratic Republic of Georgia and all those interested in history.

Institute for Development of Freedom of Information (IDFI)

May 26, 2020

ჩვენი ქვეყნის ისტორიის სხვადასხვა ეტაპზე გურულები მნიშვნელოვან როლს თამაშობდნენ ქვეყნის საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში. განსაკუთრებით ეს გამოიხატა XX საუკუნის დასაწყისში, როცა რუსეთის იმპერიას რევოლუციურმა გრიგალმა გადაუარა და ისევე როგორც, ფაქტობრივად, ყველგან, საქართველოშიც გაჩაღდა რევოლუციური კერები. ამ პერიოდში რუსეთში შეიქმნა კრასნოიარსკის, ლიუბოტინის, ნოვოროსიისკის, ჩიტას, სოჭის, ხოლო საქართველოში – ნაძალადევის, გორის, ჭიათურის, ყვირილის, ზუგდიდის და სხვა ე.წ. „რესპუბლიკები“, რომელთაც სულ მცირე ხნით იარსებეს. მაგრამ არც ერთ რესპუბლიკას არ ღირსებია ისეთი საყოველთაო ყურადღება, როგორც გურიის რესპუბლიკას.

ათასცხრაასიანი წლების დასაწყისში პირველი გამოსვლა, რომელიც შემდეგ რუსული მთავრობის სანიანაღმდეგო შეიარაღებულ წინააღმდეგობაში გადაიზარდა, დაიწყო 1902 წლის მაისში, გურიის სოფელ ნიგოეთში, მემამულე მაჭუტაძეებისა და ადგილობრივ გლეხთა დიდი შეტაკების შემდეგ. გლეხები სტიქიურად გამოვიდნენ საძოვრებზე დავის გამო. ნიგოეთელ გლეხთა გამოსვლის ამბავი სწრაფად მოედო მთელს გურიას და მათ სხვა სოფლებიც შეუერთდა.

სამიოდე წელში გურიაში გლეხთა რევოლუციური მოძრაობა საბოლოოდ ე. წ. „გურიის რესპუბლიკად“ ჩამოყალიბდა. ოცნება, რომელიც რუსული ინტელიგენციის რამდენიმე თაობამ ვერ აისრულა, საქართველოში

In the different periods of the history of our country, Guria played an important role in the public and political life of the country. This was most evident in the beginning of the XX century when the Russian Empire was stormed by the revolutionary waves similarly to the other places and the revolutionary movements also emerged in Georgia. During this period Krasnoyarsk, Liubotyń, Novorossiysk, Chita and Sochi so-called “republics” were established in Russia and Nadzaladevi, Gori, Chiatura, Kvareli, Zugdidi, etc. short-lived “republics” – in Georgia. However, none of these republics have attracted so much as attention as the Republic of Guria.

The first demonstration in the early 1900s, which then transformed into the armed rebellion against the government, began in May 1902, in the village of Guria, Nigoeti,

გურული რევოლუციონერები:

ბენია ჩხიკვიშვილი, ისიდორე რამიშვილი, ფილიპე მახარაძე და სხვები 1900-იან წლებში. მოგვიანებით მათი გზები გაიყო და ფილიპე „ბოლშევიკი“ გახდა, ხოლო ისიდორე და ბენია „მენშევიკების“ ლიდერებად ჩამოყალიბდნენ.

Gurian Revolutionaries:

Benia Chkhikvishvili, Isidore Ramishvili, Philipe Makharadze and others in the 1900s. Later they were separated and Philipe became a “Bolshevik”, and Isidore and Benia became leaders of the “Mensheviks”.

ფოტო ინტერნეტიდან
Photo from the Internet

ახდა. გლეხთა ფართო მასებში რევოლუციურმა შეგნებამ გაიღვიძა და გურიამ რევოლუცია განახორციელა – ფაქტობრივად, გათავისუფლდა მეფის მთავრობის ზეგავლენისგან. მალევე გლეხთა მოძრაობის საერთო ხელმძღვანელობა საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ ითავა. დაარსდა „გლეხთა კომიტეტები“, რომლებიც თავიდან მხოლოდ ბოიკოტს აცხადებდნენ და იფიცებოდნენ, შემდგომში კი ქმნიდნენ საკუთარ ადმინისტრაციებს, სასამართლოებს (მეფისნაცვალმა ვორონცოვ-დაშკოვმა ცნობილი იტალიელ პოლიტიკოსსა და მოგზაურთან ლუიჯი ვილარისთან საუბარში განაცხადა, რომ გურული სასამართლო „მართლმსაჯულებას ბევრად უფრო პატიოსნად და ეფექტიანად ახორციელებს, ვიდრე სახელმწიფო სასამართლოები“^[1]), იარაღის სახელოსნოებს, სტამბებს, განაგებდნენ სასკოლო განათლებას, აწესებდნენ გადასახადებს, ფასებს და სხვა. კომიტეტები აუქმებდნენ მეფის რუსეთის ადმინისტრაციულ ერთეულებს და თვითონ იღებდნენ ხელში ძალაუფლებას.

გურული რევოლუციონერები:

იაგორ ბოლქვაძე, ბენია ჩხიკვიშვილი, გიორგი შილაკაძე 1900-იანი წლებში

Gurian Revolutionaries:

Iagor Bolkvadze, Benia Chkhikvishvili, Giorgi Shilakadze in the 1900s

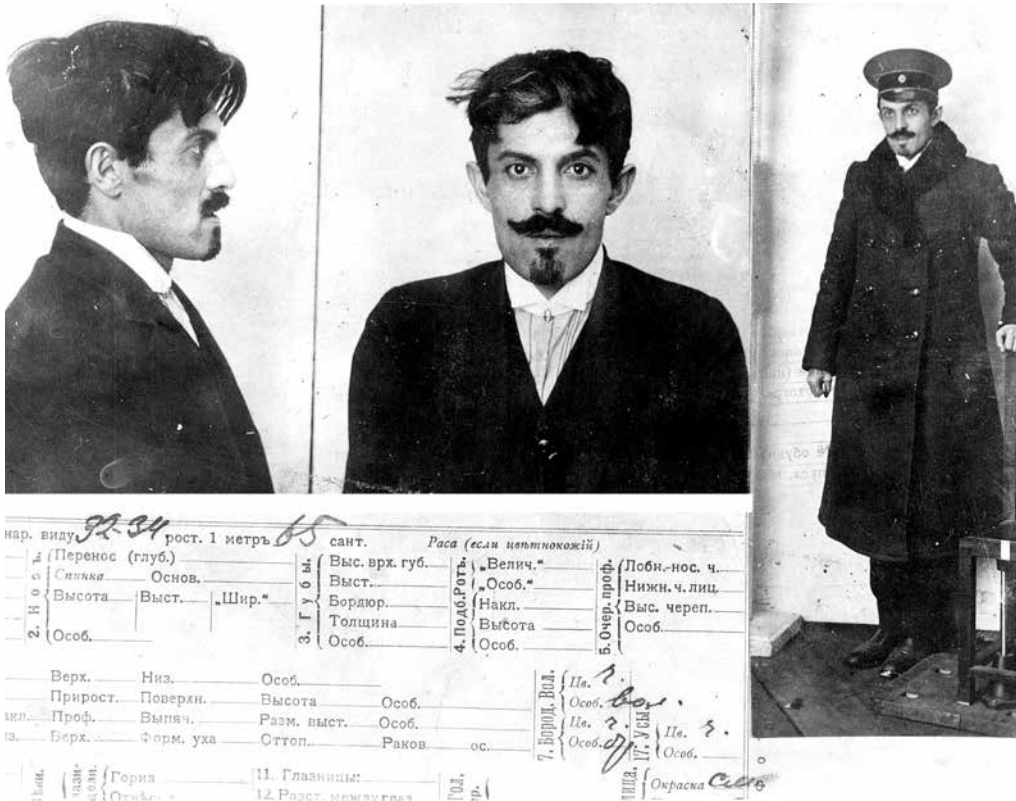
ფოტო ინტერნეტიდან

Photo from the Internet

after the clashes between the landowners Machutadze and local peasants. The peasants came out in the streets due to the heated argument over pastures. The information about the Nigoeti peasants quickly spread in whole Guria and the other villages also joined them.

In just three years, the Peasants' Movement finally transformed into the so-called Republic of Guria. The dream, which for several generations of Russian intelligentsia had not come true, came true in Georgia. The revolutionary consciousness woke up among peasants and the revolution happened in Guria – basically, now Guria was free from the influence of the Tsar. Soon, the Social-Democratic Party of Georgia took the lead of the Peasant's Movement. Peasants' committees were established, that, in the beginning, only used to set up a boycott and strike and then started establishing their administrations, courts (Viceroy Vorontsov-Dashkov told Luigi Villari, famous Italian politician and traveler, that Gurian courts had a much fair and effective court system than the state courts^[1]), weapons forge, publishing houses, administering school education, imposing taxes, prices, etc. The committees abolished Tsarist administrative institutions of the villages and took the lead of all the governing issues.

In 1904, the Viceroy of the Caucasus wrote in the report sent to St. Petersburg: "I will not exaggerate if I say that Gurians are in the vanguard of the revolutionary movements in the Caucasus. Since the beginning of 1904, they have aimed to implement the ideas of democratic class equality, abolish capitalism and change the existing order through fear, violence and terror". Later, one of the founders and organizers of the movement, a social-democrat born in village Atsana, Grigol Uratadze announced with pride that

გრიგოლ ურატაძის
ჟანდარმერიის ბარათი,
1900-იანი წლები

Genderme card of Grigol
Urataдзе,
1900s

დაცულია საქართველოს
ეროვნულ არქივში
Preserved at the National
Archives of Georgia

1904 წელს კავკასიის მეფისნაცვალ პეტერბურგში გაგზავნილ მოხსენებაში წერდა: „არ გადაჭარბებ, თუ ვიტყვი, რომ გურულები არიან მთელს კავკასიაში რევოლუციური მოძრაობის განვითარების ავანგარდში. მათ 1904 წლის დასაწყისიდან მიზნად დაისახეს თავიანთი სოციალ-დემოკრატიული კლასთა თანასწორუფლებიანობის იდეების ცხოვრებაში გატარება, კაპიტალიზმის განადგურება და არსებული წესწყობილების შეცვლა დაშინების, ძალმომრეობის და ტერორის სახით“. ის, რომ მოხსენებაში არაფერი იყო გადაჭარბებული, – მოგვიანებით სიამაყით აცხადებდა აცანაში დაბადებული ცნობილი სოციალ-დემოკრატი გრიგოლ ურატაძე, მოძრაობის ერთ-ერთი სულისჩამდგმელი და ორგანიზატორი.^[2]

nothing was exaggerated in the report.^[2]

The whole Russian revolutionary movement talked about Guria. Famous Russian writer, Lev Tosloty, who was a careful advocate of peaceful, “vegetarian” revolution, called Gurians the vanguard of the Russian revolution^[3]. The Gurians did not consider Tolstoy’s teachings, which meant the implementation of his religious-moral ideas – impossibility to resist evil through violence and passive resistance. His doctrine, in this case, was far from reality and the Gurians decided to use violence to gain independence when there no other choice was left.

Finally, the Gurian rebels did not manage to resist the huge police state alone and were

გურიის შესახებ მთელი რუსული რევოლუციური მოძრაობა ალაპარაკდა. „ფრთხილმა, უსისხლო, „ვეგეტერიანული“ რევოლუციის მქადაგებელმა მწერალმა, ლევ ტოლსტოიმ გურულებს „რუსული რევოლუციის ავანგარდი“^[3] უწოდა. გურულებმა არ გაითვალისწინეს ტოლსტოის შეგონებანი, რომელიც გურიის მოძრაობაში ხედავდა საკუთარი რელიგიურ-ზნეობრივი სწავლების - ძალადობით ბოროტებისადმი წინააღმდეგობასა და პასიურ დაუმორჩილებლობას - პირდაპირი მნიშვნელობით განხორციელებას. მისი დოქტრინა ამ კონკრეტულ შემთხვევაში შორს იდგა რეალობისაგან და გურულებმა ყველა რესურსი რომ ამონერეს, გადანყვიტეს ძალისმიერი მეთოდებით მოეპოვებინათ საკუთარი თავისუფლება და მომავალი.

საბოლოოდ, გურულმა მემბოხეებმა ვერ შეძლეს უზარმაზარ პოლიციურ სახელმწიფოსთან მართო გამკლავება და დამარცხდნენ, თუმცა გურიის რესპუბლიკა იყო უნიკალური მოვლენა გლეხთა მოძრაობის ისტორიაში, როგორც რუსეთის იმპერიაში, ისე მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. გურიის რესპუბლიკას პარიზის 1871 წლის კომუნას¹ ადარებდნენ.^[4] აქვე აღსანიშნავია, რომ პარიზის კომუნამ დაახლოებით ათი კვირა იარსება, გურიის რესპუბლიკამ კი – ბევრად მეტი. იმის გამო, რომ პარიზი ევროპის შუაგულში მდებარეობდა, ეს ამბავი ფართო საზოგადოებისათვის კარგად არის ცნობილი, გურიის რესპუბლიკა კი – უმთავრესად სპეციალისტების ვიწრო წრისათვის.

1. პარიზის კომუნა – თვითგამოცხადებული სოციალისტური მთავრობა, რომელიც პარიზს მართავდა 1871 წლის 18 მარტიდან 28 მაისამდე. 21 მაისიდან საფრანგეთის რეგულარულმა არმიამ კომუნას მოუწყო ე.წ. „სისხლიანი კვირა“ და მათი გამოსვლა ჩაახშო.

defeated, but the Republic of Guria was the unique event in the history of Peasants' Movement in the Russian Empire as well as worldwide. The Republic of Guria was often compared^[4] to the Paris commune of 1871¹. Also, it is notable that Paris commune lasted only for approximately 10 weeks while the Republic of Guria existed for a longer period. Due to the fact that Paris is located in the heart of Europe, this is a well-known story while only a small circle of specialists has information about the Republic of Guria.

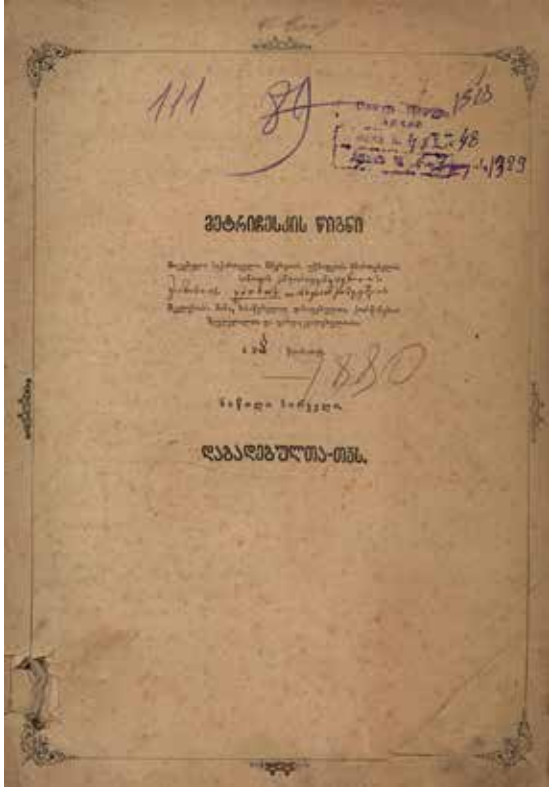
The Republic of Guria has its president – Benjamin (Benia) Chkhikvishvili. He was also called “the King of Guria”.

Benia Chkhikvishvili was born on 18 January 1880 in the village Sakvavistke, in the family of poor nobleman. He had five sisters and one brother. Benia studied at the Agricultural School of Kutaisi from which he was expelled as a student of final year in 1900 due to his participation in the illegal publication. At school, he became acquainted with the social-democratic teachings, he was a member of an illegal circle and had close connections with the members of the Third Socialist Group (“Mesame Dasi”) from Kutaisi.

Benia is said to have lived at the resettled prince Constantine of Oldenburg's² house and he became too close with him. The legend says that when the prince decided

1. Paris Commune - The self-proclaimed socialist government which ruled Paris from March 18 to May 28, 1871. From May 21, so-called “Bloody Week” - final assault by the French Armed Forces was launched that ended the Paris Commune.

2. Prince Constantine of Oldenburg (1850-1906) – High ranking military official of the Russian Empire who since the 1880s lived and worked in Kutaisi and then in Abkhazia.

გურიის ეპარქიის სოფელ ციხის იოანე ნათლისმცემლის სახელობის ეკლესიის მეტრიკული წიგნი, 1880 წელი

ბენიამენ ჩხიკვიშვილი
 დაბადება - იანვრის 15, ნათლისღება - იანვრის 22
 წოდება, სახელი, მამის სახელი და გვარი მშობელთა და რომლისა სარწმუნოებისა არიან - ამავე სოფლისა მცხოვრები აზნაური გიგო ბეჟანის-ძე ჩხიკვიშვილი და სულიერი ცოლი მისი ნატალია კაციას ასული, ორნივე მართლმადიდებლისანი არიან
 ბენია მონათლეს იმავე სოფლის ბლალოჩინმა (დეკანოზმა) მღვდელმა, იესე პორფირეს-ძე ცინცაძემ და კეკელიძემ
 ნათლობის საიდუმლო აღასრულეს მღვდელმა სოფრომ კეკელიძემ და დიაკონმა მაქსიმე ცინცაძემ

The parish record of Guria eparchy, the village Tsikhe, 1880

Beniamen Chkhikvishvili
 Birth – January 15, Baptism – January 22
 Parents: Living in this village, nobleman Gigo Chkhikvishvili and his wife, Natalia Katsias daughter, both in an orthodox faith.
 Benia was baptized by the priest Blagochin (Dean) of the same village, Iese Tsintsadze and Kekelidze
 The sacrament of baptism was performed by the priest Sophrom Kekelidze and the deacon Maxime Tsintsadze

გურიის რესპუბლიკას საკუთარი ჰყავდა პრეზიდენტიც - ბენიამინ (ბენია) ჩხიკვიშვილი. მას „გურიის მეფესაც“ უწოდებდნენ.

ბენია ჩხიკვიშვილი დაიბადა 1880 წლის 18 იანვარს, სოფელ საყვავისტყეუში, ღარიბი აზნაურის ოჯახში. მას ჰყავდა ხუთი და და ერთი ძმა. ბენია სწავლობდა ქუთაისის სამეურნეო სკოლაში, საიდანაც 1900 წელს, არალეგალურ გამოცემაში

to go back to Germany, he asked Benia Chkhikvishvili to go with him but this did not happen. As a sign of their friendship, the prince gave him a car (Ford) and cabinet as a present. It is unknown what has happened to the car but the cabinet was confiscated by the Bolsheviks. Benia’s wife described the cabinet in details in her letters to the Communists, hoping that she would be able to return her property.^[5]

მონაწილეობისათვის, დამამთავრებელი კლასიდან დაითხოვეს. სკოლაში ის გაეცნო სოციალ-დემოკრატიულ მოძღვრებას, მონაწილეობდა მონაფეთა არალეგალურ წრეში და მჭიდრო კავშირი ჰქონდა ქუთათურ მესამედასელებთან.

გადმოცემით, ბენია დროებით მუშაობდა ქუთაისში გადასახლებულ პრინც კონსტანტინე ოლდენბურგელთან² და ძალიან დაუახლოვდა მას. როცა პრინცმა გერმანიაში დაბრუნება დააპირა, წაყოლა სთხოვა ჩხიკვიშვილს, თუმცა ასე არ მოხდა. მეგობრობის ნიშნად, ოლდენბურგელმა პრინცმა მას მანქანა (ფორდის მარკის) და კაბინეტი აჩუქა. მანქანის ბედი უცნობია, ხოლო კაბინეტი ბოლშევიკებმა ჩამოართვეს. კაბინეტი ზედმინევით აქვს აღწერილი ბენიას მეუღლეს განცხადებებში, რომლებსაც თავისი ქონების დაბრუნების იმედით სწერდა საბჭოთა ხელისუფლებას.^[5]

სკოლიდან დათხოვნის შემდეგ, ბენია ორი წლის განმავლობაში მასწავლებლობდა სამრევლო სკოლაში სამეგრელოში, სადაც კარგ მასწავლებლად ითვლებოდა. 1902 წელს ქუთაისში გაიმართა დასავლეთ საქართველოს სამრევლო სკოლების მასწავლებელთა კურსები. ადგილობრივ სოციალ-დემოკრატიან წინადადებით ჩხიკვიშვილი მოუწოდებდა მასწავლებლებს, მხარი დაეჭირათ გლეხთა მოძრაობისათვის, რომელმაც გურიაში იფეთქა, რათა სხვა მამრებში მისი გავრცელებისათვის ხელი შეეწყოს. ის დაასმინეს თედო

After he was expelled from school, Benia worked as a teacher at one of the parochial schools in Mingrelia where he was considered to be a good teacher. In 1902, teaching courses of the parochial schools of Georgia were held in Kutaisi. Chkhikvishvili called for the teachers to support the Peaseants' Movement, which had already started in Guria, to spread it to the other districts as well. Tede Zhordania³, who was leading the courses, was informed about his activities and he was immediately expelled from the school. After this, Benia went to Chiatura where he worked at the coal (black stone) mine.^[6]

According to his contemporaries, Benia was an extraordinary, radical, quick-tempered person who usually caused problems due to his character. In Autumn 1920, Chkhikvishvili, Valiko Jugheli, Valodia Gogvadze, Bictor Tevzaia and Tede Ghlonti had a feast at the restaurant. When they got drunk, they made a toast to the members of the government and the leader of the Second International, Karl Kautsky.⁴ Tede Ghlonti did not like this and called them “the traitors of the motherland” and “the agents of the western capitalists”. Then the fight started during which Benia beat the socialist-federalist opponent, Tede Ghlonti.

At first glance, there was an impression that Benia had harped on the federalists – he had another widely known fight with another member: on 1 February 1921, a few weeks before the occupation, Benia and Shalva Nutsubidze had a dispute at the

2. პრინცი კონსტანტინე ოლდენბურგელი (1850-1906) – რუსეთის იმპერიის სამხედრო პირი და მაღალჩინოსანი, რომელიც 1880-იანი წლებიდან ქუთაისში, შემდეგ კი აფხაზეთში ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა.

3. თევდორე (თედო) ჯორდანია (1854-1916) - ისტორიკოსი, პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწე.

3. Tevdore (Tedo) Zhordania (1854-1916) - Historian, teacher and public figure.

4. Karl Kautsky (1854-1930) - Marxist theoretician, the leader of Social-Democratic Party. He was an international ally of Georgia. These words belong to Kautsky – “I feel closer to the Georgian Social-Democratic Party than to the Socialist Party in Europe”. After his visit to Georgia, he created works on the implementation of Social-Democratic model. He opposed the Soviet model and criticized Lenin.

ჟორდანიასთან³, რომელიც კურსებს ხელმძღვანელობდა და დაუყონებლივ დაითხოვეს მასწავლებლობიდან. ამის შემდეგ ბენია გაეშურა ჭიათურაში, სადაც მუშაობა დაიწყო შავი ქვის მადარობში.^[6]

თანამედროვეთა გადმოცემით, ბენია იყო არაორდინალური, რადიკალური, ფეთქებადი და ფიცხი, ხშირად თავისი ხასიათით პრობლემებსაც ქმნიდა. 1920 წლის შემოდგომაზე (მოვლენებს ცოტა წინ რომ გავუსწროთ), რესტორანში ქეიფობდნენ ჩხიკვიშვილი, ვალიკო ჯუღელი, ვალოდია გოგუაძე, ბიქტორ თევზაია და თედო ღლონტი. შეზარხოშებულებმა თურმე დალიეს მთავრობის წევრების და მეორე ინტერნაციონალის ლიდერის, კარლ კაუცკის სადღეგრძელო⁴ [7]. თედო ღლონტს ეს არ მოეწონა და სუფრის წევრებს „სამშობლოს მოღალატეები“ და „დასავლეთის კაპიტალისტების აგენტები“ უწოდა. ატყდა ჩხუბი, რომლის დროსაც ბენიამ სოციალისტ-ფედერალისტი ოპონენტი ღლონტი სცემა.

ერთი შეხედვით, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ბენიას თვალში ჰყავდა ამოღებული ფედერალისტები - მეორე გახმაურებული ჩხუბი მას პარტიის კიდევ ერთ წევრთან მოუვიდა: 1921 წლის პირველ თებერვალს, ოკუპაციამდე რამდენიმე კვირით ადრე, საქართველოს რესპუბლიკის დამფუძნებელ კრებაში ბენია და შალვა ნუცუბიძე შელაპარაკდნენ, რის

4. კარლ კაუცკი (1854-1938) - მარქსიზმის თეორეტიკოსი, გერმანიის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ლიდერი, საერთაშორისო ასპარეზზე საქართველოს ინტერესების დამცველად გვევლინებოდა. სწორედ კაუცკის ეკუთვნის სიტყვები „საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ პარტიასთან მე უფრო დაახლოებულად ვგრძნობ თავს, ვიდრე რომელიმე სოციალისტურ პარტიასთან ევროპაში“. საქართველოში ვიზიტის შედეგად, მან შექმნა ნაშრომები სოციალ-დემოკრატიული პოლიტიკური მოდელის განხორციელების შესახებ. დაუპირისპირდა საბჭოთა მოდელს და აკრიტიკებდა ლენინის ხედვებს.

შალვა ნუცუბიძე

Shalva Nutsubidze

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში Preserved at the National Parliament Library of Georgia

Constituent Assembly of the Republic of Georgia, then Chkhikvishvili hit the fist into Shalva Nutsubidze’s eye and took his hand to a revolver. Samson Dadiani and Nikoloz Eliava stopped Chkhikvishvili. Nutsubidze grabbed a chair and threw it but it did not hit Benia. On the next day, a students’ demonstration was held at which Shalva Nutsubidze’s physical assault was condemned. The students expressed their hope that the Constituent Assembly would give an appropriate response to the undeserving member. The Social-Federalist fraction submitted a proposal to the Presidium to suspend a membership to Benia Chkhikvishvili. According to the Social-Federalists, Chkhikvishvili insulted an honor of the Assembly. Articles supporting Shalva Nutsubidze were published in Social-Federalist newspaper “Sakhalkho Sakme”, in which Benia Chkhikvishvili’s behavior was condemned.

Finally, this case did not proceed, because after the Sovietization of Georgia, nobody remembered about the Chkhikvishvili-Nutsubidze dispute. However, when one part of the Social-Federalists began active

შემდეგაც ჩხიკვიშვილმა მუშტი დაარტყა შალვა ნუცუბიძეს თვალში და ხელი რევოლვერისკენ წაიღო. ჩხიკვიშვილი გააკავეს, ხოლო ნუცუბიძემ ხელი სტაცა და ისროლა სკამი, რომელიც ბენიას აცდა.

მეორე დღეს თბილისში გაიმართა სტუდენტთა დემონსტრაცია, რომლის მონაწილეებმაც დაგმეს დამფუძნებელ კრებაზე შალვა ნუცუბიძის ფიზიკური შეურაცხყოფა. სტუდენტები გამოთქვამდნენ იმედს, რომ დამფუძნებელი კრება სათანადო პასუხს გასცემდა უღირს დეპუტატს. სოციალ-ფედერალისტთა ფრაქციამ დამფუძნებელი კრების პრეზიდიუმს წარუდგინა წინადადება ბენია ჩხიკვიშვილისთვის დეპუტატის სტატუსის ჩამორთმევის შესახებ. ფრაქციის წევრთა თქმით, ჩხიკვიშვილმა თავისი საქციელით დამფუძნებელი კრების ღირსება შელახა. სოციალ-ფედერალისტთა გაზეთ „სახალხო საქმეში“ დაიბეჭდა შალვა ნუცუბიძის მხარდამჭერი სტატიები და დეპუტატი, რომლებშიც დაგმობილი იყო დეპუტატ ბენია ჩხიკვიშვილის საქციელი.

საბოლოოდ, საქმე არ გაგრძელებულა, საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ კი ჩხიკვიშვილი-ნუცუბიძის უსიამოვნება არავის ახსოვდა. მაგრამ როდესაც სოციალ-ფედერალისტთა ერთმა ნაწილმა, თედო ღლონტისა და შალვა ნუცუბიძის მეთაურობით, საბჭოთა ხელისუფლებასთან აქტიურად თანამშრომლობა დაიწყო, ნუცუბიძესთან სტუდენტები მივიდნენ და განუცხადეს: „ეს რა შეცდომა დავუშვიტ, რომ თქვენ გამო დემონსტრაციაზე გამოვედით, ბენია ჩხიკვიშვილმა რატომ მეორე თვალის არ ამოგთხარათო“.^[8] წლების შემდეგ, ამ ისტორიას გაგრძელებაც მოჰყვა: ბენიას შვილთან, სლავასთან მივიდა მისი მეგობარი, შალვა ნუცუბიძის

collaboration with the Soviet government, students came to Nutsubidze and told him: “What a mistake we have made when we came out in the streets because of you! Why did not Benia Chkhikvishvili also dig out your second eye?!“^[8] After several years, this story was followed by a continuation: Shalva Nutsubidze’s relative, who was also a friend of Benia’s son, Slava, came to Slava and told him about Shalva’s request that he wanted to meet Benia’s son. It is said that during their meeting, Shalva Nutsubidze told Slava: “Probably you have been told about what has happened between me and your father. Remember that it was a fault of my tongue.”

It is being said that Chkhikvishvili was a left-wing socialist for what he was criticized for his closeness with Bolshevism. However, until the end of his life, he had been faithful to the idea of the independence of his country and he even died for it.^[9]

In the early 1900s, the entire Russian Empire became the center of revolutions and demonstrations. Georgia was no exception, which was overwhelmed by the revolutionary wave. Clashes between the revolutionaries and soldiers of the regular army were frequent. The Russo-Japanese War also began in 1904, leading to famine throughout the country, and events culminated in the January-June 1905 revolution.

Benia Chkhikvishvili had oratorical talents. People used to gather to listen to him. In 1903, he became a member of the newly-established Batumi Committee of the Social-Democratic Labor Party of Russia. During his staying in Batumi (he worked at the Mantashev’s Second (Richter) Factory) he demonstrated his organizational skills. He planned and participated in the extrication of his friend, imprisoned by the Russian soldiers, which many considered to

ნათესავი და გადასცა შალვას თხოვნა, ბენიას შვილი შეეხვედრებინა. გადმოცემის თანახმად, შალვა ნუცუბიძემ შეხვედრისას სლავას უთხრა: „ალბათ მოგიყვან, ჩემსა და მამაშენს შორის რაც მოხდაო. იცოდე, ყველაფერი ჩემი ენის ბრალიაო“...

როგორც ამბობენ, ჩხიკვიშვილი უფრო მემარცხენე სოციალისტი იყო, რის გამოც მას ბოლშევიზმთან სიახლოვეს საყვედურობდნენ, მაგრამ საკუთარი ქვეყნის დამოუკიდებლობის იდეას ბოლომდე ერთგულად და თავგამოდებით უერთგულა და ამისთვის სიცოცხლეც კი დათმო.^[9]

1900-იანი წლების დასაწყისში მთელი რუსეთის იმპერია რევოლუციების და გამოსვლების კერად იქცა. გამონაკლისი არც საქართველო იყო, რომელსაც რევოლუციურმა ტალღამ გადაუარა. ხშირი იყო შეტაკებები რევოლუციონრებსა და მეფის რეგულარული არმიის ჯარისკაცებს შორის. 1904 წელს დაიწყო რუსეთ-იაპონიის ომიც, რამაც მთელს ქვეყანაში შიმშილი გამოიწვია, ხოლო მოვლენები დაგვირგვინდა 1905 წლის იანვარ-ივნისის რევოლუციით.

ბენია ჩხიკვიშვილი ორატორული ნიჭით გამოირჩეოდა, მის მოსასმენად ხალხი სპეციალურად იკრიბებოდა. 1903 წელს ახლად ჩამოყალიბებულმა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ბათუმის კომიტეტმა ის თავის რიგებში გააწევრიანა. ბათუმში ყოფნისას (ის მუშად მუშაობდა მანთაშევის მეორე /რიხტერის/ ქარხანაში) მან გამოავლინა ორგანიზატორული ნიჭიც, დაგეგმა და თავად მონაწილეობდა რუსი ჯარისკაცების მიერ დატყვევებული ამხანაგის გამოსხნაში, რაც უმრავლესობას განუხორციელებლად მიაჩნდა. ჩხიკვიშვილმა ეს საქმე წარმატებით შეასრულა, რამაც რევოლუციურის გარდა, სამხედრო

რუსეთის იმპერატორი
ნიკოლოზ II

Russian Emperor Nicholas II

ფოტო ინტერნეტიდან
Photo from the Internet

be impossible. Chkhikvishvili accomplished this mission successfully after which he became a revolutionary and his status among military circles was elevated together with the status of Batumi Committee and Benia was named “General-Governor of Bartskhana”.

In Spring 1903, during his speech at the anniversary of shooting the workers’ demonstration in Batumi, Benia stood in front of an officer when they approached the military headquarters, and told him: “Down with your Nicholas!” In 1904, during the clash with police at the demonstration against the war with Japan, Chkhikvishvili was holding a flag in his hand.^[10] (Both of these demonstrations were organized by Benia).

After the revolutionary events, it was impossible for Benia to stay in Batumi and he, as a member of the committee of the Workers’ Social-Democratic Party of Russia, started illegal working in Tbilisi. He was an organizer of the press and propaganda groups. During the three months, he

წრეებშიც აუმაღლა რეიტინგი მას და ბათუმის კომიტეტს, ხოლო ბენია ჩხიკვიშვილს „ბარცხანის გენერალ-გუბერნატორი“ შეარქვეს.

1903 წლის გაზაფხულზე ბათუმში მუშათა დემონსტრაციის დახვედრის ერთი წლისთავზე გამოსვლის დროს, როდესაც სამხედრო შტაბს მიუახლოვდნენ, ბენია მორიგე ოფიცერს პირდაპირ დაუდგა და უთხრა: „ძირს შენი ნიკოლოზი!“ 1904 წელს კი იაპონიასთან ომთან დაკავშირებით ჩატარებული აღლუმის სანინალმდეგო დემონსტრაციაზე პოლიციასთან შეტაკებისას ჩხიკვიშვილს ხელში დროშა ეჭირა.^[10] (ორივე ეს დემონსტრაცია თავად ბენიას ორგანიზებული იყო).

რევოლუციური მოვლენების შემდეგ ბენიას ბათუმში გაჩერება შეუძლებელი აღმოჩნდა და ის, როგორც რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის (რსდმპ) თბილისის კომიტეტის წევრი, თბილისში შეუდგა არალეგალურ პარტიულ მუშაობას. იყო ტიპოგრაფიების და პროპაგანდისტთა ჯგუფების ორგანიზატორი. სამი თვის განმავლობაში ააწყო კავშირები თბილისის კომიტეტსა და კახეთის სოფლის ორგანიზაციებს შორის.

1904 წლის ოქტომბერში ბენია თბილისში დააპატიმრეს და უკან, ბათუმში გადაიყვანეს, მას ბათუმის დემონსტრაციის და საიდუმლო სტამბის ორგანიზებას ედავებოდნენ, თუმცა მალევე თავდებით გაათავისუფლეს. თბილისის რევოლუციური კომიტეტის დადგენილებით, ის გურიაში ჩავიდა, რათა მოძრაობის სათავეში ჩამდგარიყო.

ჩხიკვიშვილის თაოსნობით, 1905 წელს დაშალეს ოზურგეთის საქალაქო საბჭო და მოიწვიეს „გურიის დროებითი პარლამენტი“. მისი თავმჯდომარის არჩევნებში

established links between the Tbilisi committee and the village organizations of Kakheti.

In October 1904, Benia was arrested in Tbilisi and taken back to Batumi. He was accused of organizing Batumi demonstration and secret publication-house. However, soon he was released on bail. Following the decision of the Tbilisi Revolutionary Committee, he went to Guria to lead the movement.

Under Chkhikvishvili's leadership, in 1905, the City Council of Ozurgeti was dismissed and the "Provisional Parliament of Guria" was invited. In the elections, Chkhikvishvili received 958 votes out of 970. He was also often called "the President of Provisional Parliament".^[11] He had an influence not only on Ozurgeti district but also on the railway, which had sometimes been under the control of the strikers and sometimes - the government. Chkhikvishvili was said to allocate oil and food himself, his single call was enough for him to be provided by a delegate train from Batumi or Samtredia. He was always accompanied by the armed groups and everyone used to make a way for him. "Everyone listened to Benia and accomplished what he had ordered"^[12] when he was just 25-year-old. It was said about him that "if Benia Chkhikvishvili had not been in Guria, there situation would be ten times more disastrous".^[13]

Famous military and public official, Georgian general of Wehrmacht, Shalva Maghlakelidze wrote about him in his memoirs: ***"Benia Chkhikvishvili, famous as the President of Guria, was an old-style, truthful and brave man. He was useful for rebellion, he could use weapons, did not need a school for it, he was well-known in Guria. He returned from penal servitude, with hoarse voice, aquiline nose, beard, mustache. He was a huge man"***.^[14]

ჩხიკვიშვილმა 970-დან 958 ხმა მიიღო. მას ხშირად ეძახდნენ „დროებითი პარლამენტის პრეზიდენტსაც“.^[11] მისი გავლენა ვრცელდებოდა არა მარტო ოზურგეთის მაზრაზე, არამედ რკინიგზაზეც, რომელიც ხან გაფიცულთა, ხან კიდევ ხელისუფლების ხელში იყო. ამბობენ, რომ ჩხიკვიშვილი თავად ანანილებდა ნავთსა და სურსათს, ამარაგებდა ოზურგეთს, მისი ერთი ზარიც კი საკმარისი იყო, რომ ბათუმიდან ან სამტრედიიდან მისთვის სადელეგატო მატარებელი მიეწოდებინათ. ის ყოველთვის შეიარაღებული რაზმელების თანხლებით გადაადგილდებოდა და ყოველი შემხვედრი მას მოწინებით უთმობდა გზას. ბენიას „ყველანი უგონებდნენ და სიტყვის შეუბრუნებლად ასრულებდნენ იმის განკარგულებას“^[12] სულ რაღაც 25 წლის ასაკში. მის შესახებ ამბობდნენ, რომ გურიაში „ბენია ჩხიკვიშვილი („კაცი მარჯვე და მომქმედი“), რომ არ ყოფილიყო, ათჯერ უარესი უბედურება დატრიალდებოდაო“^[13].

ცნობილი სამხედრო და საზოგადო მოღვაწე, ვერმახტის ქართველი გენერალი შალვა მაღლაკელიძე მის შესახებ მოგონებებში წერდა:

„ბენია ჩხიკვიშვილი, ცნობილი როგორც გურიის პრეზიდენტი, ძველი და მართალი ვაჟკაცური კაცი იყო. აჯანყებისთვის გამოდგებოდა, იარაღსაც იხმარდა, სკოლა არ უნდოდა მაგისტრის, გურიაში უდიდესი სახელი ჰქონდა. კატორღიდან დაბრუნდა, ჩახლუჩილი ხმა, არწივისებური ცხვირი, წვერები, უღვაშები ჰქონდა, ვეებერთელა კაცი იყო“.^[14]

1905 წლის 14 ოქტომბერს მთელს ამიერკავკასიაში დაიწყო საყოველთაო გაფიცვა. გურიაში ეს შეიარაღებული აჯანყების დასაწყისად აღიქვეს, მაგრამ აჯანყებისთვის საჭირო იყო დიდძალი იარაღი. გაფიცვამდეც ხშირი

შალვა მაღლაკელიძე

Shalva Maglakelidze

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved at the National Parliament Library of Georgia

On 14 October 1905, a strike began in the South Caucasus. In Guria, it was perceived as the beginning of rebellion but for rebellion, a great number of weapons was needed. Even before the strike, the attacks on officers and Kozaks and grabbing their arms was common, but during the strike, such cases became full-scale: based on the decision of military headquarters, ten soldiers under the leadership of Grigol Dumbadze, attacked the sleeping officers in 1904 and took Bernard arms, several swords and cartridges. On 11 October, approximately at 9:30, between Supsa and Jumati, hundred armed Gurians stopped the train and grabbed five boxes of revolvers together with bullets and hid away.^[15] On 16 October, the soldiers of Chokhatauri local organization attacked Police guard post and post office, one was killed, two were wounded and several were taken as prisoners, including police officer (Bokauli) Gagua who “was taken by the Gurians with

იყო „სტრაჟნიკებსა“ და კაზაკებზე თავდასხმა და მათთვის იარაღის წართმევა, გაფიცვის დროს კი ამ შემთხვევებს მასობრივი ხასიათი მიეცა: სამხედრო შტაბის გადაწყვეტილებით, ათი წითელრაზმელი, გრიგოლ დუმბაძის მეთაურობით, 1904 წლის ოქტომბერში, ოზურგეთში თავს დაესხა მძინარე სტრაჟნიკებს და გაიტაცა ოცდაექვსი ბერდანის თოფი, რამდენიმე ხანჯალი, ვაზნები. 11 ოქტომბერს, დაახლოებით დილის ათის ნახევარზე სუფსასა და ჯუმათს შორის ასმა შეიარაღებულმა გურულმა გააჩერა მატარებელი, წაიღო ხუთი ყუთი რევოლვერი ტყვიებთან ერთად და მიიშალა.^[15] 16 ოქტომბერს, ჩოხატაურის ადგილობრივი ორგანიზაციის წითელრაზმელებმა იერიში მიიტანეს პოლიციელთა საგუშაგოსა და ფოსტის განყოფილებაზე, მოკლეს ერთი, დაჭრეს ორი და დაატყვევეს რამდენიმე კაცი, მათ შორის პოლიციის ბოქაული გაგუა, რომელიც გურულებმა „დიდის ზრდილობით წაიყვანეს ცხენით მიყრუებულ ადგილას“.^{5 [16]} აგრეთვე წაიღეს იარაღი – 10 ბერდანა, 12 შაშხანა, 2 რევოლვერი, ტყვია-წამალი და სხვა. ამ შემთხვევებმა ოზურგეთის მაზრის ადმინისტრაცია ძლიერ შეაშფოთა, რის შემდეგაც თავად მაზრის უფროსი შეიარაღებული 120 პლასტუნით⁶ და 13 პოლიციელის თანხლებით, გაემართა ჩოხატაურში ნესრიგის დასამყარებლად.

1905 წლის 20 ოქტომბერს ოზურგეთიდან 14 კილომეტრის მოშორებით, სოფელ

5. ბოქაულის დაპატიმრება აჯანყებულებმა იმით ახსნეს, რომ მისთვის აეცილებინათ მოსალოდნელ რეპრესიებში მონაწილეობა, რადგან მასთან კარგ დამოკიდებულებაში იყვნენ. გაგუას კარგად ეპყრობოდნენ და რამდენიმე დღის შემდეგ გაათავისუფლეს კიდევ. საინტერესოა, რომ გაგუას არავინ გაუცია, მან მხოლოდ განაცხადა, რომ ის თვალბახვეული წაიყვანეს, კარგად უვლიდნენ და ასევე თვალბახვეული ჩოხატაურში დააბრუნეს.

6. „პლასტუნი - ყუბანის შავი ზღვის კაზაკთა ქვედანაყოფის ფეხოსანი კაზაკი, რომელსაც სადაზვერვო და დაცვით ფუნქციები ჰქონდა.“

great courtesy”.^{5 [16]} They also took arms – 10 bearden rifles, 12 rifles, 2 revolvers, bullets, etc. The administration of Ozurgeti district was concerned with these events after which armed head of the district with 120 Plastuns⁶, accompanied by 13 policemen went to Chokhatauri to restore order.

On 20 October 1905, 14 kilometers away from Ozurgeti, near the village Nasakirali, there was a battle between the Red army soldiers and Kozaks in which Kozaks were defeated. According to different reports, 10 were killed, 14 were wounded and 6 Kozaks were captured. Also, they took weapons and horses. One person from rebels was killed and two were wounded.^[17]

According to the documents, Guria committee, specifically Benia Chkhikvishvili, Nestor Erkomaishvili and others led the Nasakirali battle. Almost the whole society of Guria, up to 4,000 people (Filipp Makharadze names 1,000 men) participated in the battle. It is being said that up to 60 men were well-equipped (30 men, according to the other data), others had flint guns, axes, knives and other agricultural instruments.

In the beginning, Benia Chkhikvishvili refused to attack the Nasakirali mountain pass to avoid unnecessary sacrifice. He considered that this would aggravate the situation and would give advantage to the government to activate the repressive

5. The arrest of Bokauli was explained by the rebels as an attempt to keep him away from the expected repressions as long as they had good relations with him. Gagua was treated well and after a few days, he was released. Interestingly, Gagua had not informed against anyone. He only declared that he was taken blindfolded, treated well and returned to Chokhatauri still blindfolded.

6. Plastun – Cossack infantryman in the Kuban and Black Sea Cossack Subdivisions with intelligence and defensive functions.

ნასაკირალთან, წითელრაზმელებმა კაზაკებს ბრძოლა გაუმართეს, დაამარცხეს და უკუაგდეს. სხვადასხვა ცნობით, მოკლეს 10, დაჭრეს 14 და ტყვედ წაიყვანეს 6 კაზაკი, ასევე ხელში ჩაიგდეს ცეცხლსასროლი იარაღი და ცხენები. აჯანყებულებს კი მოუკლეს ერთი კაცი და ორი დაჭრეს.^[17] დოკუმენტების მიხედვით, ნასაკირალის ბრძოლას ხელმძღვანელობდა გურიის კომიტეტი, კერძოდ კი, ბენია ჩხიკვიშვილი, ნესტორ ერქომაიშვილი და სხვები. ნასაკირალის ბრძოლაში მონაწილეობას იღებდა გურიის თითქმის მთელი საზოგადოება, 4 ათასამდე კაცი (ფილიპე მახარაძე ასახელებს 1000 კაცს). ამბობენ, მათგან კარგად შეიარაღებული იყო 60 კაცამდე (სხვა მონაცემებით 30), დანარჩენებს კი კაჟიანი თოფები, ცულები, წალდები, დანები, თოხები და სხვა სასოფლო-სამეურნეო იარაღი ჰქონდათ.

ბენია ჩხიკვიშვილი თავიდან, უსარგებლო მსხვერპლის თავიდან აცილების მიზნით, ნასაკირალის უღელტეხილზე თავდასხმაზე უარზე იყო (მისი აზრით, ეს უფრო გაამწვავებდა მდგომარეობას და უფრო მეტ კოზირს მისცემდა მთავრობას, რათა რეპრესიული მანქანა მთელი სიმძლავრით აემოქმედებინა გურიის მოსახლეობის წინააღმდეგ (რაც დამტკიცდა კიდევც), მაგრამ რაკი უმრავლესობამ ასეთი გადაწყვეტილება მიიღო, ის დაემორჩილა, თავად წავიდა ნასაკირალზე და „მებრძოლებს... არ მოშორებია, გვერდში ედგა მათ“.^[18] ჩხიკვიშვილი რაზმელებს აძლევდა დავალებებს – რომელი მათგანი სად უნდა ყოფილიყო და როგორ ემოქმედა.

21 ოქტომბერს აჯანყებულებთან 17 ოქტომბრის მანიფესტის შესახებ ამბავი მიიტანეს.⁷ ისიდორე რამიშვილის თქმით, ეს ცნობა „აჯანყების სარდალს“

7. 17 ოქტომბრის მანიფესტის თანახმად, რომელიც წერტილს უსვამდა რომანოვების 300-წლიან აბსოლუტურ მონარქიას, ხალხს ენიჭებოდა „სამოქალაქო თავისუფლების ძირითადი გარანტიები“ - მათ მიერ არჩეული სახელმწიფო სათათბიროს მოწვევა, დემოკრატიული რეფორმების გატარება, სიტყვის, შეკრების, პრესის და სხვა თავისუფლებების მიცემა.

machine against the Guria population (which was proved) but as long as the majority made such decision, he agreed, went to Nasakirala and did not leave the warriors until the end of the battle.^[18] Chkhikvishvili gave commands to the soldiers – where they should have been allocated and how to act.

On 21 October, the manifesto of 17 October was taken to the rebels.⁷ According to Isidore Ramishvili, Noe Ramishvili gave this notice to the leader of the rebellion, Benia Chkhikvishvili.^[19] The discussion whether to continue or suspend rebellion began. Some of the rebels said the rebellion was crushed but the majority said that this was still better than nothing.^[20] However, not many believed the manifesto, on 21 October the shooting suspended and people dispersed.

Nasakirala impressed everyone and it significantly facilitated the armed rebellion in the Russian Empire.⁸ ^[21] It is said that after a long time, Kozaks asked one another: “Do you know Nasakirali?” It is notable that later the Communist rewrote the history in such a manner that Stalin was represented almost as a leader of the Nasakirali battle and Guria rebellion. Through this, they wanted to elevate Stalin’s image. If the Nasakirali battle had truly been planned by Jughashvili, he would have been mentioned in the countless memoirs left by the Georgian Bolsheviks. The political situation in Guria was led by the Mensheviks. The Bolshevik Tengiz Zhghenti

7. According to the October 17 manifesto, which finalized the 300 years of the rule of the Romanovs, the people were granted the basic guaranteed of civic rights – the invitation of Dume elected by them, implementation of democratic reforms, freedom of speech, gathering, press, etc.

8. The communists portrayed the Nasakirali attack as one of the most important battles carried out by the Georgians and voiced it with the help of the famous historian Niko Berdzenishvili: “Our whole history is an endless struggle for progress and culture. David the Bulder’s Didgori battle against Turkish barbarians and well-known Nasakirali against the Tsarist reaction are particular moments of thie epic struggle.”

ბენია ჩხიკვიშვილს ნოე რამიშვილმა მიაწოდა.^[19] მაშინვე გაიმართა ბჭობა – გაეგრძელებინათ თუ შეენწყვიტათ თავდასხმა. ზოგიერთი მეამბოხე ამბობდა: „რევოლუციას ცივი წყალი გადაასხესო. უმეტესობა კი გაიძახოდა, ეს „პოჭოკია“ (გოჭის ფეხი – ი. მ.), მაგრამ სულ უფეხობას „პოჭოკიც“ სჯობიაო“.^[20] თუმცა მანიფესტისა ცოტა თუ ვინმემ დაიჭერა, 21 ოქტომბრის ღამეს სროლა შეწყვედა და ხალხი დაიშალა.

ნასაკირალმა დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა უკლებლივ ყველაზე და მძლავრი ბიძგი მისცა რუსეთის იმპერიაში შეიარაღებულ აჯანყებას.⁸ ^[21] თურმე ამ ამბებიდან დიდ ხნის განვლის შემდეგაც კაზაკები ერთმანეთს ეკითხებოდნენ: „Накипали знаешь?“ „ნასაკირალი გაგიგონია?“ (ნასაკირალს ისინი „ნაკირალს“ ეძახდნენ). აღსანიშნავია, რომ მოგვიანებით კომუნისტებმა ისტორია გადანერეს ისე, რომ სტალინი ნასაკირალის ბრძოლის და ღამის გურიის მთელი აჯანყების ხელმძღვანელად წარმოაჩინეს. ამით სურდათ, ბელადის სახე კიდევ უფრო მეტი შარავანდით შემოსილიყო, რაც, რა თქმა უნდა, სიმართლეს არ შეეფერებოდა. ნასაკირალის შეტაკება მართლაც ჯულაშვილის დაგეგმილი რომ ყოფილიყო, იმ უთვალავ მემაუარში, რაც ქართველმა ბოლშევიკებმა დატოვეს, ეს ფაქტი აუცილებლად იქნებოდა ნახსენები. პოლიტიკურ სიტუაციას გურიაში მაშინ მენშევიკები წარმართავდნენ. ბოლშევიკი თენგიზ ჟღენტი აღნიშნავდა (მისი ცოლი ბენიას და იყო), რომ საქართველოში პარტ-ორგანიზაციები მენშევიკების ხელში

8. კომუნისტებმა ნასაკირალზე თავდასხმა ქართველების მიერ ჩატარებულ ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ბრძოლად შერაცხეს და მოგვიანებით, ისტორიკოს ნიკო ბერძენიშვილს ხმამაღალი შეფასება დააწერინეს: „მთელი ჩვენი ისტორია პროგრესისა და კულტურისთვის განუწყვეტელი ბრძოლაა. დიდგორის ბრძოლა დავით აღმაშენებლისა თურქული ბარბაროსობის წინააღმდეგ და სახელოვანი ნასაკირალი ცარისტული რეაქციის წინააღმდეგ ამ ეპიკური ბრძოლის ცალკეული დიდი მომენტებია.“

(his wife was Benia's sister) mentioned that the party organizations in Georgia were under the influence of the Mensheviks.

^[22] In fact, in the Russian Empire, only in Georgia the term “Mensheviks” meaning the “minority” did not describe the reality.

On 9 January 1906, for celebrating the anniversary of the Bloody Sunday⁹, almost all of the Red soldiers of Guria and the local population, more than 10,000 people gathered at the main square of Ozurgeti. 2,000 demonstrators were armed with Berdan rifles, “Smith & Wesson” and hand-made bombs. The demonstrators with flags, singing La Marseillaise walked around the whole city, held meeting at which Benia Chkhikvishvili made a speech. He finished his speech with these words: “Down with shameful governments, down with autocracy, long live the Republic!” According to the investigative materials, he also said that all of the King's servants “would be hanging on these trees”. Then he led the armed soldiers on horseback to meet the army coming from Batumi. On his way, he called for the villagers to arm themselves. However, the battle was not held.^[23]

In January 1906, after crushing the Guria rebellion, in violation of the decision of the committee, Benia Chkhikvishvili stayed in Guria. He was a tall man and used to joke: “How can such a man of this height hide in the city?” (In one of the letters, Benia, who was in exile, wrote to his mother: “the height of the door is one and a half arşin¹⁰ and I hit my head as I forget to bend

9. Bloody Sunday is the name given to the events of Sunday, 22 January [O.S. 9 January] 1905 in St Petersburg, Russia, when tens of unarmed demonstrators were fired upon and killed by soldiers of the Imperial Guard.

10. Arşin - old-style measurement of length, equal to 71,12 centimeters.

იყო.^[22] რეალურად კი რუსეთის იმპერიის მასშტაბით, მხოლოდ საქართველოში არ ასახავდა სახელწოდება „მენშევიკი“, ანუ „უმცირესობა“, რეალობას.

1906 წლის 9 იანვარს, „სისხლიანი კვირის“⁹ წლისთავის აღსანიშნავად, ოზურგეთში მთავარ მოედანზე თავი მოიყარა გურიის თითქმის ყველა წითელრაზმელმა და ადგილობრივმა მოსახლეობამ, 10 000-ზე მეტმა კაცმა. მათ შორის, ორი ათასი დემონსტრანტი „ბერდანით“, „სმიტ ვესონითა“ და თვითნაკეთი ბომბებით იყვნენ შეიარაღებული. შეკრებილებმა დროშებით და „მარსელიეზათი“ მთელი ქალაქი შემოიარეს, მიტინგი გამართეს, სადაც გამოვიდა ჩხიკვიშვილი, რომელმაც ასე დაასრულა სიტყვა: „ძირს სამარცხვინო მთავრობა, ძირს თვითმპყრობელობა, გაუმარჯოს რესპუბლიკას!“ საგამოძიებო მასალების მიხედვით, მას უთქვამს ასევე, რომ მალე მეფის ყველა მოხელე „აი, ამ ხეებზე იქნებიან ჩამოხრჩობილიო“. შემდეგ ცხენზე ამხედრებული წინ წაუძღვა შეიარაღებულ რაზმს ბათუმიდან წამოსული ჯარის შესახვედრად, გზა და გზა სოფლის მოსახლეობას მოუწოდებდა, შეიარაღებულიყვნენ, თუმცა ბრძოლა არ გამართულა.^[23]

1906 წლის იანვარში, გურიის მოძრაობის ჩახშობის შემდეგ, კომიტეტის დადგენილების საწინააღმდეგოდ, პრეზიდენტი ბენია ჩხიკვიშვილი გურიაში დარჩა. ის მაღალი ტანის კაცი იყო და თურმე ხუმრობით ამბობდა: „ამ სიმაღლის კაცი ქალაქში რაფერ დავიშალები?“ (ერთ წერილში ბენია გადასახლებიდან დედას სწერდა „კარის სიმაღლე არშინ-ნახევარია“¹⁰ და

9. სისხლიანი კვირა დღე - 1905 წლის 22 იანვარს [ძველი სტილით 9 იანვარს] სანქტ პეტერბურგში დემონსტრაციის დაშლა რუსეთის იმპერიის რეგულარული არმიის მიერ, რასაც ათეულობით ადამიანი ემსხვერპლა.

10. არშინი - ძველებური რუსული სიგრძის საზომი, უდრის 71,12 სანტიმეტრს.

ფოტის ციხიდან ბენიას მიერ დისთვის გაგზავნილი ფოტოსურათი 1907 წლის 6 დეკემბერი

Photo sent by Benia to his sister from Poti prison December 6, 1907

ირაკლი მახარაძის კოლექცია Irakli Makharadze Collection

down”). He considered that leaving Guria “was impossible for him and continued to work, restore crushed organizations and traveled from one region to another for this purpose”.^[24] During one of such travels, on 19 February 1906, in the village Aketi, he, all of a sudden, came across with the Kozak patrol who recognized and arrested him. Chkhikvishvili was sent to Ozurgeti where he was immediately identified.^[25]

On 21 January 1908, the court case of the Republic of Guria started in Tbilisi. The participants were tried according to the article 102, including the creation of special organization for overthrowing Tsarism through armed methods. Benia Chkhikvishvili, Nestor Erkomaishvili, Simon Ghlonti, Sergo Surguladze, Mose Tughushi (it is being said that a list of the people who participated in the rebellion was discovered at Tughushi’s apartment during investigation), Razhden Khomeriki and others were held responsible. Some of them managed to hide away.

The defendants were in preliminary detention for three years. The newspaper

თავს ვახეთქებო, მავინყდება თავის დახრა წელამდეო”) გურიის დატოვება „თავისთვის შეუძლებლად მიიჩნია და განაგრძობდა იქვე მუშაობას, აქა-იქ მინგრეული ორგანიზაციების აღდგენას და ამ მიზნით ერთი კუთხიდან მეორეში გადადიოდა“.^[24] ერთი ასეთი მგზავრობის დროს, 1906 წლის 19 თებერვალს, სოფელ აკეთში შემთხვევით გადაეყარა კაზაკთა პატრულს, რომელმაც ის მაშინვე დააპატიმრა. ჩხიკვიშვილი გადაგზავნეს ოზურგეთში, სადაც ამოიცივნეს.^[25]

1908 წლის 21 იანვარს, თბილისში დაიწყო გურიის რესპუბლიკის სასამართლო პროცესი. მონაწილეებს ბრალს სდებდნენ 102-ე მუხლით, რაც ითვალისწინებდა სპეციალური ორგანიზაციის შექმნას ცარიზმის დასამხობად შეიარაღებული საშუალებით. პასუხისგებაში მიეცნენ: ბენია ჩხიკვიშვილი, ნესტორ ერქომაიშვილი, სიმონ ღლონტი, სერგო სურგულაძე, მოსე ტულუში (ამბობენ, რომ გამოძიებამ ტულუშის ბინაში აღმოაჩინა სია პიროვნებებისა, რომლებიც მონაწილეობას იღებდნენ გურიის რევოლუციურ მოძრაობაში), რაჟდენ ხომერიკი და სხვები. დასახელებულ პირთაგან ზოგიერთმა მიმალვა შეძლო.

ბრალდებულები წინასწარ პატიმრობაში თითქმის სამი წელი იმყოფებოდნენ. გაზეთი „ახალი ცხოვრება“ (29 ივნისი, 1906) იუწყებოდა: „როგორც ნამდვილ წყაროებიდან გავიგეთ, ბ. ჩხიკვიშვილი, რომელიც ამჟამათ ქუთაისის სატუსალოში იმყოფება, მეტად ცუდ მდგომარეობაში ყოფილა. სატუსალოს ნესტიან და აუტანელ პირობებს საშინლად უმოქმედნია ჩხიკვიშვილის ორგანიზმზე, რის გამოც ავად იმყოფება ეხლა. ხანდახან სისხლაც აღებინებს ხოლმე“. ბრალდებულებმა განცხადებით მიმართეს თბილისის საგანგებო

(29 June 1906) reported: “As we have heard from the real sources, B. Chkhikvishvili, who is at the Kutaisi Hospital now, is in a very bad condition. The dampness of the prison and unbearable conditions have affected Chkhikvishvili’s organism for which he is ill now. Sometimes he even vomits blood”. The defendants addressed the head of the Tbilisi Special Court to invite the lawyers to defend them who played a huge role in the preparation of the case and lawful management.

Because the main witnesses did not come to the court, the lawyers requested to postpone the hearing but the court did not satisfy their request. Then the defendants and lawyers expressed protest and refused to attend the hearing. After the protest, the court decided to hold an open hearing and the defendants agreed to participate in it.

It is notable that the members of the court were afraid of the terrorist attack of the Gurian revolutionaries. Besides, up to sixty witnesses addressed the Viceroy that they would not come to Tbilisi because there was a threat of their assassination – the terrorist had already killed four witnesses. For this, the court initiated a request to the Ministry of Justice to take this case to another city of Russia, which was satisfied, the case was transferred to the Odessa Court Chamber (Benia Chkhikvishvili’s speech was named as one of the reasons for this decision after which, according to one witness, the court hearing “turned into a demonstration”)^[26].

Regarding moving the case to Odessa, the lawyers sent a dispatch to the State Duma where it was said: “The case of so-called Guria Republic, which was held in Tbilisi in January, is moved to Odessa where, during these few days, all 12 defendants will be taken, who have been arrested for

სასამართლოს თავჯდომარეს, რათა მათ დასაცავად მიენვიათ ვეჯილები, რომლებმაც დიდი როლი ითამაშეს საქმის მომზადებასა და კანონიერად წარმართვაში.

იმის გამო, რომ სასამართლოში არ გამოცხადდნენ მთავარი მოწმეები, ადვოკატებმა მოითხოვეს საქმის გადადება, მაგრამ სასამართლომ მათი შუამდგომლობა არ დააკმაყოფილა. მაშინ ბრალდებულებმაც და ადვოკატებმა პროტესტი განაცხადეს და უარი თქვეს სასამართლო პროცესში მონაწილეობაზე. პროტესტის შემდეგ, სასამართლო პალატამ გადაწყვიტა, ჩაეტარებინა ღია პროცესი. ადვოკატები და ბრალდებულებიც დათანხმდნენ პროცესში მონაწილეობაზე.

აღსანიშნავია, რომ სასამართლოს წევრებს გურული რევოლუციონერების ტერორისტული თავდასხმების ეშინოდათ. ამას გარდა, დაახლოებით სამოცამდე მოწმემ განცხადებით მიმართა მეფისნაცვალს, რომ ისინი თბილისში არ ჩამოვიდოდნენ, რადგან არსებობდა მათი მოკვლის საშიშროება – ტერორისტებს ოთხი მოწმე უკვე მოკლული ჰყავდათ. ამის გამო სასამართლომ შუამდგომლობა აღძრა იუსტიციის მინისტრის წინაშე, რათა საქმე რუსეთის რომელიმე ქალაქში გადატანილიყო, რაც დაკმაყოფილდა და საქმე გადაეცა ოდესის სასამართლო პალატას (ოდესაში საქმის გადატანის ერთ-ერთ მიზეზად ბენია ჩხიკვიშვილის მიერ წარმოთქმულ სიტყვას ასახელებენ, რის შედეგად, თვითმხილველების თქმით, „პროცესი დემონსტრაციად გადაიქცა“)^[26].

საქმის ოდესაში გადატანასთან დაკავშირებით, ადვოკატებმა დეპეშა გაგზავნეს სახელმწიფო სათათბიროში, სადაც ნათქვამი იყო: „ეგრეთ წოდებული „გურიის რესპუბლიკის“ საქმე, რომელიც ამა წლის იანვარში ირჩეოდა თბილისში... გადატანილია ოდესაში, სადაც ამ

more than 2 years. More than 100 witnesses are invited for this case, out of whom, due to the long distance, no one will be able to come to Odessa. Due to poverty, they cannot invite their previous lawyers who are already familiar with the case containing nine big volumes. Therefore, by moving the case to Odessa, they are deprived of any chance to defend themselves.”^[27] The lawyers demanded the case to be held in Tbilisi but their request was not satisfied and the defendants were taken to Odessa by the military ship. At the Odessa harbor, former head of Ozurgeti district and the general and the head of the city, Tolmachov met them. The newspapers represented the Gurians as savages and promoted their negative image: “The Gurians are worse than African savages, not only having business with them but even looking at them is dangerous.”^[28] For such reputation, the secretary of the court went to prison accompanied by 12 militiamen. Only after this, he ordered the defendants to be taken out of their cells but when he saw intellectual youngsters, dressed in European way, he let the militiamen to go.

As it was expected, many witnesses refused to travel to Odessa. Only 13 witnesses out of 58 came to Odessa.

The court hearing, similarly to Tbilisi, attracted a huge interest in Odessa. The court building was protected by the police from the people. Regardless of the increased interest, the hearing was closed for the public.

The German-language newspaper „Kaukasische Post“ also reported about this case with a long letter which was different in terms of attitude and spirit from the other articles published in the same newspaper.

Benia Chkhikvishvili was sentenced 4 years, Nestor Erkomaishvili 6 years, Giorgi Mamulashvili, Mose Tughushi, Surguladze, Lomjaria and Totochava life-time resettlement, two defendants were freed.

დღეებში მიჰყავთ ყველა, 12-ვე ბრალდებული, რომელნიც 2 წელიწადზე მეტს არიან დატუსაღებულნი. ამ საქმეზე დაბარებულია 100-ზე მეტი მოწმე, რომელთაგან, სიმორისა გამო, ოდესაში არავინ გამოცხადდება. უსახსრობის გამო ბრალდებულთ არ შეუძლიათ ოდესაში მოიწვიონ თავიანთი წინანდელი დამცველები, უკვე გაცნობილნი საქმესთან, რომელიც შეიცავს ცხრა დიდ ტომს. ამნაირად, ბრალდებულთა საქმის ოდესაში გადატანის წყალობით, ესპობათ დაცვის ყოველგვარი საშუალება^[27] ადვოკატები ითხოვდნენ, რომ საქმე ისევ თბილისში გარჩეულიყო, მაგრამ მათი შუამდგომლობა არ დაკმაყოფილდა და ბრალდებულები ოდესაში სამხედრო გემით გადაიყვანეს. ოდესის ნავსადგურში გურულებს ოზურგეთის მზრის ყოფილი უფროსი, გენერალი და ქალაქის თავი ტოლმაჩოვი დახვდა. გაზეთები გურულებს ლამის ველურებად წარმოაჩენდა და მათ შესახებ ნეგატიური აზრის შექმნას უწყობდა ხელს: „...გურულები აფრიკელ ველურებზე უარესები არიან, მათთან საქმის დაკავება კი არა მათი შეხედვაც კი საშიშია“^[28] აღნიშნული რეპუტაციის გამო სასამართლოს მდივანი რევოლუციურშემართული 12 „გოროდოვოის“ თანხლებით მიბრძანდა ციხეში. მხოლოდ ამის შემდეგ გაბედა მან ბრალდებულთა გამოძახება საკნიდან, თუმცა, როცა დაინახა ინტელიგენტური შესახედაობის, ევროპულად ჩაცმული ადამიანები, გოროდოვოები მაშინვე გაუშვა და თავისი განცვიფრება ტუსაღებს გაუზიარა.

როგორც მოსალოდნელი იყო, მრავალმა მოწმემ უარი განაცხადა ოდესაში გამგზავრებაზე, ოდესაში გამოძახებული

As long as during the imprisonment of Shilakadze and the brother Gogitidzes the court case in Odessa was already finished, their case was discussed in Kutaisi: Shilakadze was sentenced a lifetime resettlement to Siberia, the brother Gogitidzes were confiscated all of their honors and responsibilities and they were sent to hard labor for 6 and 4 years.^[29] The sentence under the Tsar’s court was relatively soft. If it had happened under the Bolsheviks, none of the defendants would have survived.

Chkhikvishvili was resettled in Siberia, in the Kerensky Oblast of Yakutsk Province. There he met with his future wife, a revolutionary from Vladikavkaz, Nadezhda Kaloeva. Regardless of their different ideological positions – husband was a Menshevik and a wife – left-wing revolutionary Social-Democrat (SR).

Once, when he was a Mayor of Tbilisi, Chkhikvishvili returned home and the whole leadership of SR met him there – his wife Nadya organized such meetings at home. When he saw this, he took a phone and called Valiko Jugheli¹¹ – “I have all of the SRs at home, come and arrest them”.

In 1912, Benia was released from prison but he remained in the resettlement until the end of 1917. In February 2017, after the fall of Tsarism, the situation in the whole Empire, including the Caucasus and Abkhazia, has changed. In these new conditions, the highest organs of the government were represented by the temporary government, Special Committee in Transcaucasia and the Public Security Committee in Sokhumi Okrug. The last one was established on 10 March 1917 and Aleksandre Sharvashidze was its head, soon he was replaced by D. Zakharov. Benia Chkhikvishvili was a de-facto head of Sokhumi city.

11. Valerian (Valiko) Jugheli (1887-1924) - Commander of the People's Guard of the First Republic of Georgia.

58 მოწმიდან გამოცხადდა მხოლოდ 13. სასამართლო პროცესმა, ისევე როგორც საქართველოში, ოდესაშიც დიდი ინტერესი და ყურადღება გამოიწვია. სასამართლოს შენობას იქ შეკრებილი ხალხისაგან პოლიციელთა გაძლიერებული რაზმი იცავდა. მიუხედავად მძაფრი ინტერესისა, საქმე დახურულ კარს მიღმა გაირჩა.

საქმეს გერმანულენოვანი გაზეთი „კაუკაზიშე პოსტ“-იც გამოეხმაურა ვრცელი წერილით, რომელიც განსხვავდებოდა იმ სულისკვეთებისა და დამოკიდებულებისაგან, ამავე გაზეთის ფურცლებზე დაბეჭდილ სხვა პუბლიკაციებში რომ გვხვდებოდა.

სასამართლომ ბენია ჩხიკვიშვილს 4 წლით, ნესტორ ერქომაიშვილს 6 წლით კატორღა, გიორგი მამულაიშვილს, მოსე ტულუშს, სურგულაძეს, ლომჯარიას და ტოტოჩავას სამუდამო გადასახლება მიუსაჯა, ორი ბრალდებული კი გაათავისუფლა. რაკი შილაკაძისა და ძმები გოგიტიძეების დაპატიმრებისას ოდესაში სასამართლო პროცესი უკვე დასრულებული იყო, მათი საქმე ქუთაისში გაირჩა: შილაკაძეს მიესაჯა ციმბირში სამუდამო გადასახლება, ძმებ გოგიტიძეებს ყოველივე ღირსება-უფლების ჩამორთმევა და კატორღაში გაგზავნა 6 და 4 წლით.^[29] მეფის სასამართლომ მეტ-ნაკლებად მსუბუქი სასჯელი გამოუტანა ბრალდებულებს, ეს ამბავი ბოლშევიკების ბატონობის პერიოდში რომ მომხდარიყო, სავარაუდოდ, ვერცერთი მათგანი ვერ გადარჩებოდა.

ჩხიკვიშვილი გადაასახლეს ციმბირში, იაკუტსკის გურბერნიის კირენსკის მაზრაში. იქ გაიცნო მომავალი მეუღლე, ვლადიკავკაზელი რევოლუციონერი ნადეჟდა კალოევი. იმის მიუხედავად, რომ იდეურად განსხვავებულ პოზიციებზე იდგნენ – ქმარი მენშევიკი,

The people provoked by the Bolsheviks managed to take a lead for a while, occupy Sokhumi and arrest Chkhikvishvili for 6 days. Benia wrote about this: “It was our obligation not to allow these armed people in the city but we were not capable of it. We could not do anything with 70-80 people against 1500 (they were supported by the destroyers located by the Sokhumi seaside) and for this, when the armed peasants encircled the city and started shooting on 26 March, we did everything to avoid bloodshed. We had a moral right not to allow them in the city because they were supported neither by the self-government, nor the Council of Workers’ Deputies or the locals but we did not have any other chance.”^[30] Regarding the Sokhumi developments, the government of the Transcaucasia announced: “The Bolsheviks who occupied Sokhumi and Sokhumi district a few weeks ago, addressed the favorite form of government: they fully demolished the city, caused the disorganization and terrorized the population...”^[31]

გაზეთი „კაუკაზიშე პოსტ“

Newspaper - Kaukasische Post

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში Preserved at the National Parliament Library of Georgia

ცოლი კი მემარცხენე სოციალისტ-რევოლუციონერი (ესერი), ისინი მაინც უგებდნენ ერთმანეთს.

ერთხელ, თბილისის მერობისას, ჩხიკვიშვილი დაბრუნდა სახლში და იქ ესერების მთელი ხელმძღვანელობა დახვდა – მისი ცოლი ნადია სახლში აწყობდა ესერების შეკრებებს. ეს რომ დაინახა, აიღო ტელეფონის ყურმილი და ვალიკო ჯუღელს¹¹ დაურეკა – „ყველა ესერი აქანე მყავს სახლში შეკრებილი და მოი, დააპატიმრო“.

1912 წელს ბენია ციხიდან გათავისუფლდა, მაგრამ გადასახლებაში დატოვეს 1917 წლის ბოლომდე. 1917 წლის თებერვალში ცარიზმის დამხობის შემდეგ ვითარება მთელს იმპერიაში, მათ შორის კავკასიასა და თვით აფხაზეთშიც შეიცვალა. ახალ პირობებში ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოებს წარმოადგენდნენ რუსეთში - დროებითი მთავრობა, ამიერკავკასიაში - განსაკუთრებული კომიტეტი, სოხუმის ოკრუგში - საზოგადოებრივი უსაფრთხოების კომიტეტი. ეს უკანასკნელი 1917 წლის 10 მარტს შეიქმნა და მას ალექსანდრე შარვაშიძე ხელმძღვანელობდა, მალე იგი დ. ზახაროვმა შეცვალა. სოხუმის ქალაქის თავის თანამდებობა ბ. ჩხიკვიშვილს ეკავა.

მცირე ხანში, ბოლშევიკების მიერ პროვოცირებულმა ჯგუფებმა შეძლეს დროებით ხელში აეღოთ მართვის სადავეები, დაეკავებინათ სოხუმი და ქალაქისთავი ჩხიკვიშვილი ექვსი დღით დაეპატიმრებინათ. ბენია ამის თაობაზე წერდა: „ჩვენი ვალდებულება იყო, რომ ქალაქში არ შემოგვეშვა ეს შეიარაღებული მოტყუილებული ხალხი, მაგრამ ძალა ამისი არ შეგვწევდა.

11. ვალერიან (ვალიკო) ჯუღელი (1887-1924) – საქართველოს პირველი რესპუბლიკის სახალხო გვარდიის მეთაური.

On 9 April 1918, Seim announced the independence of the Transcaucasian Democratic Federative Republic and the government led by Akaki Chkhenkeli was approved. Of course, Abkhazia was included in the territory of the Republic of Transcaucasia. The Russian Bolsheviks did not conciliate with the idea of losing the strategic region and restoration of historical justice. In winter and spring of 1918, they attempted to occupy Abkhazia twice. In both of these cases they managed to conquer Sokhumi and establish the dictatorship rule of their temporary government - so-called “Revolutionary Committee”. The greatest part of Abkhazia became a subject to Bolshevik terror and robbery. Based on the decision of Transcaucasian Seim and the Government, the National Guards of Georgia freed Sokhumi from the Bolsheviks on 17 May in 1918. On 11 June 1918, an agreement between the Government of Georgia and the People’s Council of Abkhazia was signed, which became one of the legal foundations for returning Abkhazia under Georgia’s jurisdiction.

In the mid-June 1918, the Russian Bolsheviks carried out another attack from Sochi and came to Atoni. On the request of the member of the People’s Council of Abkhazia, Georgia sent a military unit led by General G. Mazniashvili to Abkhazia. On 19 June, General arrived in Sokhumi. Strengthened with the cavalry of 300 Abkhazians, the Georgian army started an attack on 27 June as a result of which Abkhazia was freed again.

The threat soon recurred: On 9 October 1918, the separatists, provoked by the members of White Guard, attempted to carry out a political coup in Sokhumi through violent means and an overthrow of the leadership of the People’s Council, including the head Varlam Sharvashidze. The attempt has failed. On the request

70-80 კაცით 1500-ის წინააღმდეგ (მათ მხარს სოხუმის ნაპირთან მყოფი, ბოლშევიკების მხარეს გადასული ეკიპაჟიანი ნაღმოსნებიც უჭერდნენ – ი.მ.) ვერაფერს გავაწყობდით და სწორედ ამიტომ, როდესაც ღამე 26 მარტს ქალაქს ირგვლივ ამ შეიარაღებულმა გლეხებმა ალყა შემოარტყეს და სროლა ასტეხეს, ყოველგვარი ღონისძიება მივიღეთ, რომ სისხლი არ დაღვრილიყო. ჩვენ გვქონდა სრული ზნეობრივი უფლება, დამცემლები ქალაქში არ შემოგვეშვა ძალით, რადგანაც მათ არც ქალაქის თვითმართველობა, არც მუშათა დეპუტატების საბჭო, არც მცხოვრებლები არ თანაუგრძობდნენ სოხუმში, მაგრამ როცა ძალა არ გვქონდა, რალა დაგვრჩენოდა მეტი.”^[30] სოხუმის ამბებთან დაკავშირებით ამიერკავკასიის მთავრობა აცხადებდა: „ბოლშევიკებმა, რომლებმაც რამდენიმე კვირის წინ ხელში ჩაიგდეს ხელისუფლება სოხუმსა და სოხუმის ოლქში, მათი მმართველობის საყვარელ ფორმას მიმართეს: სრულად დაანგრეს და გააჩანაგეს იქაურობა, შეიტანეს დებორგანიზაცია, ახდენდნენ მოსახლეობის ტერორიზირებას...”^[31]

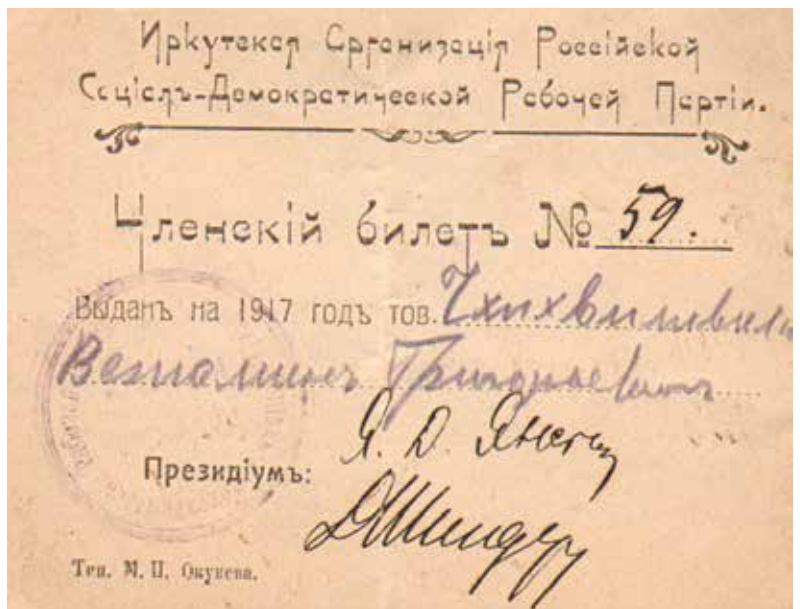
1918 წლის 9 აპრილს სეიმმა ამიერკავკასიის დემოკრატიული ფედერაციული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობა გამოაცხადა და დაამტკიცა მთავრობა აკაკი ჩხენკელის ხელმძღვანელობით. ცხადია, აფხაზეთი ამჯერადაც ამიერკავკასიის რესპუბლიკის შემადგენლობაში შედიოდა. სტრატეგიული რეგიონის დათმობას და ისტორიული სამართლიანობის აღდგენას არ ურიგდებოდნენ რუსი ბოლშევიკები. 1918 წლის ზამთარში და გაზაფხულზე მათ ორჯერ სცადეს აფხაზეთის დაპყრობა. ორივე შემთხვევაში სოხუმის ალება და საკუთარი დროებითი ხელისუფლების - ე. წ. „რევოლუციური კომიტეტის“ დიქტატურის დამყარებაც მოახერხეს. აფხაზეთის დიდი ნაწილი ბოლშევიკური ტერორისა და ძარცვის ასპარეზი გახდა.

ბენია ჩხიკვიშვილის ირკუტსკში გადაღებული ფოტო
1910-იანი წლები

Benia Chkhikvishvili in Irkutsk
1910s

ირაკლი მახარაძის კოლექცია
Irakli Makharadze Collection

ბენია ჩხიკვიშვილის ირკუტსკის სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის წევრის ბილეთი, 1910-იანი წლები

Benia Chkhikvishvili's Irkutsk Social-Democratic Organization member card, 1910s

ირაკლი მახარაძის კოლექცია
Irakli Makharadze Collection

ბენია ჩხიკვიშვილის
პოლიტიკური
გადასახლების ცნობა
1917 წელი

Notice of
Benia Chkhikvishvili's
Political Exile
1917

ირაკლი მახარაძის
კოლექცია
Irakli Makharadze
Collection

ამერიკავკასიის სეიმისა და მთავრობის გადაწყვეტილებით, ქართულმა ეროვნულმა გვარდიამ 1918 წლის 17 მაისს სოხუმი ბოლშევიკებისაგან გაათავისუფლა. 1918 წლის 11 ივნისს საქართველოს მთავრობასა და აფხაზთა სახალხო საბჭოს შორის გაფორმდა ხელშეკრულება, რომელიც ქართული სახელმწიფოს შემადგენლობაში აფხაზეთის დაბრუნების ერთ-ერთი სამართლებრივი საფუძველი გახდა.

1918 წლის ივნისის შუა რიცხვებში რუსმა ბოლშევიკებმა სოჭიდან მორიგი შეტევა განახორციელეს და ახალ ათონამდე მოვიდნენ. აფხაზთა სახალხო საბჭოს წევრების თხოვნით, საქართველოს მთავრობამ აფხაზეთში გენერალ გ. მაზნიაშვილის სარდლობით სამხედრო რაზმი გამოგზავნა. 19 ივნისს გენერალი სოხუმში ჩავიდა. აფხაზთა 300 კაციანი ესკადრონით გაძლიერებულმა ქართულმა რაზმმა 27 ივნისს შეტევა განახორციელა, რომლის

of the head V. Sharvashidze and the members of the Council – D. Emukhvari, I. Gogelashvili, I. Phashalidi and P. Gelovani, the Government of Georgia dismissed the People's Council of Abkhazia, arrested the conspirators and announced the elections of the representative organ. During the pre-elections campaign, Georgia had to repulse an attack of the White Guard from Sochi. The enemy occupied Gagra and entrenched near the river Bzipi. Still, on 13 February 1919, it was the first time in the history of Abkhazia when the democratic elections were held, in which the Social-Democratic Party of Georgia gained a victory.^[32]

By the end of 1918 (November-December). Benia Chkhikvishvili had to return to Abkhazia and settle the situation in these difficult times. He was appointed as a Commissar of the Government of Georgia in Sokhumi district. He remained at this position until 1919. Under his leadership, the tensions were defused,

შედეგადაც აფხაზეთი კიდევ ერთხელ გათავისუფლდა.

საფრთხე მცირე ხანში კვლავ განმეორდა: თეთრგვარდიელთა მიერ წაქეზებულმა სეპარატისტებმა 1918 წლის 9 ოქტომბერს ძალადობის გზით სცადეს სოხუმში პოლიტიკური გადატრიალების მოწყობა, სახალხო საბჭოს ხელმძღვანელობის, მათ შორის თავმჯდომარის ვარლამ შარვაშიძის გადაყენება. მცდელობა ჩაიშალა. სახალხო საბჭოს თავმჯდომარის ვ. შარვაშიძის და საბჭოს წევრების დ. ემუხვარის, ი. გოგელაშვილის, ი. ფაშალიდისა და პ. გელოვანის წინადადებით, საქართველოს მთავრობამ აფხაზეთს სახალხო საბჭო დაითხოვა, შეთქმულები დააპატიმრა და ამის შემდეგ წარმომადგენლობითი ორგანოს არჩევნები დანიშნა. წინასაარჩევნო კამპანიის პერიოდში საქართველოს მოუხდა სოჭიდან შემოჭრილი თეთრგვარდიელების მოგერიება. მოწინააღმდეგემ გაგრა დაიკავა და მდ. ბზიფზე გამაგრდა. მიუხედავად ამისა, 1919 წლის 13 თებერვალს აფხაზეთის ისტორიაში პირველი დემოკრატიული არჩევნები ჩატარდა, რომელშიც საქართველოს სოციალ დემოკრატიულმა პარტიამ გაიმარჯვა.^[32]

ბენია ჩხიკვიშვილს, აფხაზეთში დაბრუნება და სიტუაციის დალაგება სწორედ ამ რთულ მომენტში, 1918 წლის ბოლოს (ნოემბერ-დეკემბერში) მოუხდა. იგი დაინიშნა საქართველოს მთავრობის კომისრად სოხუმის ოლქში. აღნიშნულ თანამდებობაზე ის დარჩა 1919 წლის აპრილამდე. სწორედ მის პერიოდში მოხდა დაძაბულობის განმუხტვა, კრიმინალებთან და სეპარატისტებთან წარმატებული ბრძოლა, არჩევნების ჩატარება. ბენიას წარმომადგენლად მუშაობის შემდეგ, მცირე ინციდენტებს თუ არ ჩავთვლით, მასშტაბურ გამოსვლებს აფხაზეთში ადგილი აღარ ჰქონია.

the fight against criminals succeeded and the elections were held. After Benia's working as a representatives, except for the minor incidents, there were no massive demonstrations in Abkhazia.

The attempt of the Bolsheviks overturn finished soon. After the artillery units left Sokhumi waters and the Social-Democrats mobilized their strength, the Committee for Restoration of Public Order was established under the leadership of Benia Chkhikvishvili for fighting anarchy and armed mobs. Finally, Abkhazia continued its existence under the Republic of Georgia and was not transferred to the Bolsheviks.

After his success in Sokhumi, Chkhikvishvili became one of the most influential figures of the Menshevik government. On 2 February 1919, in the elections of Tbilisi Council, Aleksandre Lomtadze was elected as a head of the city and Benjamin Chkhikvishvili as a governor of the city. The meetings of council were held in Georgian for the first time. After

ბენია მეულესთან, ნადია კალოევან ერთად

Benia with her wife, Nadezhda (Nadia) Kaloeva

ირაკლი მახარაძის კოლექცია
Irakli Makharadze Collection

სოხუმის ამბებში მიღწეული წარმატების შემდეგ, ჩხიკვიშვილი მენშევიკური მთავრობის ერთ-ერთ გავლენიან პირად იქცა. 1919 წლის 2 თებერვალს გამართულ თბილისის საბჭოს არჩევნებზე, თავმჯდომარედ არჩეული იქნა ალექსანდრე ლომთათიძე, ქალაქის მოურავად – ბენიამინ ჩხიკვიშვილი, საბჭოს სხდომები კი პირველად წარიმართა ქართულ ენაზე. საქართველოს პირველი რესპუბლიკის გამოცხადების შემდეგ, ქვეყანაში თვითმმართველობის, თავისუფლებისა და დემოკრატიულობის ხარისხი საგრძნობლად გაიზარდა.

როცა თბილისის ქალაქისთავად (მოურავად) აირჩიეს, ჩხიკვიშვილი

the announcement of the First Republic, the level of self-governance, freedom and democracy has significantly increased in the country.

When he was elected as a governor of the city, Chkhikvishvili was in Sokhumi. He was notified about this via dispatch and he was asked to speed up his arrival to the city. The City Council established 2250 Roubles salary for the governor and 2000 Roubles for the members of the board.^[33] Notably, not everyone was happy with Chkhikvishvili's appointment as a Mayor – in the opinion of the right-wing oppositionist, Spiridon Kedia, in the existing conditions, instead of Chkhikvishvili, it would be better to elect a

სოხუმში იმყოფებოდა. მას დანიშვნის ამბავი დეპუტით შეატყობინეს და სთხოვეს, დაეჩქარებინა დედაქალაქში ჩასვლა. ქალაქის საბჭომ მოურავს ხელფასად 2.250, ხოლო გამგეობის წევრებს 2.000 მანეთი დაუნიშნა.^[33] აღსანიშნავია, რომ ყველას არ მოსწონდა ჩხიკვიშვილის მერად დანიშვნა – მემარჯვენე ოპოზიციის ლიდერის, სპირიდონ კედიას აზრით, არსებულ მძიმე ვითარებაში თბილისის მოურავად არა ჩხიკვიშვილი, არამედ „მხოლოდ ძლიერი ნებისყოფის, უმაღლესად განვითარებული და ქალაქის მეურნეობის ზედმინევნით მცოდნე ადამიანი“ უნდა აერჩიათ. პასუხად სოციალ-დემოკრატმა რაუდენ არსენიძემ განაცხადა: სოციალ-დემოკრატებს სჯეროდათ, რომ ჩხიკვიშვილი მათ იმედებს გაამართლებდა.^[34]

როგორც აღნიშნავენ, მის დროს დედაქალაქი „საგრძობლად გაეროვნულდა და წინ წავიდა“.^[35] როგორც ქალაქის თავი, ბენია დიდი მონდომებით იბრძოდა სპეკულაციის წინააღმდეგ, ყურადღებას უთმობდა ქალაქის სანიტარულ-ჰიგიენურ დასუფთავებას, ატარებდა ინჟექციური დაავადებებისა და ქოლერის საწინააღმდეგო აქტიურ ღონისძიებებს¹². მაგალითად, გაზეთი „ერთობა“ (8 აგვისტო, 1919) იუწყებოდა, რომ ქალაქისთავმა ბენიამინ გრიგოლის ძე ჩხიკვიშვილმა თბილისის ქუჩებში სასმელი წყლის ვედროებით გაყიდვა აკრძალაო. მისი მეცადინეობით გადაწყდა, ღარიბებისთვის მოწყობილიყო უფასო აბანო და ნომერ პირველ საავადმყოფოში სახადიანი

12. გაზეთში „საქართველოს რესპუბლიკა“ (29 ივლისი, 1919) გამოქვეყნდა ბენია ჩხიკვიშვილის მოწოდება: „ქალაქში უკვე იყო ხოლერის შემთხვევა. უკვე სიციხე იწყება და შვიძლებსა ხოლერის ეპიდემიამაც იფეთქოს, იცოდეთ, რომ ეხლანდელ პირობებში, საუკეთესო საშუალება ხოლერის წინააღმდეგ არის აცრა. ვაკცინაციები დამზადებულია ქალაქთა კავშირისა და სამხედრო მედიცინის ლაბორატორიაში და გადასინჯულია სპეციალური კომისიის მიერ. ეს აცრა უვნებელი და უმტკივნეულოა. მოქალაქენო! აიცარით ხოლერა, ურჩიეთ აცრა თქვენს ნაცნობებსაც, ამით თქვენ დაიფარავთ თქვენ თავსაც და ახლობლებსაც საშინელი ავადმყოფობისაგან“.

“determined, highly-developed and educated person in the city economy”. In a response, Social-Democrat Razhden Arsenidze said: Social-Democrats believed that Chkhikvishvili would meet their expectations.^[34]

As often mentioned, under his leadership, the capital “became significantly national and progressive”.^[35] While Benia actively fought against speculations, he also paid a lot of attention to the hygiene of the city, carried out activities against infection diseases and Cholera.¹² For instance, newspaper “Ertoba” (8 August 1919) reported that the governor of the city, Beniamin Chkhikvishvili banned selling drinking water in pails in the streets. Through his work, it was decided to create a free bathroom for the poor and allocate 120 beds for the infected at the N1 Hospital.^[36]

He started the eradication of crime, especially those committed by the high officials and militia. “The measures taken

ბენია ჩიკვიშვილის შარჟი:

რომელი სჯობია? სამხედრო მინისტრობა თუ ქალაქისთაობა?

Cartoon of Benia Chikvishvili:

Which one is better? War ministry or heading the city?

ფოტო ინტერნეტიდან
Photo from the Internet

პაციენტებისთვის გამოყოფილიყო 120 სანოლი.^[36]

მან ენერგიულად მიჰყო ხელი სამართალდარღვევების აღმოფხვრას, განსაკუთრებით, თუ ამას ჩინოვნიკები და მილიციის მუშაკები სჩადიოდნენ „ჩემსა და მილიციის უფროსის (ვალოდია სულაქველიძე – ი.მ.) მიერ მიღებულმა ზომებმა ჯერ კიდევ ვერ მოიტანეს დადებითი შედეგი. ზოგიერთი მილიციონერები განაგრძობენ ძველი გზით სიარულს, იღებენ ქრთამებს და ხშირად უმიზეზოდ შეურაცხყოფენ მოქალაქეებს“.^[37]

გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ (19 ოქტომბერი, 1919) ცნობით, თბილისის თვითმმართველობის სხდომაზე ქალაქის მოურავმა ბენია ჩხიკვიშვილმა საბინაო კრიზისის გამო ქალაქიდან უსაქმური ელემენტების გასახლების საკითხის გადაწყვეტასთან დაკავშირებით საბჭოს მთავრობასთან შუამდგომლობა სთხოვა. ქალაქში მწვავედ იდგა საცხოვრებელი ფართის საკითხი – ბევრ სახელმწიფო მოხელეს საცხოვრებელი ბინა არ ჰქონდა, ამიტომ ამ საკითხის გადასაჭრელად მთავრობა არაპოპულარულ ზომას – ბინების რეკვიზაციასაც მიმართავდა.

ბენია ჩხიკვიშვილის პერიოდში ქალაქი ცდილობდა სტუდენტთა ყოველდღიური ცხოვრების გაუმჯობესებას, ზრუნავდა ქართულ თეატრზე.

ბენია ჩხიკვიშვილმა დიდი წვლილი შეიტანა ნიკო ფიროსმანაშვილის სურათების შეგროვებაში. როცა ცნობილი მხატვარი და საზოგადო მოღვაწე დიმიტრი შევარდნაძე თბილისის დუქნებსა და სამიკიტნოებში ფიროსმანაშვილის ტილოების აგროვებდა, ერთი მიკიტანს ფიროსმანის ნახატების ძვირფასი კოლექცია აღმოაჩნდა, მაგრამ მან

by me and the head of militia (Valodia Sulakvelidze) still have not brought a positive result. Some militias continue taking bribes and groundlessly assaulting citizens“.^[37]

According to the newspaper “Sakartvelos respublika” (19 October 1919), at the meeting of the self-government, the governor of the city, Benia Chkhikvishvili asked the council to apply for the government to resettle the unemployed elements from the city due the housing crisis. The housing crisis in the city was acute – many state officials did not have apartments and for this, the government even employed unpopular approaches such as the requisition of the apartments.

Under Benia’s leadership, the city attempted to improve the living standards of students. He cared for the Georgian theatre even when Georgia was already occupied by Bolshevik Russia.

Benia Chkhikvishvili made a great contribution to the collection of Niko Piroshmanashvili’s paintings. When Dimitri Shevardnadze, a well-known artist and public figure, was collecting Piroshmanashvili’s paintings in Tbilisi’s shops and palaces, at the dealer’s place valuable collections of Piroshmani’s paintings was found, but he refused to sell them. Shevardnadze addressed Benia Chkhikvishvili, who threatened the dealer to close the shop. Pictures were purchased, but when the shops were taxed, the dealer

---

12. Benia Chkhikvishvili’s call was published in the newspaper “sakartvelos respublika” (29 July, 1919): “There is a case of Cholera in the city. Heat begins and the Chorea epidemic may erupt. Take into consideration that the best way to be safe from Cholera is vaccination. The vaccines are prepared in the Union of the Cities and Military Laboratory and they are checked by a special commission. The vaccination is not harmful and painful. Citizens! Get vaccinated and advice your friends to get vaccinated too. In this way, you will keep safe yourself and your loved ones too.

უარი განაცხადა გაყიდვაზე. შევარდნაძემ მიმართა ბენია ჩხიკვიშვილს, რომელიც დაემუქრა მიკიტანს, დუქანს დაგიხურავო. სურათები შეძენილ იქნა, მაგრამ როცა დუქნებს გადასახადები დაადეს, ის მიკიტანი მივიდა ჩხიკვიშვილთან და მოითხოვა გადასახადებისაგან გათავისუფლებას და უნდა ითქვას, მიაღწია კიდევ მიზანს.^[39]

ტიციან ტაბიძე გვამცნობს გაზეთ „ბარრიკადის“ 1922 წლის 22 იანვრის ფურცლებზე, თანაც მაშინ, როცა საქართველო უკვე ბოლშევიკური რუსეთის მიერ იყო დაპყრობილი: **„მაშინ ქართველ არტისტებისათვისაც არ იყო თეატრი. თუ შემდეგ ეს თეატრი აშენდა, ამის ერთადერთი მიზეზი იყო მაშინდელი ქალაქისთავი ბენია ჩხიკვიშვილი. უნდა ითქვას პირდაპირი ისტორიული სიმართლით, რომ ქართულ ხელოვნებისათვის, არავის ამდენი არ გაუკეთებია იმ დროს, როგორც ბ. ჩხიკვიშვილს. ამ ადამიანში იყო ბედნიერი გამონაკლისი, მას სძულდა მეშჩანობა, რომელიც მაშინ ძვალში ქონდა გამდგარი მმართველ პარტიას. ნამდვილი ფირალის გამბედაობით და თვითნებობით გააკეთებდა რასაც მოისურვებდა. მას უყვარდა ქართული ხელოვნება... იქნება დიდი უმადურობა ამის არ თქმა. ბ. ჩხიკვიშვილი იყო ერთადერთი შეგნებული მეცენატი ქართველ ხელოვანთა. ყოველ იუბილეზე ის გამორჩევა დონ-კიხოტის ფიგურით და ყველაზე დიდი საჩუქარი და აღტაცებული სიტყვა მისი იყო“.**

„თეატრი და ცხოვრების“ (#8, 1919) წერილიდან ვიგებთ, რომ აფხაზეთში მოღვაწეობისას ბენია „ძლიერ ეხმარებოდა“ ქართული ხალხური სიმღერების შემკრებსა და პოპულიზატორს, ლოტბარ ძუკუ ლოლოვას, რომლის გუნდისთვის მან შეიძინა „22 ხელი ტანისამოსი“.

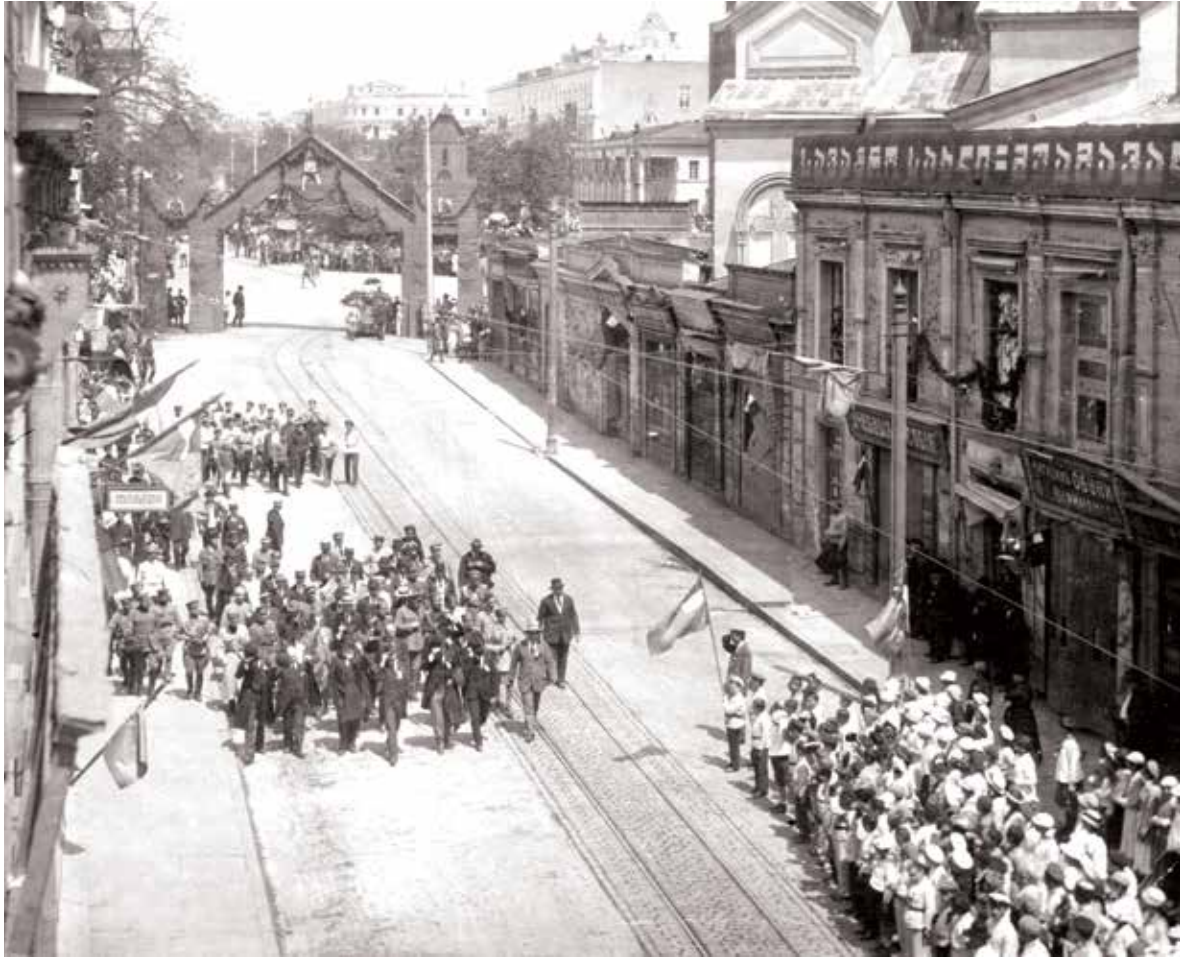
approached Chkhikvishvili and demanded him to be exempted from taxes and he had achieved his goal.^[38]

Famous poet, Titsian Tabidze reports about this in the newspaper “Barrikadi” (22 January 1922): **“Then the theatre was neither for the Georgian artists. If the theatre had been built, the only reason for this was the city governor, Benia Chkhikvishvili. It should be said that nobody had done so much for the Georgian arts by that time as Benia Chkhikvishvili did. This person was the only exception, he hated vulgarity, deep-rooted in the leading party. He bravely accomplished what he wanted. He loved the Georgian arts... Not saying this, would be a great ingratitude. Benia Chkhikvishvili was the only patron of the Georgian artists. At every jubilee, he used to come as Don Quixote and his word was the greatest present”.**

From the letter of “Theatre and Life” (N8, 1919), we learn that while living in Abkhazia, Benia actively helped the collector of the Georgian folk music, Dzuku Lolua. For his group, Benia bought “22 pieces of clothes”.

Emile Vandervelde, the founder of the Belgian Socialist Party and the Minister of Justice and State, who traveled to Georgia in 1920, mentioned: **“It is being said that people are formed through religion, language and race. The Georgian Church has never backed off in front of the Russian synod. The language managed to resist the Russification. ¾ of every 100 citizens is ethnically Georgian and when I want to remember their proud, brave and beautiful visual, I look at the photo which the head of the city (Chkhikvishvili) gave to me in which he is dressed in national clothes next to the Caucasian border column”**^[40]

1

მაღლა: საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის დღის აღნიშვნა
რუსთაველის გამზირზე მოემართება მეორე ინტერნაციონალის დელეგაცია და საქართველოს მთავრობის წარმომადგენლები (1920 წელი)

Above: Celebration of the Independence Day of the Democratic Republic of Georgia
Second International Delegation and Government of Georgia to Visit Rustaveli Avenue (1920)

მარჯვნივ: თბილისი პირველი რესპუბლიკის პერიოდში
Right: Tbilisi during the First Republic

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

2

3

ბენია სუფრის თავში

Benia at the top of the table

ირაკლი მახარაძის
კოლექცია
Irakli Makharadze Collection

ემილ ვანდერველდე, ბელგიის სოციალისტური პარტიის დამფუძნებელი, ბელგიის სამეფოს იუსტიციისა და სახელმწიფო მინისტრი, რომელმაც 1920 წელს სხვა სოციალისტებთან ერთად საქართველოში იმოგზაურა, აღნიშნავდა: „**ნათქვამია, რომ ხალხს რელიგია, ენა და რასა აყალიბებს. საქართველოს ეკლესიას რუსეთის წმინდა სინოდის წინაშე უკან არასდროს დაუხევია. ხალხურმა ენამ რუსიფიკაციის მცდელობისთვის წინააღმდეგობის განევა შეძლო. ასი მცხოვრებიდან სამი მეოთხედი წარმოშობით ქართველია და როცა მსურს, მათი სინატიფე, დახვეწილი გარეგნობა, ამაყი, ვაჟკაცური მშვენიერება გავიხსენო, ვუყურებ სურათს, რომელიც თბილისის თავმა (ჩხიკვიშვილმა – ი.მ.) მომცა, სადაც იგი ეროვნულ სამოსში გამოწყობილი, კავკასიის სასაზღვრო სვეტის გვერდით დგას**“^[38]

1920 წელს, ბენია ბათუმის ოლქის შემოერთების შემდეგ, გენერალ-გუბერნატორად დაინიშნა. ის ბათუმში 1920 წლის 7 ივლისს ჩავიდა.

In 1920, after the incorporation of Batumi district, Benia was appointed as a general-governor. He arrived in Batumi on 7 July 1920.

The head of the city council appointed by the British leadership¹³, Maslov wrote in his memoirs: “and finally, on 4 July, they officially declared the delegation of Batumi to Georgia, regardless of numerous protests and demonstrations.

On 8 July, the English and French flags were down and the Georgian flag raised. On 10 July, the allies officially left Batumi. We were left face to face with the Georgians”. Then he continues: “Chkhikvishvili only agreed to this position with the precondition that nobody would interfere in his business at least for two months. The Georgian government appointed him in Batumi with the belief that he would dispel revolutionaries and Kartvelophobics from there by the iron fist. The government was, fortunately, not mistaken”^[40].

---

13. From November 1918 until July 1920, Britain held the mandate of governing Batumi. Britain controlled Baku deposits of oil, also the oil factories in Georgia and Batumi port. This period was called “British occupation” in the Soviet historiography. In July 1920 Britain delegated its mandate to the Democratic Republic of Georgia.

ბრიტანული ხელმძღვანელობის¹³ მიერ დანიშნული ქალაქის საბჭოს თავმჯდომარე მასლოვი საკუთარ მემუარებში წერდა: „და ბოლოს, 4 ივლისს ოფიციალურად გამოაცხადეს ბათუმის გადაცემა საქართველოსთვის, მიუხედავად მრავალრიცხოვანი გამოსვლებისა და პროტესტებისა.

8 ივლისს დაუშვეს ინგლისისა და საფრანგეთის დროშები და აღმართეს ქართული, 10 ივლისს კი მოკავშირეებმა საბოლოოდ დატოვეს ბათუმი. ჩვენ დავრჩით ქართველებთან პირისპირ!“ შემდეგ ის განაგრძობს: „ჩხიკვიშვილი ამ თანამდებობაზე დანიშნას დასთანხმდა მხოლოდ იმ პირობით, რომ არავინ არ ჩაერეოდა მის საქმიანობაში, ყოველ შემთხვევაში ორი თვის მანძილზე მაინც, ხოლო საქართველოს ხელისუფლებამ ის ბათუმში დანიშნა დარწმუნებულმა, რომ ის რკინის მკაცრი ხელით გახვეტდა ბათუმიდან და ოლქიდან კონტრრევოლუციონერებს, რუსოფილებსა და ქართველოფობებს, მთავრობა მისდა საბედნიეროდ არ შემეცდარა“^[40].

„გენერალ მდივანის¹⁴ მეშვეობით მე მოვანყვე შეხვედრა (ჯერ კიდევ ვაგონში) ჩხიკვიშვილთან და განვუცხადე მას, რომ ჩემთვის ცნობილია მოსალოდნელი გასახლება, ვთხოვე მას,

---

13. 1918 წლის ნოემბრიდან, 1920 წლის ივლისამდე, ბათუმის ოლქის მართვის მანდატი პირველ მსოფლიო ომში გამარჯვებულ ბრიტანეთს ეკუთვნოდა. ბრიტანეთი აკონტროლებდა ბაქოს ნავთობის საბადოებს, ასევე საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ ნავთობსაქარ სადგურებს და ნავთობის „ევროპაში გადასაზიდ კარიბჭეს“ – ბათუმის ნავსადგურს. აღნიშნულ პერიოდს საბჭოთა ისტორიოგრაფიაში „ბრიტანულ ოკუპაციას“ უწოდებდნენ. 1920 წლის ივლისში ბრიტანეთმა მანდატი საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას გადასცა.

14. ზაქარია მდივანი (1867-1933), ნიკოლოზ II-ის ამალის წევრი, კავკასიის მე-4 საარმიო კორპუსის შტაბის უფროსი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამხედრო მინისტრის მოადგილე.

“With the help of the general Mdivani¹⁴ (already in the carriage), I organized a meeting with Chkhikvishvili and told him that I was aware of the potential resettlement. I asked him to release the prisoners to prepare for the travel. Chkhikvishvili – a tall, thin man with exhausted face and Russian beard, a true social democrat – was listening and looking at me. When I finished, he asked: - Yes, yes. Haven't we met before? – In 1906, I was a secretary of the chamber which sentenced him the resettlement to do hard labor. Yes, in Tbilisi, in 1906: but does it have anything to do with the subject of today's meeting?

Chkhikvishvili pondered: Yes, you are right. It has nothing to do with it. As for the list, I will show it to you”.

Benia released the prisoners and gave them an opportunity to pick up their baggage (linen, clothes and money). As for the furniture and the other belongings, including more than 50 carpets, Maslov was not allowed to take them.

For restoring order, Benia took a “strong hand” Valodia Sulakvelidze to Batumi from Tbilisi. Sulakvelidze accompanied Benia everywhere – he was a head of the police in Kutaisi, head of the frontier rearguard in Sokhumi, general governor of railways, etc. He settled the situation everywhere”. But he had to stay for a while.

After the district and city police administrations of the English governor were transferred to the Ministry of Internal Affairs of Georgia, Batumi district was divided into five police areas that were ruled by the police commissars. 330 militiamen worked at the Batumi Administration of Internal Affairs.

---

14. Zakaria Mdivani (1867-1933), a member of Nicolas II's retinue, the head of the 4th army corps headquarters, Deputy Minister of Military of the Democratic Republic of Georgia.

გათავისუფლებინა დაპატიმრებულები, რათა მათ შესძლებოდათ მომზადება გასამგზავრებლად. ჩხიკვიშვილი – მაღალი, გამხდარი, გატანჯული და დაქანცული სახით, გრძელი რუსული წვერით, ნამდვილი სოც-დემ. ტიპი. ყურადღებით მისმენდა და დაჟინებით მიყურებდა. როცა დავამთავრე, მკვეთრად მკითხა:

- დიახ, დიახ. განა ჩვენ ადრე არ შეხვედრივართ ერთმანეთს?! – 1906 წელს მე ვმდივნობდი თბილისის სასამართლოს პალატის იმ შემადგენლობას, რომელმაც მას მიუსაჯა გადასახლება კატორღაში, დიახ, თბილისში, 1906 წელს: მაგრამ ამას ხომ არა აქვს შეხება ჩემს დღევანდელ შეხვედრის საგანთან?

ჩხიკვიშვილი ჩაფიქრდა: დიახ, თქვენ მართალი ხართ, არა აქვს კავშირი. რაც შეეხება სიას, მე თქვენ გაჩვენებთ მას”.

ბენია ჩხიკვიშვილმა გაათავისუფლა დაპატიმრებული ბოლშევიკები, მისცა მათ საშუალება, მოესწროთ ბარგის (თეთრეულის, ტანსაცმლისა და ფულის) შეგროვება. რაც შეეხება ავეჯს და სხვა ნივთებს, მათ შორის 50-ზე მეტ ხალიჩას – მათი წაღების უფლება მასლოვს არ მისცეს.

წესრიგის დასამყარებლად ბენიამ თბილისიდან ბათუმში წაიყვანა „ძლიერი ხელი“ ვალოდია სულაქველიძე. ბენიას სულაქველიძე ყველგან მიჰყავდა თან – ქუთაისში მილიციის უფროსად, სოხუმში ფრონტის ზურგის ხაზში, რკინიგზების გენერალ გუბერნატორად და ა.შ. ის ყველგან „ალაგებდა სიტუაციას“. თუმცა ბათუმში მას ცოტა ხნით მოუწია დარჩენა.

მას შემდეგ, რაც საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენელს გადაეცა ინგლისელი გუბერნატორის სამოქალაქო, საოლქო

There was approximately the same number of militiamen at the Batumi district militia^[41]

Before arriving to Batumi, Chkhikvishvili announced that there was no place for the enemies of Georgia in Batumi and the anti-state activities would be unacceptable.[42] The situation in Batumi was very difficult at that time. According to the newspaper “Batomis purtseli” (N26, 1920), “There is so much evil in our region, so much poison is poured and so many people are poisoned, that we need giant measures for the recovery in order to awake the district, open its eyes and make it stand on the right track”. On 26 July 1920, Chkhikvishvili issued an order about the “order in the city”. According to it, those who would not submit to the government and breach the law, would be strictly punished. Militia together with army started patrolling the city and it gave a result – the criminal situation improved. Moreover, the government of Batumi district attacked all of the parties and organizations that held a anti-state position, mostly, this concerned the Bolshevik Party. Many of its representatives were in the city and were organizing the activities aimed at undermining the government. The government additionally issued an order “about the eradication of anti-state activities”, which concerned the activities of the Bolsheviks – they disgraced the government of Georgia, spread proclamations in the society and facilitated the chaos. The Bolsheviks expressed a protest over the implemented measures and their delegation visited Benia. During their meeting, they told him that with this order, Georgian breached the agreement between Russia and Georgia signed on 7 May 1920.¹⁵ The Batumi commissar

15. On May 7, 1920, an agreement was signed between Soviet Russia and the Democratic Republic of Georgia recognizing Georgia's independence de jure.

და ქალაქის მილიციის სამმართველოები, ბათუმის ოლქი დაიყო ხუთ სამილიციო უბნად, რომელთაც სათავეში ჩაუდგნენ მილიციის კომისრები. ბათუმის შინაგან საქმეთა სამმართველოში 330 მილიციელი მუშაობდა, დაახლოებით ამდენივე ირიცხებოდა ბათუმის ოლქის საოლქო მილიციაშიც.^[41]

ბათუმში ჩასვლამდე ჩხიკვიშვილმა განაცხადა, რომ საქართველოს მტრებს ბათუმსა და მის ოლქში არ ექნებოდათ ადგილი და ანტისახელმწიფოებრივი ქმედებები დაუშვებელი იქნებოდა.^[42] იმ დროს კი ბათუმში ძალიან მძიმე ვითარება იყო. გაზეთის „ბათუმის ფურცელი“ (№26, 1920) სიტყვებით: „იმდენი ბოროტებაა ჩვენს მხარეში დაბერტყილი, იმდენი შხამია დანთხეული და ისე რიგათ არის ხალხი მოწამლული, რომ აქ ჩვენ გიგანტური გამაჯანსაღებელი ზომები გვჭირდება, რომ ოლქი გონს მოვიყვანოთ, თვალი აუხილოთ და საერთოდ სწორცნობიერების გზაზე დავყენოთ“. 1920 წლის 26 ივლისს, ჩხიკვიშვილმა გამოსცა ბრძანება „ქალაქში წესრიგის“ შესახებ. ბრძანების მიხედვით, ვინც არ დაემორჩილებოდა ხელისუფლებას და მართლწესრიგს დაარღვევდა, მკაცრად დაისჯებოდა. მილიციამ გვარდიელებთან ერთად დაიწყო პატრულირება და ამან შედეგი გამოიღო – კრიმინალური მდგომარეობა გაუმჯობესდა. ამასთან ერთად, ბათუმის ოლქის ხელისუფლებამ გაილაშქრა ყველა იმ პარტიისა თუ ორგანიზაციის წინააღმდეგ, ვისაც ანტისახელმწიფოებრივი პოზიცია ეჭირა, განსაკუთრებით ეს შეეხო ბოლშევიკურ პარტიას, რომლის წარმომადგენლები ბლომად იყვნენ ბათუმის ოლქში და ძირგამომთხრელ საქმიანობას ეწეოდნენ. ხელისუფლებამ „ანტისახელმწიფოებრივი საქმიანობის აღმკვეთი ღონისძიებების შესახებ“ დამატებით გამოსცა ბრძანება, რომელშიც საუბარი იყო იმ ქმედებების შესახებ, რასაც ბოლშევიკები

responded that it was the Bolsheviks who violated the agreement as they facilitated the disorganization in the society and carried out undermining activities. This was followed by the series of arrests after which many Bolsheviks were resettled from Batumi district.^[43]

During Benia's governance in Batumi, an interesting meeting was held. A great number of Russian intelligentsia, fled away from the October Revolution, gathered in Georgia. One of them was a poet Osip Mandelstam¹⁶, who came to Batumi but was arrested as a doubtful person. Titsian Tabidze and Nikoloz Mitsishvili addressed Benia Chkhikvishvili to release him. Chkhikvishvili ordered to bring Mandelstam to him, remembered Mitsihvili: "A toothless, bald, short and thin man entered who was wearing torn up shoes, dirty shirt and wretched trousers. It was a biblical scene. Chkhikvishvili looked at him, turned to us and said: "I thought he was a man and what a terrible thing he is..." Then he offered him a seat politely and diplomatically found out that he was truly a poet and apologized".

Following Chkhikvishvili's order, "Mandelstam received money needed for his clothes and living for a month".^{17 [44]}

In February 1921, before the start of the war with Russia, Benia Chkhikvishvili was appointed as a general-governor of Eastern Georgia. On 19 February, he addressed the citizens:

---

16. Osip Mandelstam (1891-1938) – Russian poet of Jewish origins, prosaist and translator. One of the greatest Russian artists of the XX century. A friend of the Georgian "tsisperkantslebi". He has translated many of their works. After the numerous arrests and resettlement, in 1938, during Stalin's terror, he died with Typhus while being resettled.

17. In his memoirs, Mandelstam does not remember the Georgian poets and he gives credit for his audition to Benia Chkhikvishvili to the editor of the Russian newspaper.

სჩადიოდნენ, სახელს უტეხდნენ
საქართველოს მთავრობას,
მოსახლეობაში ავრცელებდნენ
პროკლამაციებს და თესდნენ
არეულობას. ბოლშევიკებმა მიღებულ
ზომებზე პროტესტი გამოთქვეს და
მათი დელეგაცია ბენია ჩხიკვიშვილს
ენვია. შეხვედრისას მას მოახსენეს,
რომ ამ ბრძანებით ირღვეოდა
რუსეთ-საქართველოს 1920 წლის
7 მაისის ხელშეკრულება¹⁵, რაზეც
ბათუმის კომისარმა უპასუხა, რომ
ხელშეკრულებას ბოლშევიკები
არღვევდნენ, რადგან ხალხში შექონდათ
დებორგანიზაცია და ეწეოდნენ
ძირგამომთხრელ საქმიანობას. ამას
მოჰყვა დაპატიმრებების სერია,
რის შემდეგაც მრავალი ბოლშევიკი
გაასახლეს ბათუმის ოლქიდან.^[43]

ბენია ჩხიკვიშვილის ბათუმის
გენერალ-გუბერნატორად ყოფნისას
ერთი საინტერესო შეხვედრა შედგა:
ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ
საქართველოში თავი მოიყარა რუსეთის
ბოლშევიკურ ქაოსს გამოქცეულმა
რუსული ინტელიგენციის დიდმა
ნაწილმა. ერთ-ერთი მათგანი
იყო პოეტი ოსიპ მანდელშტამი¹⁶,
რომელიც ბათუმში ჩავიდა, მაგრამ,
როგორც საეჭვო პირი, დააკავეს. მის
გასათავისუფლებლად ტიცინ ტაბიძემ
და ნიკოლო მინიშვილმა გუბერნატორ
ბენია ჩხიკვიშვილს მიმართეს.
ჩხიკვიშვილმა ბრძანა მანდელშტამის
მიყვანა, – იგონებდა მინიშვილი,
– „შემოვიდა კბილებჩაცვენილი,

15. 1920 წლის 7 მაისს, საბჭოთა რუსეთსა და
საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკას
შორის დაიდო ხელშეკრულება, რომლითაც
რუსეთმა საქართველოს დამოუკიდებლობა დე
იურე ცნო.

16. ოსიპ მანდელშტამი (1891-1938) – ებრაული
წარმომავლობის რუსი პოეტი, პროზაიკოსი და
მთარგმნელი. XX საუკუნის ერთ-ერთი უდიდესი
რუსი ხელოვანი. ქართველი „ცისფერყანწლების“
მეგობარი, ნათარგმნი აქვს მათი

“Dear Citizens,
The first victory is achieved by our army and
guard!

The nation has grabbed the capital from
the enemy – the barbarians of Soviet Russia
and Armenia.

The enemy is broken but not defeated.
Nobody should be deceived by this great
victory! Now we need to mobilize are
strength to crown our victory.

For this, we need unity!

Everyone should guard his work!

Warriors, with the arms to the frontline!

Everyone should follow orders!

Not a single drop of wine should be drunk,
not a single drunk man should be in the
city!

Curious citizens should not interfere us by
walking in the streets!

Those who have horses, bring them to the
administration of the head of the rearguard.
Those who have arms but cannot use them,
give it to the government and it will give
them to the warriors!

Don't leave a single cartridge at home!
Everything should serve the self-defense!
Calmness, order, unity and bravery – this
is what will save us finally and everyone
should serve it!

This is a responsibility of all of us toward
the democratic, independent and free
motherland! And for those who do not
submit to this, the government has special
measures. The traitors will not be tolerated!
The general-governor of Eastern Georgia,
Chkhikvishvili”.^[45]

საქართველოს პირველი რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე, ნოე ჟორდანია

Noe Zhordania, Chairman of the Government of the First Republic of Georgia

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

ნოე ჟორდანია და ბენია

ჩხიკვიშვილი ხვდებიან თბილისში სტუმრად ჩამოსულ მეორე ინტერნაციონალის წარმომადგენლებს

Noe Zhordania and Benia Chkhikvishvili

Meet Representatives of Second International Visiting Tbilisi

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

მელოტი, დაბალი და ჩამომხმარი ურია, რომელსაც ფეხზე დახეული წულები ეცვა, ტანზე წვირიანი ბლუზა და მუხლებმოგრეხილი შარვალი. სანახაობა უწვევრ-ულვაშო და ბიბლიური. ახედ-დახედა ჩხიკვიშვილმა, მოგვიბრუნდა და გვითხრა ქართულად: „მე მართლა კაცი მეგონა და ეს რა საშინელება ყოფილა, ე სახლკარდასაქცევი.... შემდეგ დასვა, თავაზიანად, დიპლომატიურად გამოარკვია, რომ ის მართლაც პოეტია და ბოდიში მოუხადა“.

ჩხიკვიშვილის ბრძანებით, „მანდელშტამმა მიიღო ფული, რომელიც შემოსავდა შიშველ პოეტს და წესიერად აცხოვრებდა ერთი თვის განმავლობაში“¹⁷ [44]

1921 წლის თებერვალში, რუსეთთან ომის დაწყებამდე მცირე ხნით ადრე, ბენია ჩხიკვიშვილი აღმოსავლეთ საქართველოს გენერალ-

When there was a battle with the Red Army, Geronti Kikodze witnessed one story: “There were some heavily wounded among the Russian soldiers. One of them for some reason was laid on the balcony of one house. His leg was broken and was running out of blood. He asked for a cigarette with the pale lips. Benia Chkhikvishvili, whose brave appearance and character was unfit for the tall cylinder and white gloves he wore, gave him a cigar-case. Someone told him that the general-governor of Tbilisi was suggesting him a cigarette. The dying man received this remark indifferently and greedily smoked the cigarette...”^[46].

17. საკუთარ მოგონებებში მანდელშტამი საერთოდ არ ახსენებს ქართველ პოეტებს და ბენია ჩხიკვიშვილთან აუდიენციაზე მოხვედრის ამბავს რუსული გაზეთის რედაქტორს მიანერს.

გუბერნატორად დაინიშნა. 19 თებერვალს მან მოქალაქეებს მოწოდებით მიმართა:

„მოქალაქეო!

პირველი ბრწყინვალე გამარჯვება უკვე მოპოვებულია ჩვენი სახელოვანი ჯარის და გვარდიის მიერ.

დედაქალაქი საქართველოსა ფეხზე დამდგარმა ერმა ხელიდან გამოგლიჯა შემოსეულ მტერს – საბჭოთა რუსეთის და სომხეთის ბარბაროსებს (იმის გათვალისწინებით, რომ ბოლშევიკური რუსეთის მე-11 წითელი არმია სომხეთის მიმართულებიდან შემოვიდა, პირველ დღეებში ზოგიერთ მთავრობის წევრსაც კი ეგონა, რომ ომი საქართველოსა და სომხეთს შორის დაიწყო – ი.მ.).

მტერი წელში განყვეტილია, მაგრამ ის ჯერ თავგასურესილი მაინც არაა.

არ მოგატყუილოს ვინმე ამ დიდმა გამარჯვებამ! ეხლა გვჭირია მთელი ძალღონის მოკრება, რომ დაწყებული გამარჯვება ღირსეულად დავაგვირგვინოთ.

ამისთვის საჭიროა კვლავაც ერთსულოვნება კიდევ უფრო გაძლიერებული.

ყველა თავის სადარაჯოზე, ყველა თავის საქმეზე გაეშურეთ!

მებრძოლო, იარაღით ხელში ფრონტისკენ!

წესიერებას ყველა უნდა იცავდეს!

ერთი წვეთი ღვინო არ დაილიოს, ერთი მთვრალი ქალაქში არ იყოს!

ცნობის მოყვარე მოქალაქენი ქუჩებში უსაქმოდ სეირნობით ხელს ნუ შეგვიშლიან.

ვისაც ყავს ცხენი გამოსადეგი, ყველამ თავისით მიიყვანოს ზურგის უფროსის სამმართველოში.

ვისაც აქვს თოფ-იარაღი და ხმარება არ შეუძლია, გადაეცით მთავრობას და ის ჩააბარებს მებრძოლთ ხელში იმ იარაღებს!

ერთი ვაზნაც არ დაიტოვოთ სახლში.

ყველაფერი ფრონტს, ყველაფერი თავდაცვას უნდა მოხმარდეს.

სიმშვიდე, წესიერება, ერთსულოვნება და გაბედულება, აი, რა გვიხსნის ჩვენ საბოლოოდ და რას უნდა ემსახურებოდეს ყოველი მოქალაქე. ესაა ჩვენი ყველასი ვალდებულება დემოკრატიული, დამოუკიდებელი და თავისუფალი სამშობლოს წინაშე და ვინც ამას ნებით არ შეიგნებს, ასეთებისათვის მთავრობას იძულებითი საშვალებანი აქვს, ის ორგულებს არ დაინდობს!

აღმოსავლეთ საქართველოს გენ.-გუბ. ჩხიკვიშვილი“.^[45]

როცა წითელ არმიასთან ბრძოლები მიმდინარეობდა, გერონტი ქიქოძე გახდა ერთი ამბის მომხსნე: „რუს ტყვეებს შორის მძიმედ დაჭრილები ერივნენ. ერთი მათგანი რატომღაც ერთი სახლის აივანზე დაეწვინათ სოლოლაკში. ერთი ფეხი დაჩეჩქვილი ჰქონდა და სისხლისგან იცლებოდა. გაფითრებული ტუჩებით პაპიროსი ითხოვა. ბენია ჩხიკვიშვილმა, რომლის ვაჟკაცურ გარეგნობას და ხასიათს მაღალი ცილინდრი და თეთრი ხელთათმანები ნაკლებად შეეფერებოდა, პორტსიგარი მიაწოდა. ვიღაცამ უთხრა, პაპიროსით თბილისის გენერალ-გუბერნატორი გიმასპინძლდებაო. მომაკვდავმა ეს ცნობა გულგრილად მიიღო, მხოლოდ თამბაქო ხარბად მოსწია...“^[46].

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს დ ა მ ო უ კ ი დ ე ბ ლ ო ბ ი ს

ა ქ ტ ი

მრავალ საუკუნეთა განმავლობაში საქართველო არსებობდა, როგორც დამოუკიდებელი და თავისუფალი სახელმწიფო.

მეთვრამეტე საუკუნის დასასრულს, ყოველ მხრით მტრისგან შევიწროვებული, საქართველო თვისის ნებით შეუერთდა რუსეთს იმ პირობით, რომ რუსეთი ვალდებული იყო საქართველო გ: ზე შე მტრისაგან დაეცვა.

რუსეთის დიდის რევოლუციის მსვლელობამ რუსეთში ისეთი შინაგანი წყობილება შექმნა, რომ მთელი საომარი ფრონტი სრულიად დაიშალა და რუსის ჯარმა დაუტოვა ამიერკავკასია.

დარჩნენ რა თვისის ძალონის ამარად, საქართველომ და მასთან ერთად ამიერკავკასიამ თვით იღვეს თავს საკუთარი საქმეების გაძლელა და შაქრონობა და შესაფერი ორგანოებიც შექმნეს; მაგრამ, გარეშე ძალთა შედგაუღენით, ამიერკავკასიის ერთა შემაერთებული კავშირი დაირღვა და მით ამიერკავკასიის პოლიტიკური მთლიანობაც დაიშალა.

ქართველ ერის ღრევიანდელი მდგომარეობა აუცილებლად მოითხოვს, რომ საქართველომ საკუთარი სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია შექმნას, მისის საშუალებით გარეშე ძალის მიერ დამყრობისაგან თავი გადაირჩინოს და დამოუკიდებელ განვითარების მტკიცე საფუძველი ააგოს.

ამისდა თანხმად საქართველოს ეროვნული საბჭო, 1917 წლის 22 ნოემბერს არჩეული, საქართველოს ეროვნულ ყრილობის მიერ, დღეს საყოველთაოდ აცხადებს:

1. ამიერიდან საქართველოს ხალხი სუვერენულ უფლებათა მატარებელია და საქართველო სრულუფლებოვანი დამოუკიდებელი სახელმწიფოა.

2. დამოუკიდებელ საქართველოს პოლიტიკური ფორმა - დემოკრატიული რესპუბლიკაა.

3. საერთაშორისო ომია ლური სახელმწიფოა.

4. საქართველოს დემოკრატიის ურთიერთობის ყველა ბილგება დაამყაროს, განსაზღვრებთან და ერებთან.

5. საქართველოს დემოკრატიის თანასწორად უზრუნველ და პოლიტიკურ უფლებებს, ბისა, სოციალურ მდგომარეობას.

6. საქართველოს დემოკრატიის უფალ ახშარებს გაუხსნის.

7. დამფუძნებელ კრების მართვაგამგეობის საქმეს შევესებული იქნება ეროვნული და დროებითი მთავრობა

Handwritten signatures and text in Georgian script, including names like 'ქალაქი...' and 'მთავრობა...'.

ნობაში საქართველო მუდმივი ნეიტრალ-

რატიულ რესპუბლიკას მსურს საერთა-
ლა წევრთან კეთილმშობლური განწყო-
კუთრებით-ვი მოსაზრებრე სახელმწიფო-

რატიული რესპუბლიკა თავისს საზღვრე
ღმკოფს ყველა მოქალაქის სამოქალაქო
განურჩევლად ეროვნებისა, სარწმუნოე-
ბისა და სქესისა.

რატიული რესპუბლიკა განვითარების თა-
ნის მის კერძობრივად მოსახლე ყველა

ს შეკრებამდე მიეღოს საქართველოს
უძლევა ეროვნული საბჭო, რომელიც
ულ უმცირესობათა წარმომადგენლებით,
შასუხისმგებელია საბჭოს წინაშე.

ბ. ნ. მკვირძინაძე
კომ. მკვირძინაძე

ს. ს. ყვარცხელი

ალ. ბ. ხაბიძე

ს. ნ. მკვირძინაძე

კ. ნ. მკვირძინაძე

მ. ნ. მკვირძინაძე

პ. ნ. მკვირძინაძე

რ. ნ. მკვირძინაძე

1. ვ. მკვირძინაძე

2. მ. მკვირძინაძე

3. კ. მკვირძინაძე

4. ნ. მკვირძინაძე

5. ბ. მკვირძინაძე

6. ვ. მკვირძინაძე

7. გ. მკვირძინაძე

8. დ. მკვირძინაძე

9. ე. მკვირძინაძე

10. თ. მკვირძინაძე

11. ი. მკვირძინაძე

12. კ. მკვირძინაძე

13. ლ. მკვირძინაძე

14. მ. მკვირძინაძე

15. ნ. მკვირძინაძე

16. ბ. მკვირძინაძე

17. ვ. მკვირძინაძე

18. გ. მკვირძინაძე

19. დ. მკვირძინაძე

20. ე. მკვირძინაძე

კ. ნ. მკვირძინაძე

დ. მკვირძინაძე

ე. მკვირძინაძე

ვ. მკვირძინაძე

გ. მკვირძინაძე

დ. მკვირძინაძე

ე. მკვირძინაძე

ვ. მკვირძინაძე

გ. მკვირძინაძე

დ. მკვირძინაძე

ე. მკვირძინაძე

ვ. მკვირძინაძე

გ. მკვირძინაძე

დ. მკვირძინაძე

ე. მკვირძინაძე

ვ. მკვირძინაძე

გ. მკვირძინაძე

დ. მკვირძინაძე

ე. მკვირძინაძე

ვ. მკვირძინაძე

საქართველოს დამოუკიდებლობა

საქართველოს დამოუკიდებელი კრება, — არსებული პირპირი, თანასწორი, საყოველთაო, ფარული და პროპორციონალური საარჩევნო სისტემით ორივე სქესის მოქალაქეთა მიერ, — თავის პირველსავე სესიონზე 1919 წ. მარტის 12-ს, ქვეყნისა და ისტორიის წიხზე აღიარებს, რომ ის საესეცით იღებს და ადასტურებს საქართველოს ეროვნულ საბჭოს მიერ 1918 წ. მაისს 26-ს, ნამუდღვეის 5 ს. და 10 წ. თიღისში გაშტსადგებულს საქართველოს დამოუკიდებლობის შტადვ აქტს:

საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტი

„მთავლ საეყნო კანკილობა საქართველო ანუთი, მთავრე დამოუკიდელი და თავისუფელი სახელწოო.

„მთავრე საეყნის დისწრეს ყოველ შინა მტრისკან მუდრეკული საქართველო თვის წიხი ზეწრეი მტრის იმ სიბოძი, რომ მტრისი ყოველ ბული იგი საქართველო კარგე მტრისკან დევე.

„მტრისი დიდი რყოღაგვის შუღვლობი მტრისი იგიი პიხეისი წყობღეს ზეწრე, რომ შიღვი სიბოძი ყრბე, სხვლიე დამიღვი და მტრისი ვინეე დისწოე ამტრეკვისი.

„გონწეზ რა თვისი ბღღობის ამრე, საქართველო და მისიი ვრეე ამტრეკვისიამ თვისი იგვის თვისი საეყნოი საეყნის კიბოლი და ზეწრისი და მტრისი ირეკრეკული ზეწრეს მტრის კარგე ბული ზეწრეღვი ამტრეკვისიამ ვრეი მტრისიღვი კეხისი დიხღვი და მისი ამტრეკვისიამ ზოღაღვიკური ბოღი-სიბიე დიხღვი.

„ქართული ვრის დევეწველი მგომარისი აეღვიღვიღვი შიბიბისი, რომ საქართველო საეყნოი სახელწოეღვიკური ირეკრისიღვი ზეწრეს, მისი სახე-ღვიი კარგე ბიღის მიერ დამტრისიკან თვისი კეღაღღისი და დამოუკიდელ კნეიბისისი შტევე საეყნული ავიღ.

„ამისეი თანსიბე საქართველოს ვრეწველი სხვი, 1917 წლის სექტემბრის 22-ს ამღვიღვი საქართველოს ვრეწველი ვრეღობის მიერ, დევე ავიღეს:

1) ამტრეღვი საქართველოს ხელის საეყნეღვი ვრეღობი მტრეწველი და საქართველო სრეღვიღვიკურისი დამოუკიდელი სახელწოო.

2) დამოუკიდებელ საქართველოს პიღაღვიკური ვრეი — გმობრეკული მტრე-ზღვიკა.

3) საქმიამონისი იბინობი საქართველო მუღვი საეყნეღვი სახელწოო.

4) საქართველოს გმობრეკული მტრეზღვიკის სრეს საქმიამონისი ვრეწრე-თისისი ვრეღვი წყობი კეღაღღვიკური კანწვიღვიღვი დამტრისი, კანსეღვიკრე-ბი-კი მისიზღვი სახელწოეღვიკან და ვრეიბი.

5) საქართველოს გმობრეკული მტრეზღვიკა თვისი პიღვიღვიბი თანს-“რისი ვრეწრეღვიკურისი ვრეი პიღვიღვისი სიბიბიბიბი და ზოღ-ღვიკურ ვრეღვიკის კანწრეღვიკური ვრეწრესი, ხანწრეკვისი, სიღვიღვი მგომარისი და სხვისი.

6) საქართველოს გმობრეკული მტრეზღვიკა კნეიბისისი თვისიღვიღვი იბინ-რესი კეღისისი მისი ცრეკრისიკე მისიზღვი ვრეღვი ვრე.

7) დამოუკიდებელ ვრესი მტრეზღვიკა მთავლ საქართველოს მთავრე-კეღვიკობისი მტრესი ზღვიკე ვრეწველი სხვი, რომელი ზეწრეღვი იწვი ვრეწველი ვრეწრე-სიბიბი წიღვიღვიკრეღვი, და ვრეწვიბი მთავრისი პიღვიღვიკრეღვი სხვისი წიღვი.

Handwritten signatures and names in the left column, including names like 'მ. ბაგრატიონი' and others.

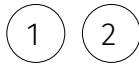
Handwritten signatures and names in the middle-left column, including names like 'მ. ბაგრატიონი' and others.

Handwritten signatures and names in the middle-right column, including names like 'მ. ბაგრატიონი' and others.

Handwritten signatures and names in the right column, including names like 'მ. ბაგრატიონი' and others.

Handwritten signatures and names in the far right column, including names like 'მ. ბაგრატიონი' and others.

**საქართველოს დამოუკიდებლობის ორი აქტი,
ხელმოწერილი 1918 წლის 26 მაისს და
1919 წლის 12 მარტს**

საერთაშორისო პოლიტიკური ვითარების გათვალისწინებით, საქართველომ პირველმა დატოვა ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკა, ეროვნულმა საბჭომ კი დამოუკიდებლობა გამოაცხადა. მეორე აქტით დამფუძნებელი კრების გახსნის სესიაზე არჩეულმა დეპუტატებმა კიდევ ერთხელ დაადასტურეს საქართველოს დამოუკიდებლობა და აქტს საზეიმო ვითარებაში მოაწერეს ხელი.

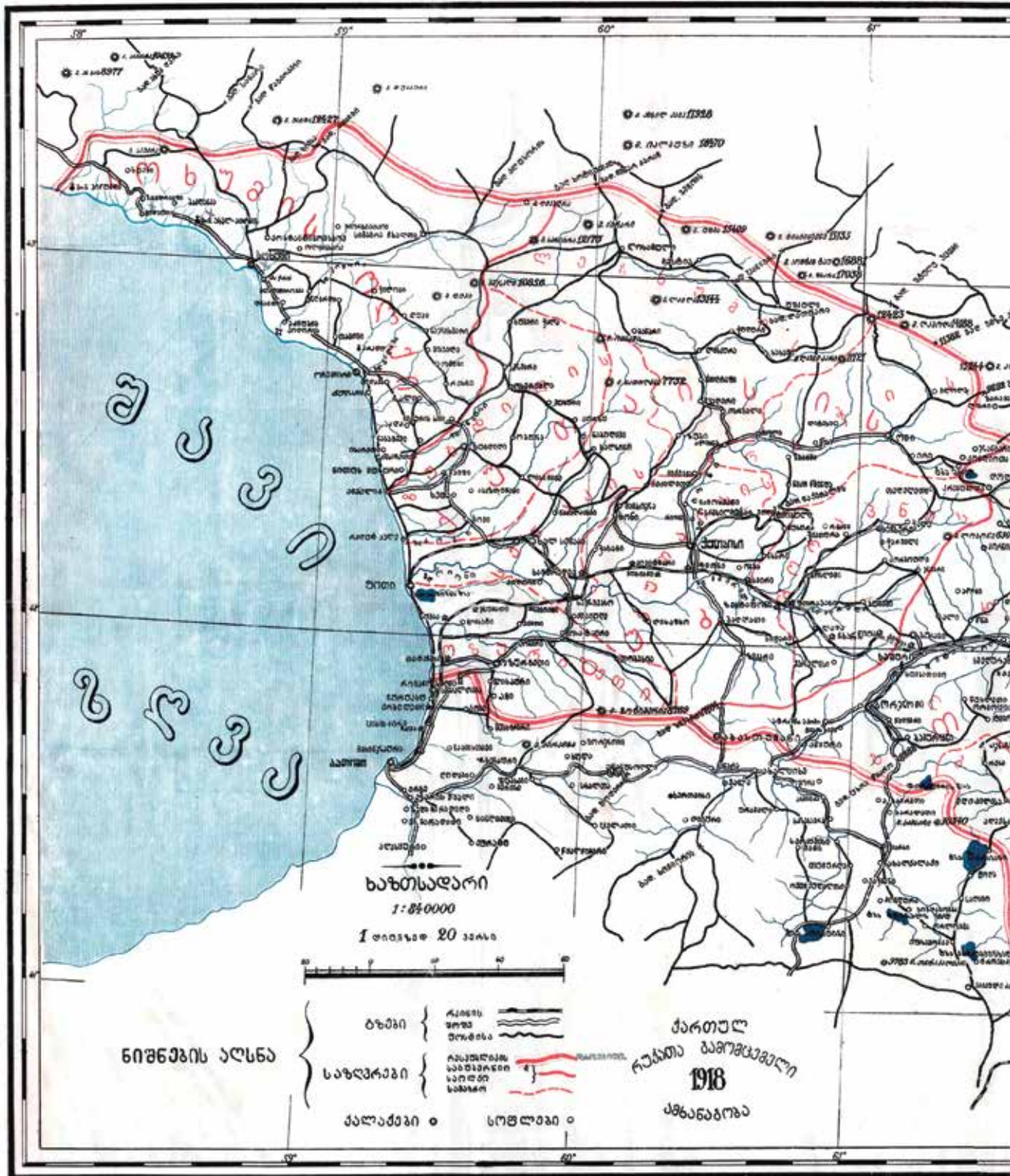
**The Acts of Independence of Georgia, signed
on May 26, 1918 and March 12, 1919**

Due to the international political situation, Georgia was the first to leave the Transcaucasian Federative Republic and the National Council declared independence.

At the opening session of the Constituent Assembly, the members of the House reaffirmed the independence of Georgia and signed the Act of Independence in the ceremonial situation.

**დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia**

შეარქივებული და გამოცემული: ბ. ბაჩყალიძის და ვ. ტუტელიძის მიერ

საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო რუკა 1918 წლის 26 მაისის მდგომარეობით ამ საზღვრებში შეხვდა საქართველო დამოუკიდებლობას 1918 წელს. ბრესტ-ლიტოვსკის ზავით გამოწვეული ტერიტორიული დათმობები მძიმე გამოდგა – ბათუმის ოლქი მთლიანად ოსმალეთის კონტროლქვეშ მოექცა. მცირე ხანში ოსმალეთმა ოლქში რეფერენდუმი ჩაატარა და ბათუმის ოლქში ისტორიულად მცხოვრებ ქართველ მოსახლეობას მონაწილეობის უფლება შეუზღუდა, თუმცა შემდგომში საქართველომ მოახერხა ოლქზე კონტროლის აღდგენა და ის საკუთარ დე-ფაქტო და დე-იურე საზღვრებში მოაქცია.

აღსკვეთა ალკრალულია

ლიტოგრაფია ბინოვინა

The map of the Republic Georgia for May 26, 1918

In 1918, Georgia started independent life in this borders. The territorial concessions caused by the Treaty of Brest-Litovsk were hard because Batumi district went completely under the control of the Ottoman Empire. In a short period of time, the Ottomans held a referendum in the district and disallowed Georgian population to participate in it, but later Georgia managed to restore control over the district de facto and de-jure.

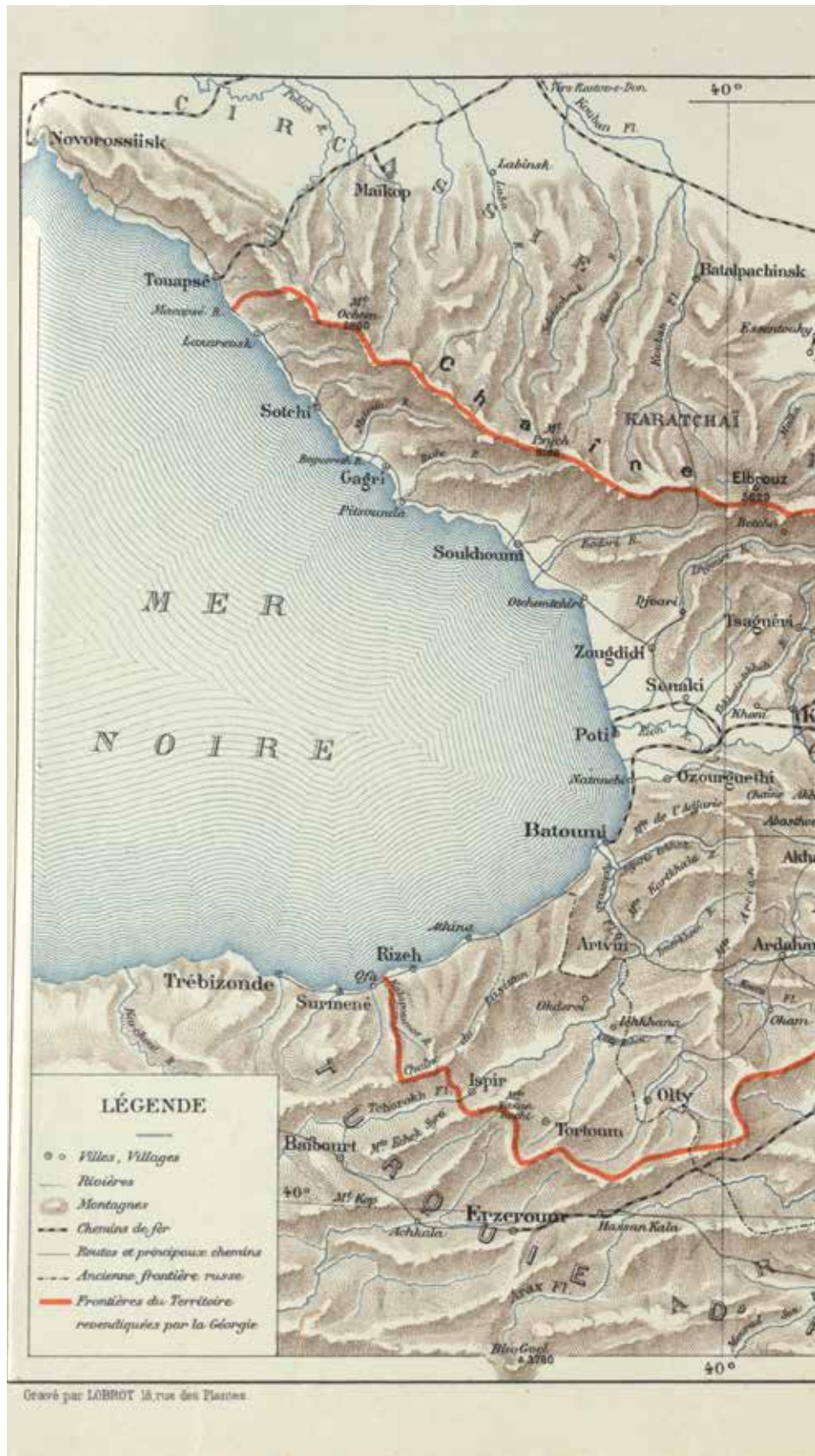
პარიზის საბავო კონფერენციაზე საქართველოს დელეგაციის თავმჯდომარის, კარლო ჩხეიძის მიერ წარდგენილი რუკა (1919 წელი)

საქართველოს ტერიტორიული მოთხოვნები 1919 წლისთვის უკვე სხვაგვარი იყო, რადგან ევროპაში ძალთა ბალანსი შეიცვალა. მცირე ერებს მიეცათ თვითგამორკვევის უფლება, შესაბამისად, საქართველოს დელეგაციის მიერ წარდგენილი რუკა მოიცავდა ფაქტობრივად კონტროლირებად და ისტორიულ ტერიტორიებს.

The map showing Georgia's historical territories presented by the Chairman of the Georgian Governmental Delegation, Karlo Chkheidze, at the Paris Peace Conference (1919)

Because the balance of power had changed in Europe, Georgian territorial claims were different in 1919. Small nations were given the right of self-determination. Therefore, the map presented by the Georgian delegation contained the territories controlled by the Georgian government as well as historical lands.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved at the National Archives of Georgia

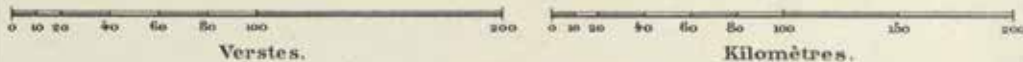

45°

CARTE DE LA GÉORGIE

ÉCHELLE

$\frac{1}{3.000.000}$

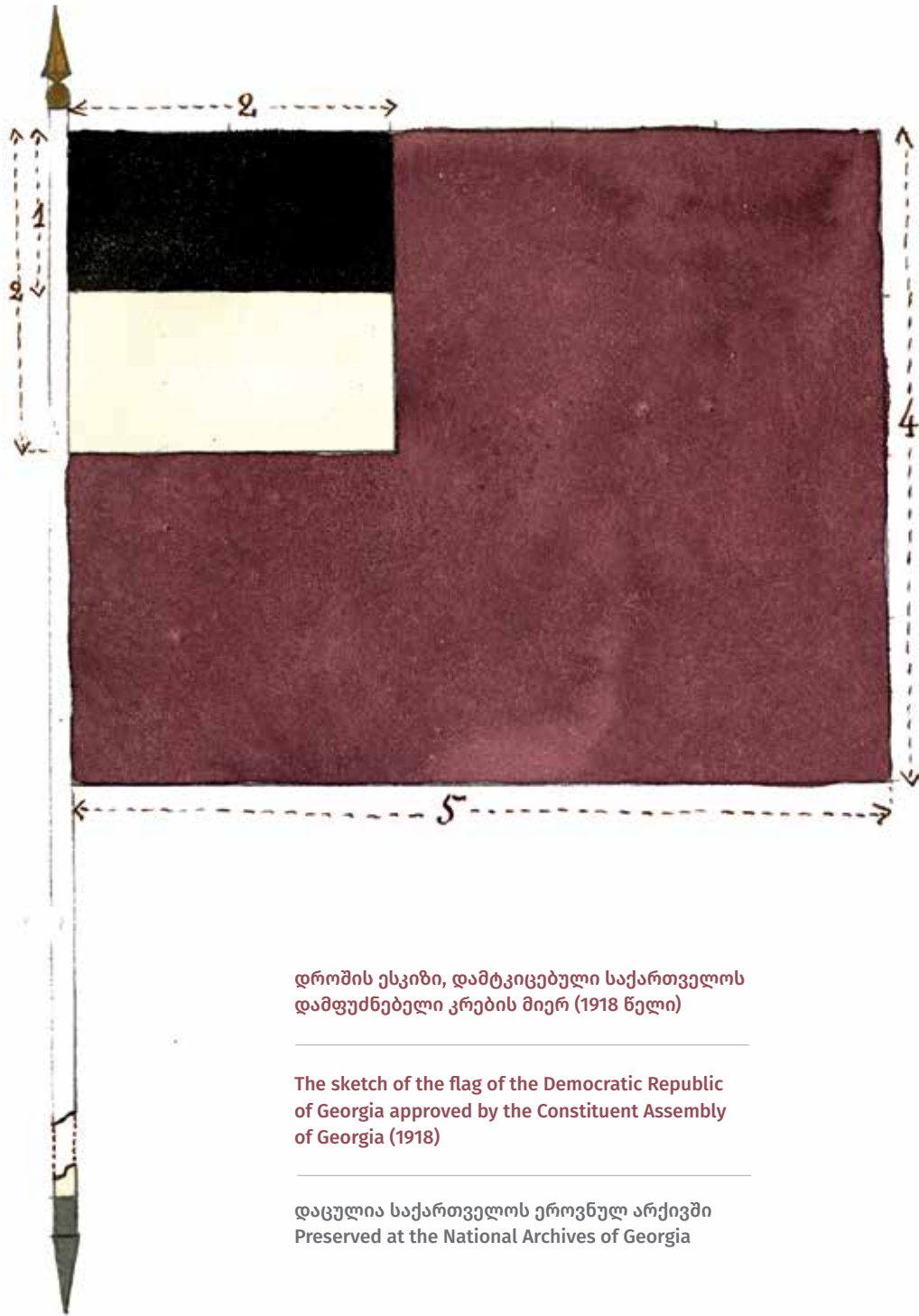
45°

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის
გერბის ესკიზი და აღწერილობა (1918 წელი)

The sketch and the description of the Coat of Arms
of the Democratic Republic of Georgia (1918)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

დროშის ესკიზი, დამტკიცებული საქართველოს
დამფუძნებელი კრების მიერ (1918 წელი)

The sketch of the flag of the Democratic Republic
of Georgia approved by the Constituent Assembly
of Georgia (1918)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

კ ა ნ ო ნ ი

სამხედრო დროშა .

I. საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო დროშა შეხდგება კვადრატული ფორმის თეთრი აღმოსავლან, რომლის მუკავლადი მოთავსებულა საქართველოს რესპუბლიკის აღმბი გვირგვინში; აღამხს ამოკლედედი აქვს ავინდინდერი პრთია, გაჩამეშირკესული ვერცხლის შილით; აღამხს აქვს ხამი ავინდინდერი კვდები, ვერცხლის რიგ ამოკლედედი. დროშის ბუნი ავინდინდერი, მოკლეოი-ღახურიანი, რომელზედაც ჩამეფავს ჩამომცველი ირი იქონს ვითი.

ეს კანონი ძალადი ძევის დლიდან მიღებისა.

1919 წ. დეკემბრის 29-ს.

ქვემოთ

საქართველოს მარტამენჯის
თ ა ვ მ გ ე ო შ ა რ ე ნ . ჩხივილი

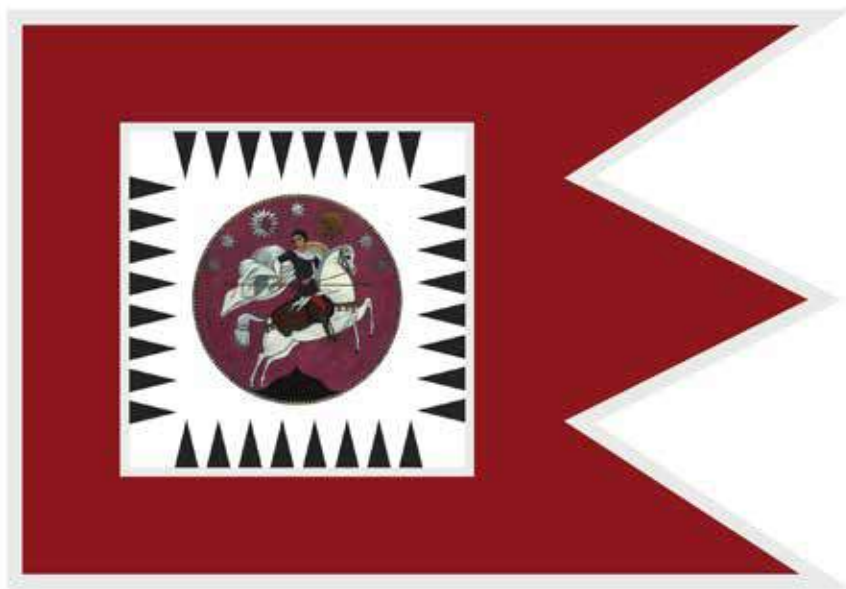
საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის
თ ა ვ მ გ ე ო შ ა რ ე ნ . ჯორჯიანი

დარბაზთან / ნოტიუს
ქვემოთისს ვაჟის
შხაბაი ჩ. ზუგდიძე

საქართველოს სამხედრო დროშის კანონი (29 დეკემბერი, 1919 წელი)

The Law of Georgia on Military Flag. (December 29, 1919)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved at the National Archives of Georgia

---

**საქართველოს პირველი რესპუბლიკის
სამხედრო დროშა**

დროშა აღდგენილია გენერალ მაზნიაშვილის
სახელობის ახალგაზრდული ლეგიონის მიერ

საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის სტანდარტი

The military flag of the First Republic of Georgia

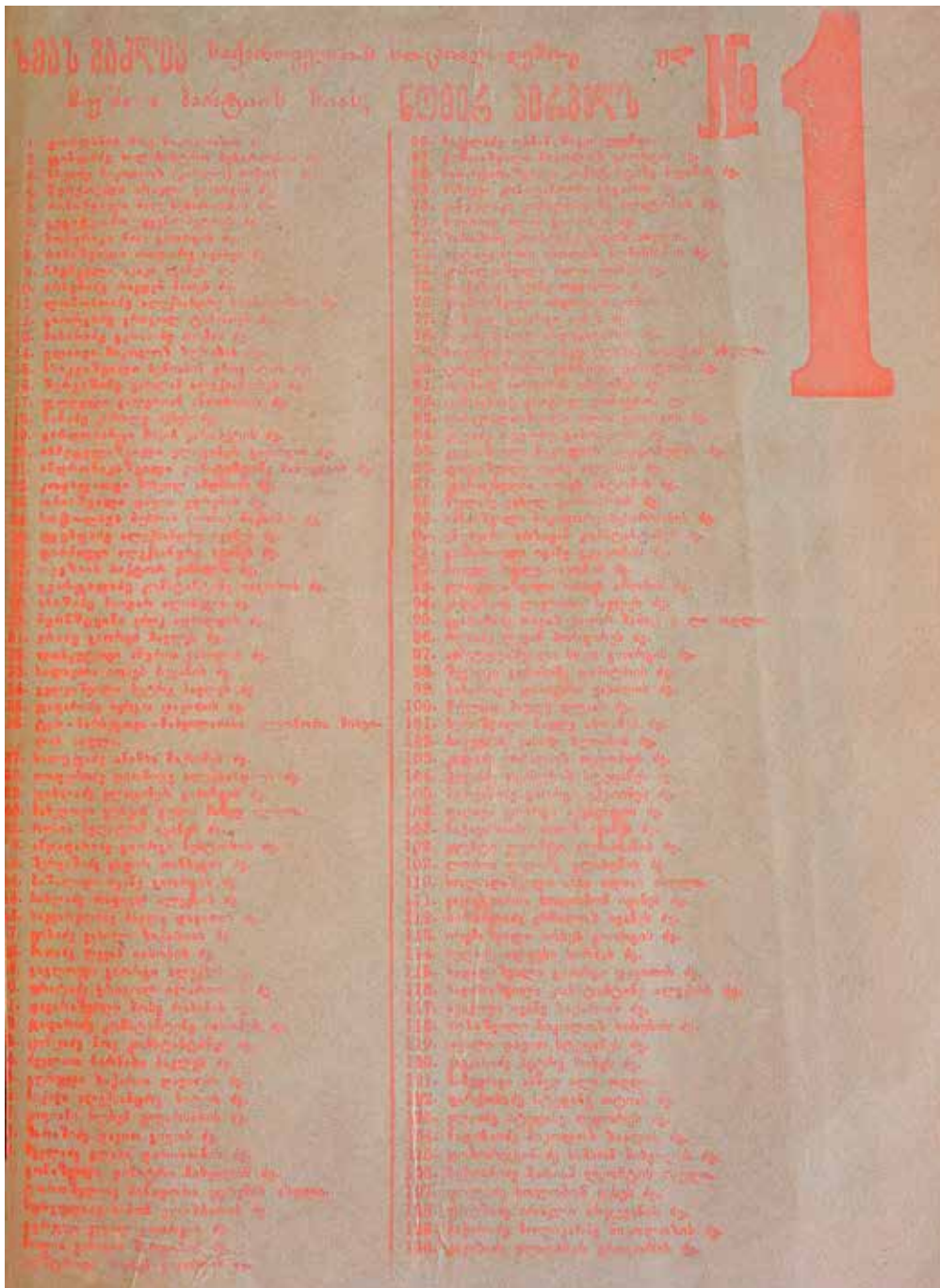
The map is restored by the Giorgi Mazniashvili Youth Legion

The Standard of the Government of the Republic of Georgia

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

სოციალ-დემოკრატიული პარტიის საარჩევნო ბიულეტენი, სიაში N15 - ბენიამინ ჩხიკვიშვილი (იანვარი, 1919 წელი)

დამოუკიდებლობის მოპოვების პირველი დღეებიდან საქართველომ აქტიური მზადება დაიწყო არჩევნებისთვის რათა მოეხდინა საკუთარი თავის ლეგიტიმაცია და წარმატებით ჩაატარა 1919 წლის თებერვალში.

The Election Bulletin of the Social-Democratic Party. Beniamin Chkhikvishvili was N15 in the list (January, 1919)

After independence, the country started preparations for the elections in order to legitimize itself as an independent state and managed to successfully hold it in February, 1919.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

ქვეყნის
საკრებო

№ 16	სახელი	სახელი	კ რ ე ბ ე რ ე ბ ა																სულ
			სა 1	სა 2	სა 3	სა 4	სა 5	სა 6	სა 7	სა 8	სა 9	სა 10	სა 11	სა 12	სა 13	სა 14	სა 15		
I შ ა მ რ ე ბ ე ბ ა																			
1	აბოთისას	26695	21053	23023	207	1306	433	390	2	3	19	187	61	39	216	4	3	25270	
2	საგნისას	26334	25227	21576	454	205	109	553	1	1290	11	111	31	76	76			28972	
3	თეთრისას	21711	25119	2401	559	95	8	670		630	32	9	13	4	9			21756	
4	თბილისის	6297	22136	4139	324	7		1791		19	18	4	8					6890	
5	საბაის	26730	25129	23122	272	65	8	2121		31	71	162	15	72	5			16577	
6	საბაქალის	25010	23553	11529	139	629	6	2613		127	3	5	1		9			25060	
7	საბაქალის	22202	22934	21052	5662	1591		2383	3	1	318	167	15	3				24591	
8	საბაქალის	22199	22962	21052	412.6	635.5		1163		30	13	31	15					18812	
9	საბაქალის	22199	22962	21052	1010	33	1	1383		8	39	7	7					13281	
10	საბაქალის	26118	24275	23603	756	303	2	1501		6	25	12			1			16075	
11	საბაქალის	21113	22810	22010	6076	1502		2057		59	271	124	5	4	2			21029	
12	საბაქალის	25020	26229	25149	2467	8010		2315		3	57	1						28010	
13	საბაქალის	25219	23203	24522	634	222	2	301		7	16	6		6				23522	
14	საბაქალის	22578	225500	26772	21103	20122		569	26229	6	2718	391	188	136	73	400	16	3	225266
II შ ა მ რ ე ბ ე ბ ა																			
1	საბაქალის	26528	21124	26941	3670	124	766	3621		194	362	162	81	475	338	16	11	36569	
2	საბაქალის	2513	2297	2514	126	1	244	32		134			1	16				2913	
3	საბაქალის	2262	2404	2205	255	3	243	194		3	12	6	9	10				2720	
4	საბაქალის	2139	2547	2073	352	11	105	513		1	57	23	7					2190	
5	საბაქალის	2466	2162	2362	6	3	1	31		1	1	1	1					2761	
6	საბაქალის	1152	2188	231	156	5	13	11					15		1	2		1157	
7	საბაქალის	2133	2504	2233	2275	151	25	1219		3	127	229	24		5	11		18318	
8	საბაქალის	2514	2533	263	402	25	4	100		12	2							1516	
9	საბაქალის	1000	2523	1062	394	32	2	109		10	55	1	10		5			1657	
10	საბაქალის	675	2324	439	120	44		50			19		10					675	
11	საბაქალის	2036	2450	2047	302	15		529			5		4		1			2918	
12	საბაქალის	2240	2407	2219	344	110	11	115		3	6	15	7		5			2325	
13	საბაქალის	1821	2184	1503	216	34		22			62		1					1265	
14	საბაქალის	1236	2553	307	432	57		290					1					1214	
15	საბაქალის	2500	2015	2311	412	15	0	240		8	7	3	21			2		3722	
16	საბაქალის	2219	2440	2529	181	1		177					2					2221	
17	საბაქალის	ს რ ჩ ე ვ ე ბ ა კ ა დ ა მ ი ბ რ ა																	
18	საბაქალის	21331	25022	23333	18421	791	1294	2722		319	841	722	51	282	129	37	11	27221	
19	საბაქალის	22721	22721	20154	24753	2355	33321	6	3103	1532	1019	21	295	77	719	53	14	205272	
საბაქალისის საკრებო																			
მეცხრა - 3759.																			

საქართველოს დამფუძნებელი კრების ძირითადი არჩევნების შედეგების საბოლოო ოქმი მარზების და ქალაქების მიხედვით (1919 წელი)

საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ არჩევნებში თითქმის 84% მიიღო, ხოლო ბენიამინ ჩხიკვივილი დამფუძნებელი კრების წევრი გახდა.

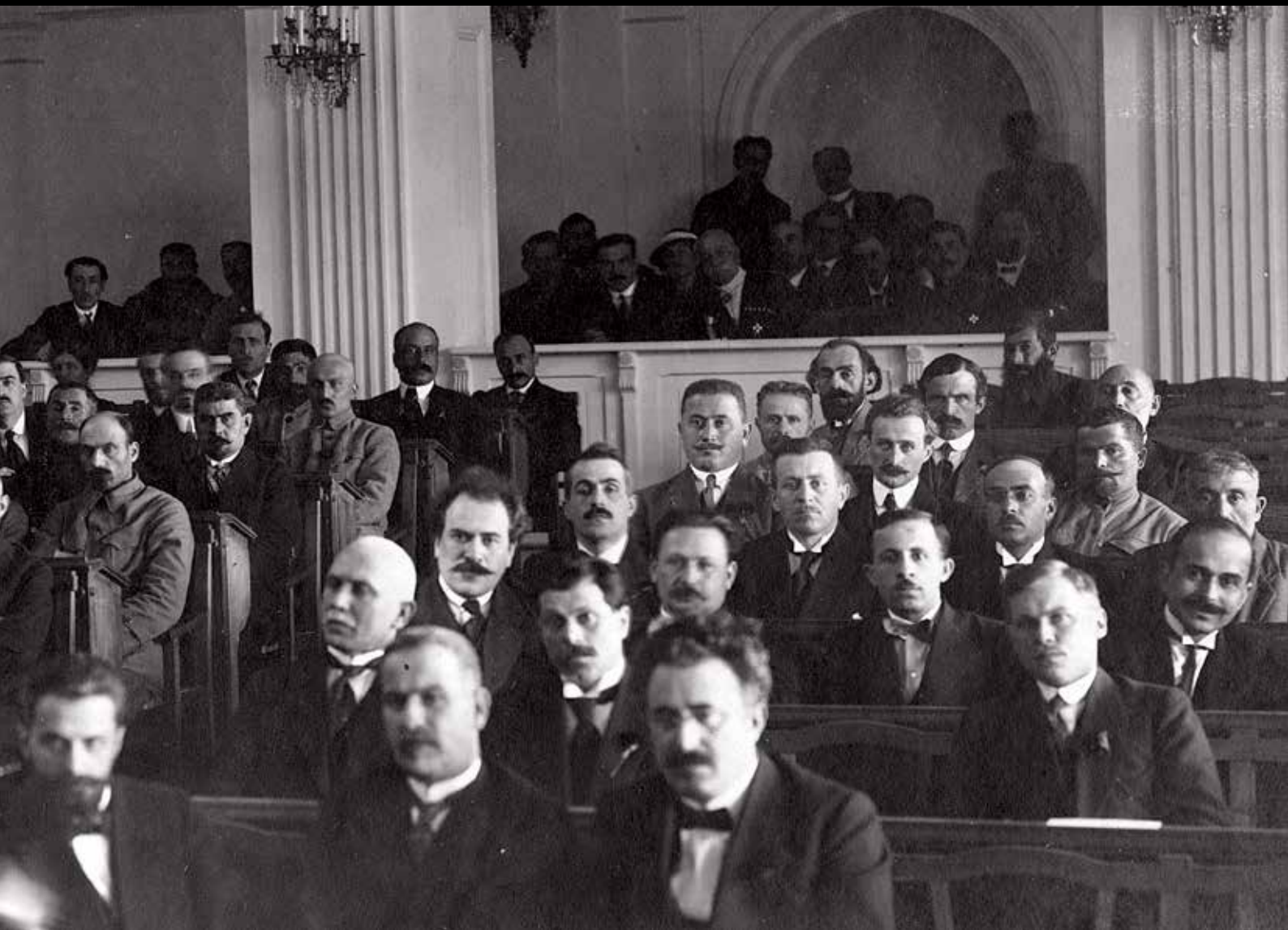
The final protocol of the main election results of the Constituent Assembly of Georgia (1919)

The Social-Democratic Party of Georgia received almost 84% of the votes and Benia Chkhikvishvili became a member of the Constituent Assembly.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

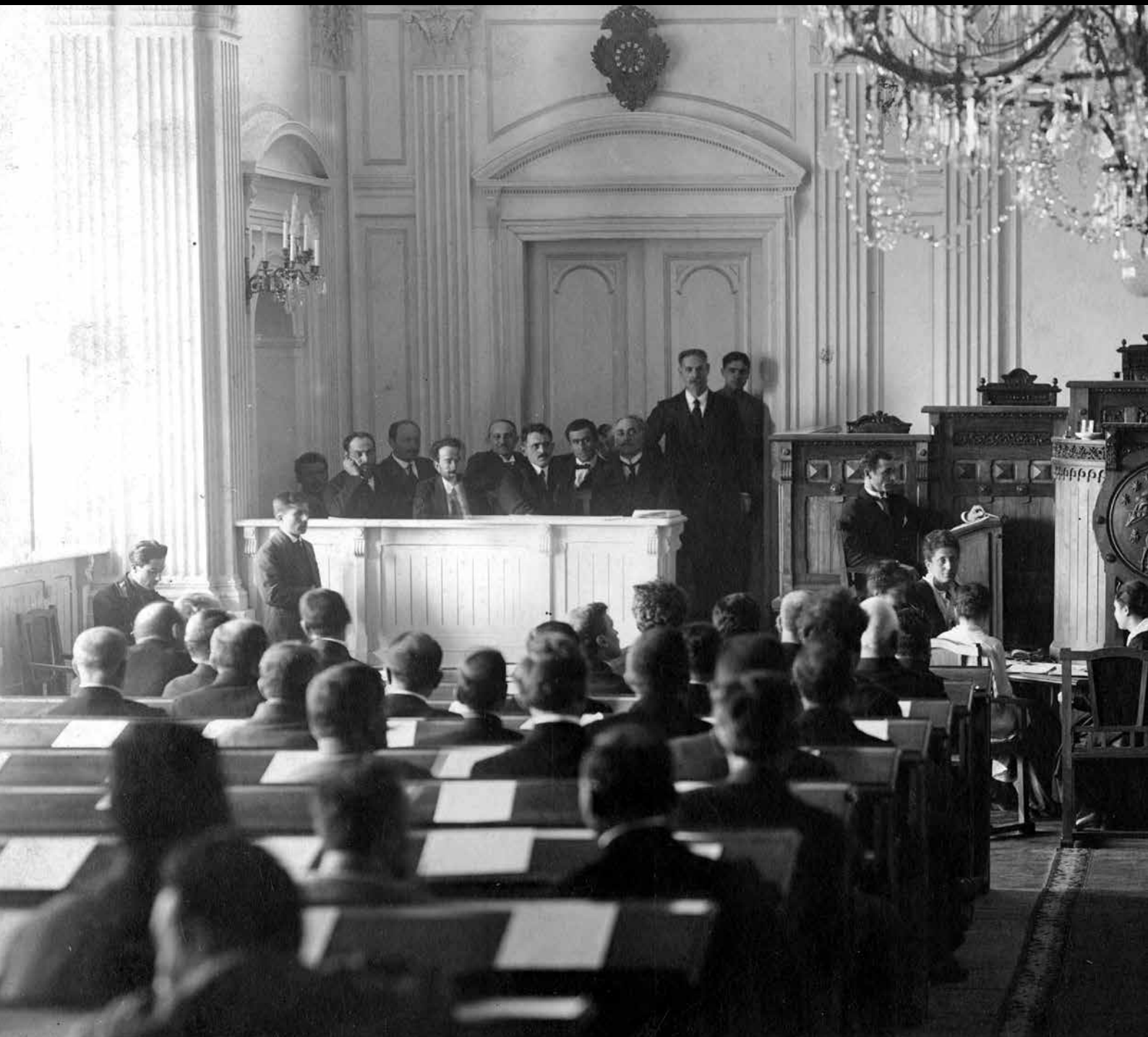
საქართველოს დამფუძნებელი კრების სესია.
უკანა რიგებში ბენიამინ ჩხიკვიშვილი.
ფოტოგრაფი – ბ. კოზაკი.
(1919 წელი)

Constituent Assembly of Georgia.
Benjamin Chkhikvishvili in the back row.
Photographer – B. Kozak
1919

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

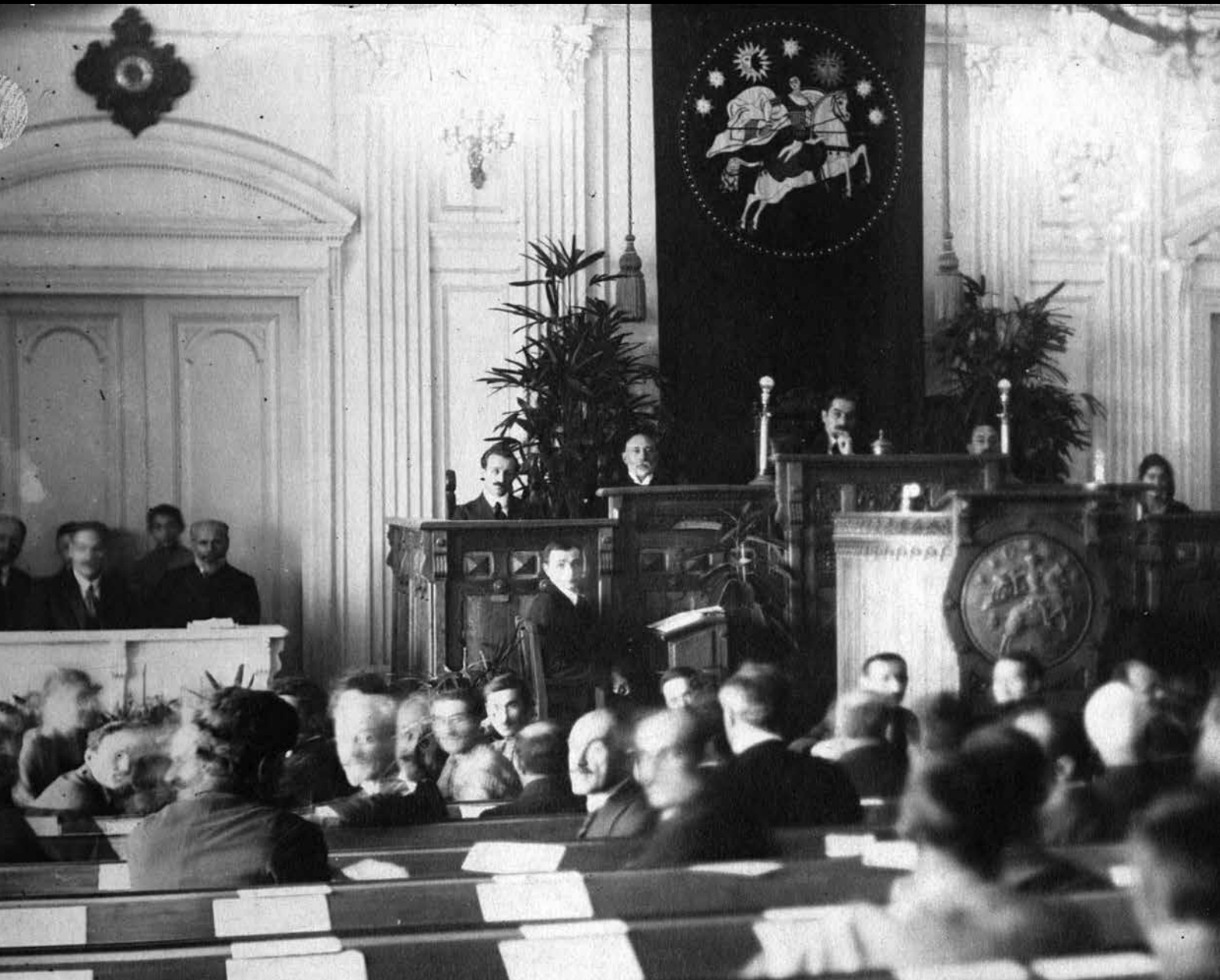

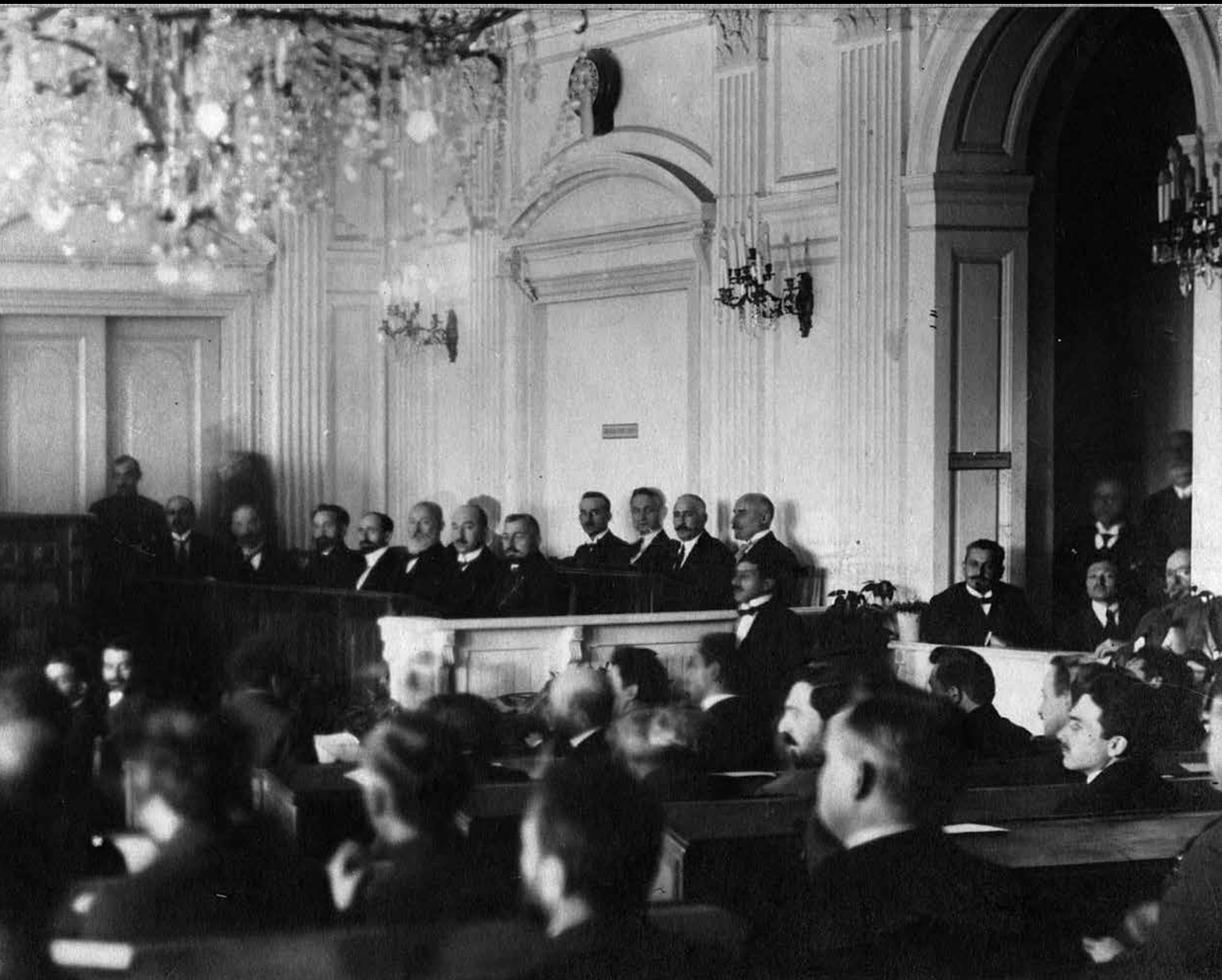

საქართველოს დამფუძნებელი კრების
გახსნითი სესია (12 მარტი, 1919 წელი)

The opening session of the Constituent Assembly
of Georgia (March 12, 1919)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოს დამფუძნებელი კრების
გახსნითი სესია (12 მარტი, 1919 წელი)

The opening session of the Constituent Assembly
of Georgia (March 12, 1919)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

დამფუძნებელ კრების შემადგენ სამართლებრივი სუბსტანცია 1919-1920 წ.

რიგითი წილი	წილის მფლობელი	წილის კოდები	საქართველო										საქართველო																																									
			სამართლებრივი		სამართლებრივი		სამართლებრივი		სამართლებრივი		სამართლებრივი		სამართლებრივი		სამართლებრივი		სამართლებრივი		სამართლებრივი		სამართლებრივი		სამართლებრივი		სამართლებრივი																													
1	სოც. დემ.	105*	85	2	2	3	1	3	4	2	1	2	18	12	1	2	1	11	1	4	6	1	14	3	2	2	1	7	2	1	3	2	1	1	1	2	6																	
			89																																																			
2	სოც. დემ.	9	9											1	4																																							
			9																																																			
3	სოც. დემ.	5	5											1	1	1	1																																					
			5																																																			
4	დემ.	6	6											1	3																																							
			6																																																			
5	ქრ. მთავარი	1	1																																																			
			1																																																			
6	დასწავლა	3	3											1																																								
			3																																																			
7	ეპარქია	1	1																																																			
			1																																																			
საერთო ჯამი:			130*	107	2	2	6	1	3	4	2	1	2	2	20	20	2	2	2	2	12	2	4	6	3	21	3	2	2	1	7	2	1	3	2	1	1	1	2	6														
				111	19										104																				26																			
				130																				130																														

* 5 ქალი
 ** მთლიანი 88 ცენტრები
 39 უცხოელები
 4 ქართველი
 2 ქართველი
 2 უცხოელი

დამფუძნებელი კრების ქვესტორი სპ.

ლობის

განათლება					საქართველოს რუმელ ნაწილიდან												
რუსეთში	უცხოეთში	დამუშავებელი უმაღლესი	საშუალო	დაბალი	ქარაღები	ქარბი	კახეთი	მცხეთი	ქიზიუ	ბორჯაღი	გურია	იმერეთი	სამეგრელო	რაკა	ლეჩხუმი	აკა	ფსახეთი
33	8	9	25	23	7	15	6	1	4	1	28	26	14	2	2	1	5
						27					78						
9	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	1	4	1	—	—	—	—
						3					6						
3	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—
						1					4						
5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	1	—	—
						—					6						
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
						—					1						
1	—	1	1	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
						3					—						
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
						—					1						
52	11	11	26	23	7	20	8	1	4	1	31	36	18	2	3	1	5
						34					96						
130					130												

საქართველოს დამფუძნებელი კრების შემადგენლობა 1919-1920 წლებში (1919 წელი)
 სტატისტიკური მონაცემები ეროვნების, პროფესიის, განათლებისა და წარმომავლობის მიხედვით.

Members of the Constituent assembly of Georgia (1919)
 Statistical data according to nationality, profession, education and origins.

დაცულია ბელგიაში, კამილ ჰიუსმანის არქივში
 Preserved at the Camille Hysmans Archive, Belgium

ქურაქულიანი.

გულად ჰაბობა	საბჭოთა რევოლუციური									სამზადებელი		
	2. გ.	2. გ.	2. ხ.	2. ბ.	კომპ.	2. ხ.	2. ხ.	2. ხ.	2. ხ.	2. ხ.	2. ხ.	2. ხ.
130	105	9	5	6	3	1	1	1	117	4	6	

გულად	24	25	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	50			
აპრილი	1	2	3	4	2	4	5	3	5	4	10	16	6	8	3	8	3	2	7	13	2	7	1	3	2	4	2	3

117 - 13

საბჭოთა რევოლუციური	59	7	17	2	2	1	1	3
---------------------	----	---	----	---	---	---	---	---

საბჭოთა რევოლუციური	21	2	22	5	18	4	1	1	2	17	3	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
---------------------	----	---	----	---	----	---	---	---	---	----	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

გოგიტა ფაღავა / Gogita Paghava

საქართველოს დამფუძნებელი კრების შემადგენლობა – ხელნაწერი დოკუმენტი (1919 წელი)

დამფუძნებელი კრების ყველაზე ახალგაზრდა წევრი, 24 წლის გოგიტა ფაღავა, ხოლო ყველაზე ასაკოვანი, 75 წლის ნიკო ნიკოლაძე იყვნენ.

Members of the Constituent assembly of Georgia – manuscript (1919)

The youngest member of the Constituent Assembly was 25 years old Gogita Paghava, the oldest – 75 years old Niko Nikoladze.

**დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia**

1924 წლის 30 აგვისტოს სსრკ გაერთიანებული სახელმწიფო პოლიტიკური სამმართველოს (ОГПУ) თავმჯდომარემ, ფელიქს ძერჟინსკიმ გადასახლებაში მყოფი საქართველოს წინააღმდეგობის მოძრაობის ლიდერების - ბენია ჩხიკვიშვილის, ნოე ხომერიკის, გოგიტა ფაღავას, ვასილ ნოდიას და გიორგი წინამძღვრიშვილის დახვრეტის სანქცია გასცა.

On 30 August 1924, the head of the Joint State Political Directorate of USSR, Felix Dzerzhinsky ordered the shooting of the resettled leaders of the Georgian Resistance Movement – Benia Chkhikvishvili, Noe Khomeriki, Gogita Paghava, Vasil Nodia and Giorgi Tsinamdzghvrishvili.

**დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved at the National Parliament Library of Georgia**

სახელი, გვარი და მამის სახელი	საბჭოთა პარტია	წარმშენი	დაბადების წელი	რეზიდენცია	პროფესია	საბჭოთა	დამატებითი ცნობები
ბენია გიგოს ძე ჩხიკვიშვილი	ს.დ.	38	1881	ქუთაისი, სსსრ, აგრ. სკოლის 5 კლასი	აგრონომი	სსსრ	განათლების ცენტრი: ქუთაისის სამეურნეოს სასწავლებლის უკანასკნელ კლასიდან. სკოლა დაბალი, ისიც არ დამისრულებია/ დაწვრილებით ადრესი - განოვის ქუჩა N3, ბინა N2, ტელეფონი 17-64

სახელი, გვარი და მამის სახელი	საბჭოთა პარტია	წარმშენი	დაბადების წელი	რეზიდენცია	პროფესია	საბჭოთა	დამატებითი ცნობები
ბენია გიგოს ძე ჩხიკვიშვილი	ს.დ.	38	1881	ქუთაისი, სსსრ, აგრ. სკოლის 5 კლასი	აგრონომი	სსსრ	განათლების ცენტრი: ქუთაისის სამეურნეოს სასწავლებლის უკანასკნელ კლასიდან. სკოლა დაბალი, ისიც არ დამისრულებია/ დაწვრილებით ადრესი - განოვის ქუჩა N3, ბინა N2, ტელეფონი 17-64

ავტორის ხელის მოწერა ბენია გიგოს ძე ჩხიკვიშვილი

ბენიამინ ჩხიკვიშვილის მიერ შევსებული ეროვნული საბჭოს წევრის ანკეტა (1919 წლები)

ბენია გიგოს-ძე ჩხიკვიშვილი/ ს.დ. (სოციალ-დემოკრატი)/ 38 წლის/ დაბადებული 1881 წელს/ ცოლი, ორი შვილი 5 და 3 წლის, დედა, და, ძმა/ ეროვნებით ქართველი/ პროფესიით აგრონომი/ განათლების ცენტრი: ქუთაისის სამეურნეოს სასწავლებლის უკანასკნელ კლასიდან. სკოლა დაბალი, ისიც არ დამისრულებია/ დაწვრილებით ადრესი - განოვის ქუჩა N3, ბინა N2, ტელეფონი 17-64.

The form of National Council filled by Beniamin Chkhikvishvili (1919)

Benia - son of Gigo Chkhishvili/ S.D. (Social Democrat)/ 38 years old/ born in 1881/ wife, two children - 5 and 3 years old, mother, sister, brother/ nationality - Georgian/ profession - agronomist/ educational qualification: final year of Kutaisi Agricultural School. Haven't finished the school/ detailed address - 3 Ganovi Street, 2. Telephone number 17-64

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

თვითმართვებში

კომისია

წ. ივნისის „5“

№ 38

დ. ფილიპის.

გაახლებთ შინაგან საქმეთა მინისტრის
პროექტს დეკრეტისა და ქალ. რეგისტრაციის სახარ-
გებლოდ მოწყობილ ოთახებსა და გასტრონომი-
ულ მაღაზიებზე გადასახადის დაწესების შე-
სახებ.

თვითმართვებების კომისიამ განიხილა პრო-
ექტი დეკრეტისა და მიიღო შემდეგი ტვლილები
დეკრეტი გავრცელდეს რესპუბლიკის ყველა ქალ-
ქებზე.

მ. მ. ხუციშვილი მ-ნი მ. ხუციშვილი

თ ა ვ მ ჯ დ მ ა რ ე

[Handwritten signature]

მ დ ი ვ ა ნ ი 1 ჯ. ე. შ. შ.

აქტის ფორმა

დაქვეყნებული კრების პრეზიდიუმის
19 20 წ. ივლისის ... 2 ... სხდომის კურსიდან.

№ № რიგზე.	განსახილველი საგანი.	დადგენილება.
6 210	<p>ც ნ თ ბ ა, რომ აღვილობნი- ვი თვითმმართველობისა და საბიუჯეტო-საფინანსო კომი- სიის თანხმად განვიხილეთ და მიუღებთ <u>შინაგან</u> საქმეთა მინისტრის პროექტი <u>დგატეტი-</u> <u>სა</u> - ქაბაქ ტფილისის სასარ- გებლოდ მოწყობელ თანხებსა და გასტრონომიულ მართვებზე გადასახდის დაწესებისა. კომისიების მხრით მომხსენ- ებულნი არიან: თვითმმართ-</p>	<p>პროექტი შეგანირ იქნეს განსახილ- ვებლ დაწინააღმდეგეთა კრების პრე- ზიდიუმის 6-ს სხდომის დიპტ. რეკ- რეზი.</p>

№ № რიგზე.	განსახილველი საგანი.	დადგენილება.
	<p>ფელოძისა - ბენ. ჩხიკვიშვილი, როლი საბიუჯეტო-საფინანსო - ივ. კომისიის. პროექტის ხსენებით ხელს დაუწინააღმდეგებთ. დგატეტი სწორება: განსახილველის განვიხილეთ <i>ჩხიკვიშვილი</i></p>	

2

1 2

**დეკრეტი ქალაქ თბილისში გადასახადების
დანესების თაობაზე, მომხსენებელი – ბენია ჩხიკვიშვილი
(1920 წელი)**

1918 წლიდან მოყოლებული, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ბიუჯეტი სულ უფრო და უფრო დეფიციტური ხდებოდა არასტაბილური ეკონომიკური მდგომარეობის და სამხედრო სფეროში დიდი დანახარჯების გამო. ამისათვის ქვეყანაში და განსაკუთრებით კი თბილისში ჩნდებოდა ახალ-ახალი გადასახადები.

**Decree on the introduction of new taxes in Tbilisi,
speaker – Benia Chkhikvishvili (1920)**

Since 1918, due to unstable economy and big military expanses, the budget of the Democratic Republic of Georgia became more and more deficient. For this, new taxes were being introduced in the country and especially in Tbilisi.

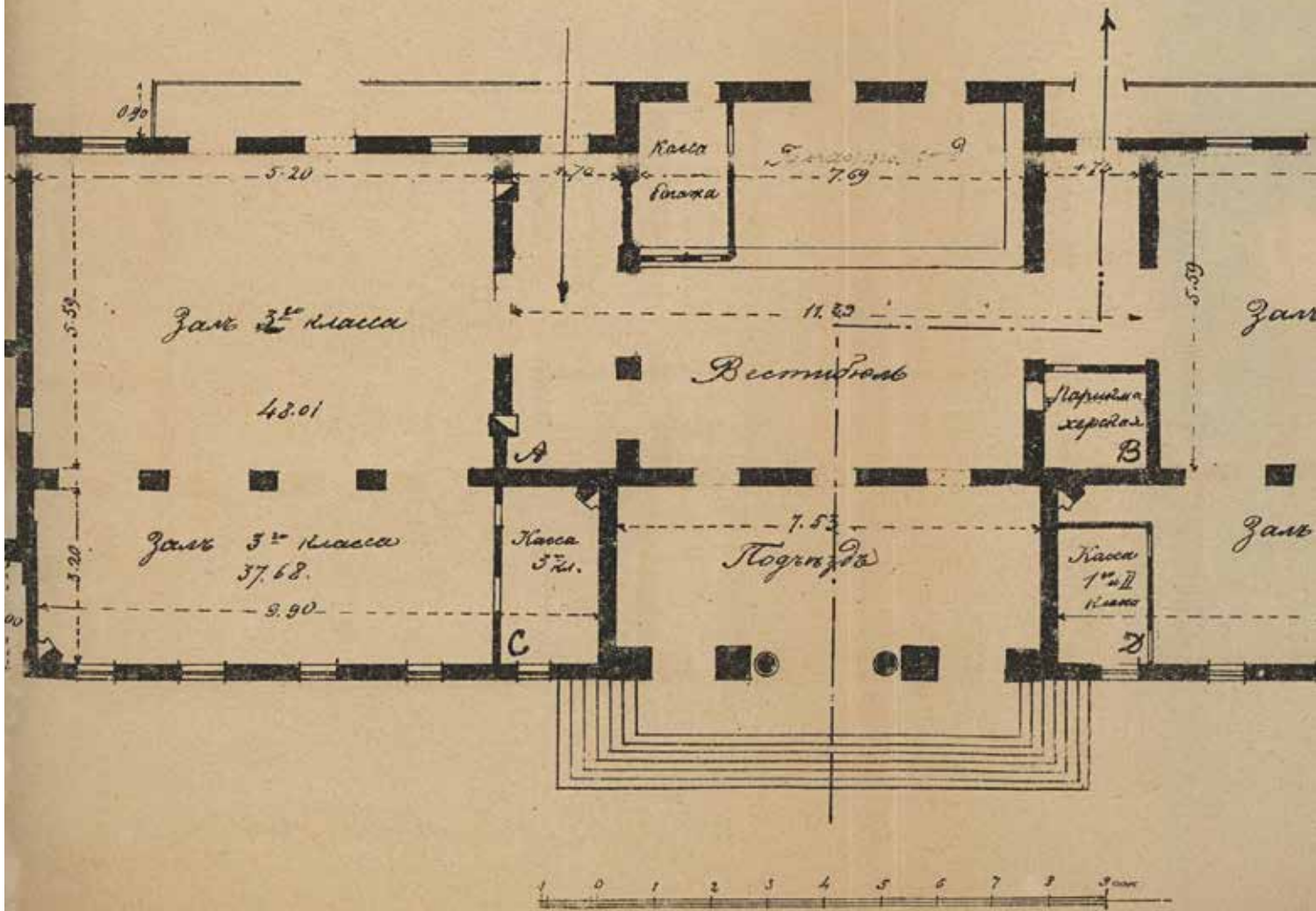

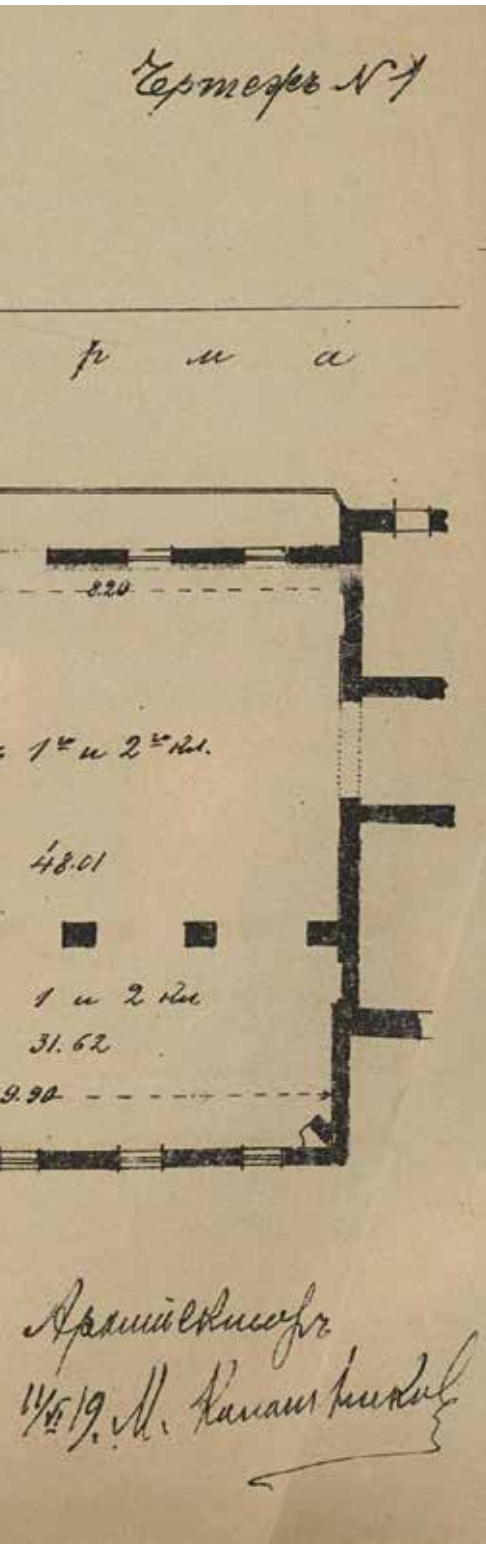
**დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia**

см. Муфриво

План 1го этажа

П л а н ф о

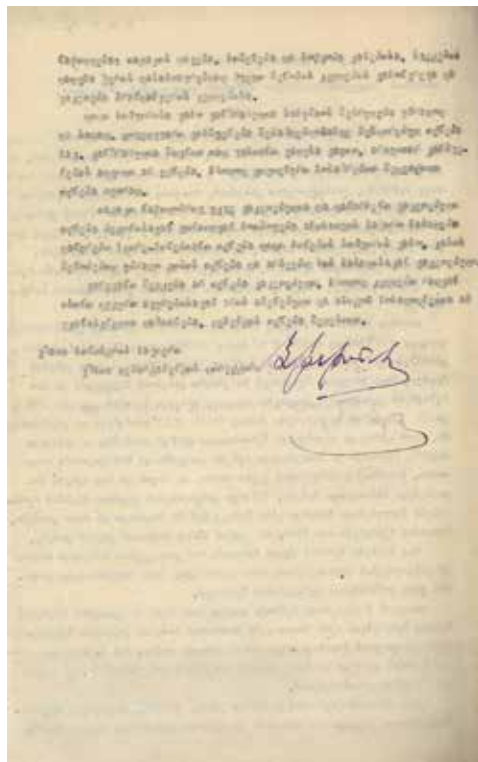
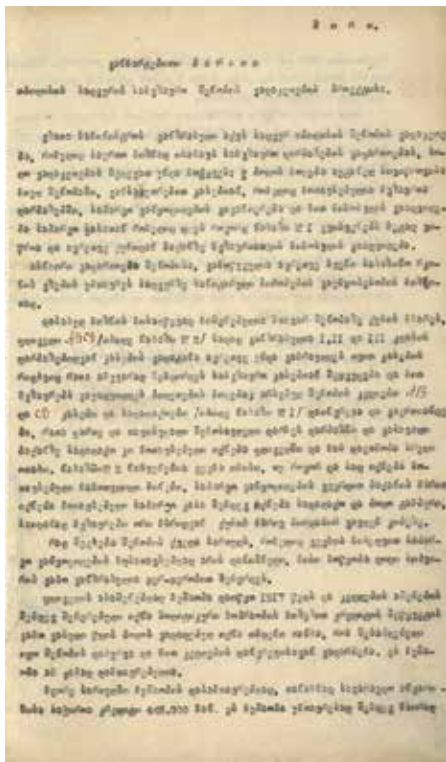
თბილისის რკინიგზის სადგურის გადაკეთების გეგმა და გზათა სამინისტროს განმარტებითი ბარათი (1919 წელი)

მზავრთა ნაკადებისა და ქვეყანაში ურბანიზაციის ტემპის ზრდის გამო, ქალაქის მთავრობამ გადაწყვიტა თბილისის რკინიგზის სადგურის გადაკეთება და ამისთვის პროექტიც შეიმუშავა. ეს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის იმ მცირე ინიციატივებს შორის იყო, რომლებიც ეხებოდა ინფრასტრუქტურასა და არა სამხედრო ან სოციალურ საკითხებს.

The plan of the Tbilisi Railway reconstruction and the explanatory card of the Ministry of Road Connections (1919)

Due to the increase in the flow of passengers and pace of urbanization, the city government has decided to reconstruct the Tbilisi Railway Station and elaborated a project for it. This was one of those few initiatives of the First Democratic Republic which concerned the infrastructure and not the military or social issues.

**დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia**

შეჯამება და ბალანსური ცხრილი.
 რეზერვების მენეჯერი სამეცნიერო არქივისა 1920 წ.
 მარტის I-დან ივნისის I-დე.

თანამშრომლისა და ნაბუნის სახელწოდება.	თანამშრომლის შემაჯავრობა.	აფიციურს აფიცი- რალ.	სხვადას აფიციურს	სხვადას 1920 წლის მარტის I-დან ივნისის I-დე.	ა ბ გ
დირექტორი	I	7000	7000	21.000	
ვანუთუილების ვაშვი	3	6000	18000	54.000	
ვანუთუილების ვაშვის ონაშვილი	3	5000	15000	45.000	
ბარაკების შემდგენელი სტატი- სტიკოსი	5	3500	17.500	52.500	
ამპონაჟი	3	3000	9.000	27.000	
მანქანის ვადაშვილი	2	2500	5.000	15.000	
დაბალი მისამართი	4	1950	7.800	23.400	
შენიშნის შესანახ-ვასობა- ვასანაობელი	-	-	-	5.000	
აკანუთუილის ბალანსის /ნი- შები, ვანუთუილები, სტატიკოსი მასა- ლა, სტატიკოსი ბარაკების ამპონაჟი და სხვა /	-	-	-	10.000	
ს უ ლ	21	28950	79.300	252900	

სარედაქციო კომისიის
 მ ა ვ შ დ მ ა რ ე *[Handwritten Signature]*
 მ დ ი ვ ა ნ ი

კ ა ნ ო ნ მ რ ა ე ქ ტ ი

რესპუბლიკის ტერიტორიის სამეცნიერო არქივის დაარსებისა.

1. დაარსებულ იქნეს ამა 1920 წლის მარტის I-დან ქალკნოლისში სახალხო განათლების სამინისტროსთან რესპუბლიკის ტერიტორიის სამეცნიერო არქივი ამ უზენაესი დამფუძნებლისა და ხაზინათმცველის თანხმად.
2. მინისტრ /I/ მხელში აღნიშნული ტერიტორიის სამეცნიერო არქივის შექმნისა და ხაზინათმცველის საჭიროებისათვის ვადებულ იქნეს სახელმწიფო ხაზინიდან განათლების მინისტრის განკარგულებაში ამა 1920 წლის მარტის I-დან მინისტრის I-ე ოფის ოფის ცენტრი ათას მთი /288.100/ მანეთი.
3. ვადებულ იქნეს სახელმწიფო ხაზინიდან განათლების მინისტრის განკარგულებაში ვადასა და მანეთი /600.000/ მანეთი სხვა და სხვა დავილებში არსებულ არქივების ქ. ტოლისში გადასახდნად.
4. ამ კანონით აღმკვიდრებულ სამეცნიერო არქივის შეტანა ვადებულ იქნეს დაარსებულ არქივის ამა 1920 წლის აპრილის 10-ს შეკრებილი დამფუძნებელი სამეცნიერო კომისიისგან.
5. კანონი ესე ძალაში შედის დღისა და იქნება დასრულებული კომისიისგან.

საზოგადოებრივი-საინჟინერო უამბილის

მ ა ვ მ გ რ ა მ ბ ი ა ნ ი ნ. სემაყვი

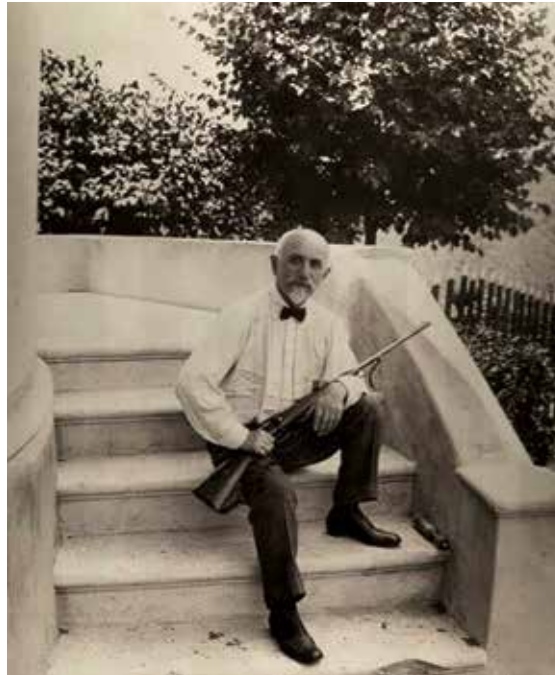
მ დ ი ვ ა ნ ი

2

კანონპროექტი თბილისში სამეცნიერო არქივის დაარსების თაობაზე შტატებით და ხარჯთაღრიცხვით (1920 წელი)

Legislative proposal on the establishment of the scientific archive in Tbilisi together with the financial estimate (1920)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved at the National Archives of Georgia

მიქაელ არამიანცი / Mikael Aramiants

პროფკავშირების სახლის მოსაწყობად ცნობილი თბილისელი ბიზნესმენისა და მეცენატის, მიქაელ არამიანცისთვის თბილისში, რუსთაველის ქუჩა N1-ში მდებარე სახლის ჩამორთმევის დადგენილება (1919 წელი)

საბიუჯეტო კრიზისიდან გამომდინარე, სახელმწიფო საჭიროებისთვის პირველ რესპუბლიკაში ვხვდებით კერძო საკუთრების ჩამორთმევის ფაქტებს, თუმცა შესაბამისი კომპენსაციის გადახდით. მიქაელ არამიანცის სახლის ჩამორთმევას და კომპენსაციის გაცემას პირადად ბენია ხელმძღვანელობდა. დღესდღეობით თავისუფლების მოედანზე მდებარე ძველი შენობა გადაკეთებულია და მასში მდებარობს სასტუმრო. 1921 წელს ბოლშევიკებმა მიქაელ არამიანცს, ყოველგვარი კომპენსაციის გარეშე, სრულად ჩამოართვეს დარჩენილი ქონება.

The resolution on the confiscation of the house of a prominent businessman and patron from Tbilisi, Mikael Aramiants, located on 1 Rusatveli Street, for establishing a house of labor unions (1919)

Due to the budgetary crisis, the confiscation of private property was a common practice in the First Republic but only with relevant compensation. Benia was in charge of confiscation of Mikael Aramiants's house and his compensation. Today, the old apartment on the Liberty Square is reconstructed and the hotel is located there. Mikael Aramiants maintained most of his realty in 1920 but in 1921, the Bolsheviks invaded Tbilisi and they confiscated the private property without any compensation.

**დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia**

თბილისის ქალაქის თვითმმართველობა
Тифлисское Городское Общественное Управление

სასურსათო განყოფილება
ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫЙ ОТДЕЛЪ

საბრუნო უწყება
ОБОРОТНАЯ ВЪДОМОСТЬ

по Главной книге

Январь, февраль, март თვე 1920 წელი.
за мѣсяць года.

თბილისის ქალაქის თვითმმართველობის სასურსათო
განყოფილების სასურსათო უწყება და 1920 წლის
პირველი სამი თვისთვის

The statement of the Food Department of the Tbilisi
Self-Government for the first three months of 1920

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

№ п. по порядку	Folio	1920.				1920.				1920.			
		Обороты за Январь				Обороты за февраль				Обороты за март			
		Дебет		Кредит		Дебет		Кредит		Дебет		Кредит	
		Руб.	К.	Руб.	К.	Руб.	К.	Руб.	К.	Руб.	К.	Руб.	К.
1.		Сист. Кассов											
2.		Женщины костюм											
3.		" бумага											
4.		Недвижимого имущества											
5.		Движимого имущества											
6.		Материалы и др. продукты											
7.		Товаров											
8.		на складе											
9.		в лавках											
10.		пересылка											
11.		на исландиях											
12.		Городской складов											
13.		Товар транспорта											
14.		Машин											
15.		Машины											
16.		в проект											
17.		Подготовительные вещи											
18.		Администр. и общ. расходы											
19.		Разные вещи и имущество											
20.		Перофацили сумки											
21.		Удостоверения и документы											
22.		Приватизация средств											
23.		Земельных											
24.		Поступления сбора											
25.		Разные доходы											
26.		Прибыль и убытки за 1920.											
27.		Суртационные за 1920.											
28.		Прибыль и убытков											
29.		К. о. м. о. л.											
30.		Мануфактура											
31.		Городской мясной											
32.		Суртационные											
		Итого											

И. С. Бугалица, А. С. Сидорова
 Подпись: И. С. Бугалица, А. С. Сидорова

57020697 77 57020509 77 103185538 65 103185538 65 126570400 93 126570400 93

დ ე კ რ ე რ ი

რეილისის ქალაქის თვითმმართველობისათვის 30,000,000 მანქების მიყვებისა.

1. მიყვების რეილისის ქალაქის თვითმმართველობას ხეხსაღ ათი წლის ვადით ოღდა ათი მილიონი /30,000,000/ მანეთი მინდინარე ხარჯის დასაფარავად.

2. ხეხის უზრუნველყოფილია ყოველი საქალაქო გადასახადით ატრეოვე ქალაქის უძრავ-მოძრავი ქონებით.

3. ხეხის გადახდა იწყება 1921 წ. იანვრიდან, ნახევარ-წლით: რეილისის 15 და დეკემბრის 15 თითო ვადაზე ერთი მილიონი ხუთას ათასი /1,500,000/ მან. და სათანადო ხარჯების შეტანით.

4. ხეხის გაყვების დღიდან ქალაქი ყოველ ექვს /6/ თვეში იხდის ხარჯებებს სამ ნახევარ /3 1/2/ პროცენტს ხეხის დარჩენილ ნაწილზე.

5. თანხა, რომელიც უნდა მოხმარდეს ხეხისა და ხარჯების გადახდას, შეტანილ უნდა იქნეს ქალაქის ყოველწლიურ საკვალეზულო ხარჯთაღრიცხვაში.

6. უკეთეს შვი-მ მუსულმანი აღნიშნული ვადიანი გადასახადი თავის ღრმზე არ იქნა შეტანილი ხაზინაში, ქალაქმა უნდა გადაიხადოს უარმიად გადასახდელი თანხა შეიძღი /7/ პროცენტი წლიურად.

7. ეს ხეხის ჩაიძირების უინანსო ხაზინისგროს ამა 1919-1920 წლის ხარჯთაღრიცხვაში; ამავე ხაზინისგროს დაგვალის თვალ-ყური ადრენოს ხეხის თავის ღრმზე გადახდას.

8. დეკრეტი ესე შეიძის ძალაში დღიდან მიღებისა დამფუძნებელი კრების მიერ.

1920 წ. აპრილის 2-ს.

დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარის
ა მ ხ ა ნ ა ტ ი *ქალაქის მთავრობის*
რეპუბლიკის მთავრობის
თავმჯდომარე *ქალაქის მთავრობის*
დელანოს სელონი
განცულობის კომისიის
ა მ ხ ა ნ ა ტ ი

თბილისის ქალაქის

მოსრავნი

მინივანი საქმეთა მინისტრს.

17. მაისი 1920 წ.

თბილისი

1260

თბილისის ჩაღაძის საბჭოს 1920 წლის 15 მაისის
დავუნიღების თანახმად, ამასთან ურთავ ჩაღაძის ვაშ-
ვეობა ვიკვენთ ვაშვეობის მონსენების ოცდა თმ მი-
ღონ მანეთის სესხად ბღების შესახებ და საბჭოს და-
ვენიღების ასლს ამბავ კითხვის შესახებ. და ვთხოვთ
საბანაჟო ვანიკავღების, რომ საბჭოს შეამვე-მლოდა
სასწალოთ იქმნას დაქსაღებელი, ჩავეან თბილისის
უკიღვეს ღინანსიღვ ვაჭიკვიმის ვანიკვის და ვამოსა-
ვადი კი ღღეს ღღუბით მთავრობისავეან სესხის ვაღვე
მას ბა ბაღს.

ამასთანავ ვაცნობებთ, რომ თბილისის ჩაღაძის
ვაშვეობამ ვეიმუშავა პრუკტი ჩაღაძების და უკობების
საბიუჯეტო უღღებების ვაღაჭოვების შესახებ, რომელსაც
ბღუ მომავადი წაჭმუღვენს მთავრობას და ვამღვედ-
ბღვ კვიმის დასამჭკიცებდა. ამ პრუკტის დამჭკიც-
მაღვის და მადამი შესვლამის კი თუიმბაღველბას,
როკრც ეს ბღნიშნულია მოხსენებამი, სხვა საშუაღღება
ბა ბაღს მიწეღიბარე ჩაჭვიმის დასაღაღავად, ვარ და
სესხისა და ბიღონ სასწალოთ სესხის მიღების იმ-
ხოვს თუიმ ჩაღაძის იწვეღვსები.-

ჩაღაძის მუჭაღი *ჩხიკვიშვილი*

მინივანი *ეკვიმე ტაკაიშვილი*

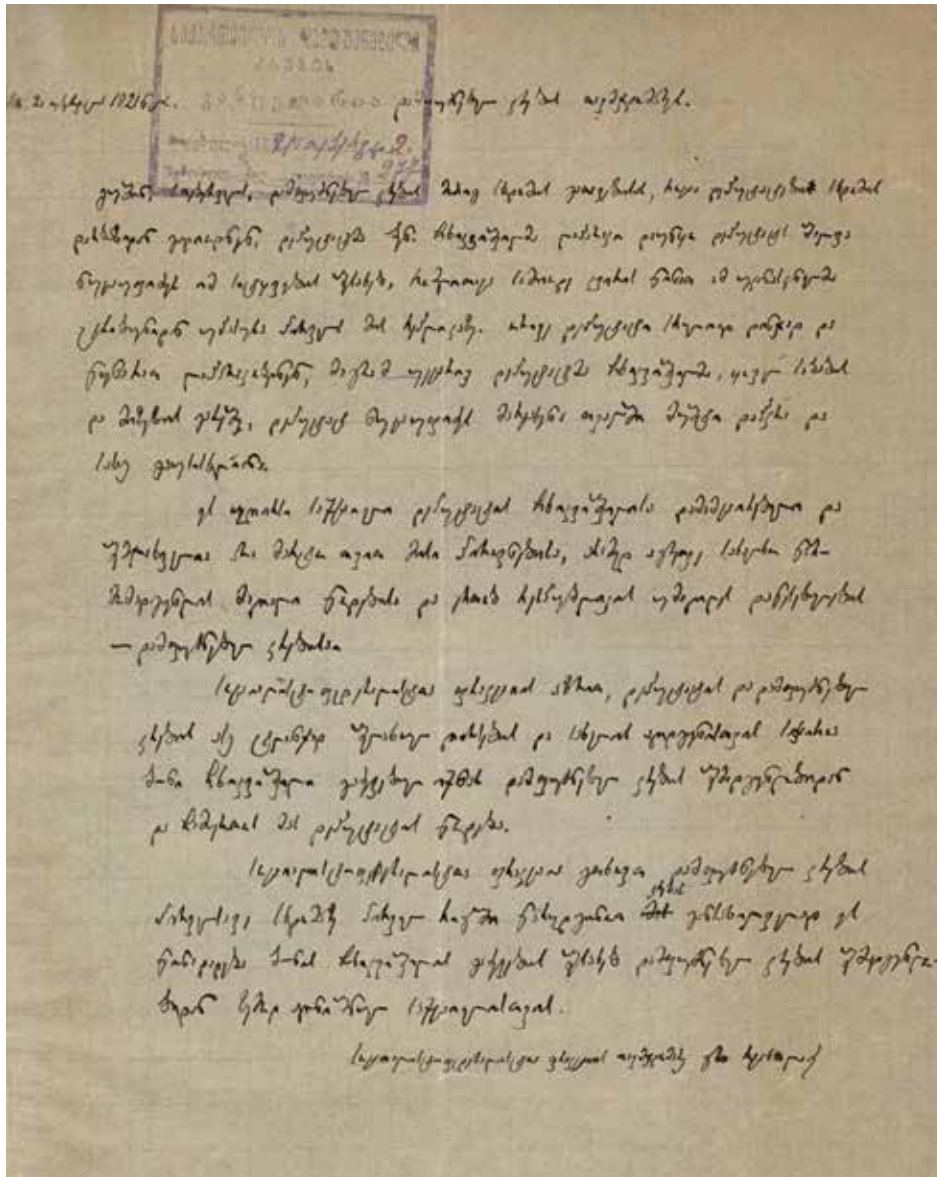
2

თბილისის ქალაქის მოურავის, ბენია ჩხიკვიშვილის
თხოვნა დამფუძნებელი კრებისადმი მიმდინარე
ხარჯებისთვის 30.000.000 მანეთის მიცემის თაობაზე და
დამფუძნებელი კრების თანხმობა, რომელსაც ხელს
ანერს თავმჯდომარის ამხანაგი (მოადგილე), ექვთიმე
თაყაიშვილი (აპრილი, 1920 წელი)

The request of the regional governor of Tbilisi, Benia
Chkhikvishvili on the allocation of 30.000.00 Roubles and the
consent of the Constituent Assembly signed by the Deputy
Chair, Ekvtime Takaisvili (April, 1920).

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

1

სოციალ-ფედერალისტთა ფრაქციის თავმჯდომარის, გრიგოლ რცხილაძის მოხსენებითი ბარათი ბენია ჩხიკვიშვილისა და შალვა ნუსუბიძეს შორის მომხდარი ინციდენტის შესახებ (1921 წელი)

გრიგოლ რცხილაძემ დოკუმენტს დაურთო ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტთა საერთო კრების განცხადება მათი ლექტორის, პროფესორ შალვა ნუსუბიძის ცემის თაობაზე. სტუდენტებმა ბენიას „სასტიკი პროტესტი და ზიზღი“ გამოუცხადეს.

The report of the head of the Socialist-Federalist Fraction, Grigol Rtskhiladze about the incident happened between Benia Chkhikvishvili and Shalva Nutsubidze (1921)

Grigol Rtskhiladze attached the statement of the Students' Assembly of the Tbilisi State University about beating Professor Shalva Nutsubidze. Students declared "strict protest and aversion" against Benia.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

სახ. უნივერსიტეტის სტუდენტთა კავშირი მოსამხ-სა რნობა ფაშა-კა-
ბის კულუარებში ფაშა-კა რნობა ფაშა-კა რნობა ფაშა-კა რნობა
ინფორმაციის შესახებ, მუშაობის კამპანიაში მონაწილეობის
და მონაწილეობის ურთიერთ პრინციპებს სტუდენტებს, ზოგად
სახელებს.

ამავე კავშირში მიუღებლად მონაწილეობის ანგარიშით
მიზნით გამოყენება და ამიტომ სტუდენტობა, ზოგად ს
სტუდენტობა, ან სტუდენტობის მონაწილეობას ამ ურთიერთ
სახელებით გამოყენებაში ურთიერთ პრინციპებს მათ
სტუდენტობის სახელით იმ ფაქტს, რომელიც ამოღების ან
კანონიერად გვიღებდა სახელგამო კავშირში.

სტუდენტის
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა

სტუდენტობის

ფაშა-კა რნობა

სტუდენტობის

3 თებერვალი 1921 წ.

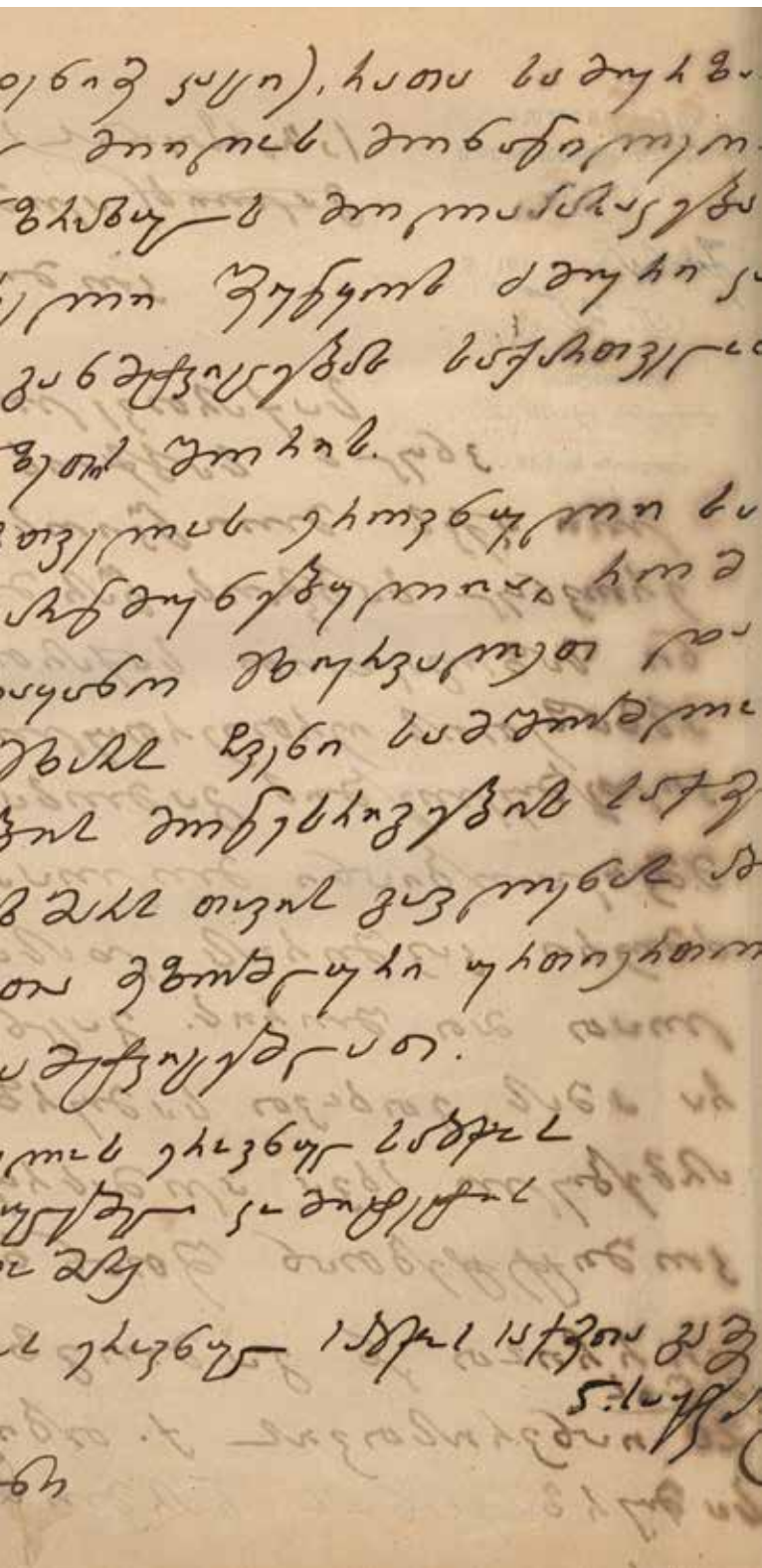
სტუდენტობის
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა

სტუდენტობის
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა

სტუდენტობის
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა
ფაშა-კა რნობა

2

**საქართველოს ეროვნული საბჭოს წერილი
სამურზაკანოს აღმასრულებელი კომიტეტისადმი (7
იანვარი, 1918 წელი)**

„საქართველოს ეროვნული საბჭო დარწმუნებულია, რომ სამურზაკანო მხურვალედ დაუჭერს მხარს ჩვენი სამშობლოს ცხოვრების მოწესრიგების საქმეს, მოიხმარს თავის გავლენას აფხაზ-ქართველთა მეზობლური ურთიერთობის გასამტკიცებლად“.

აფხაზეთის საკითხი დღის წესრიგში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დროსაც იდგა რეგიონის სტრატეგიული მნიშვნელობის გამო. აფხაზეთის შიგნით მოქმედ პოლიტიკურ ძალებს შორის აზრები იყოფოდა, ზოგი დენიკინის თეთრგვარდიელებს უჭერდა მხარს, ნაწილიც საქართველოსთან ინტეგრაციის მომხრე იყო, აგრეთვე მნიშვნელოვანი იყო ბოლშევიკების გავლენაც. აღნიშნული ციტატიდან ვხვდებით, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პოლიტიკა აფხაზ ხალხთან მიმართებით საკითხის მაქსიმალურად მშვიდობიანად გადაჭრა იყო. საბოლოოდ, აფხაზეთში დემოკრატიულად არჩეულმა ეროვნულმა საბჭომ საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში დარჩენის და მის შემადგენლობაში განვითარების გზა აირჩია.

The letter of the National Council of Georgia to the executive committee of Samurzakano (January 7, 1918)

The National Council of Georgia is convinced that Samurzakano will support the arrangement of political life in Georgia in a positive way to influence the strengthening of the relationship between Georgians and Abkhazians.

The Abkhazian issue was on the agenda of the Democratic Republic of Georgia due to the strategic importance of the region. There were controversies among the political actors inside Abkhazia, some were supporting Denikin's White Army, and the part was in favor of supporting integration with Georgia, Bolsheviks' influence was also significant. From this quotation, we find that the policy of the Democratic Republic of Georgia was the peaceful solution of the issue related to the Abkhazian people. Eventually, the National Council elected in Abkhazia chose the way of integration and development in the Democratic Republic of Georgia.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

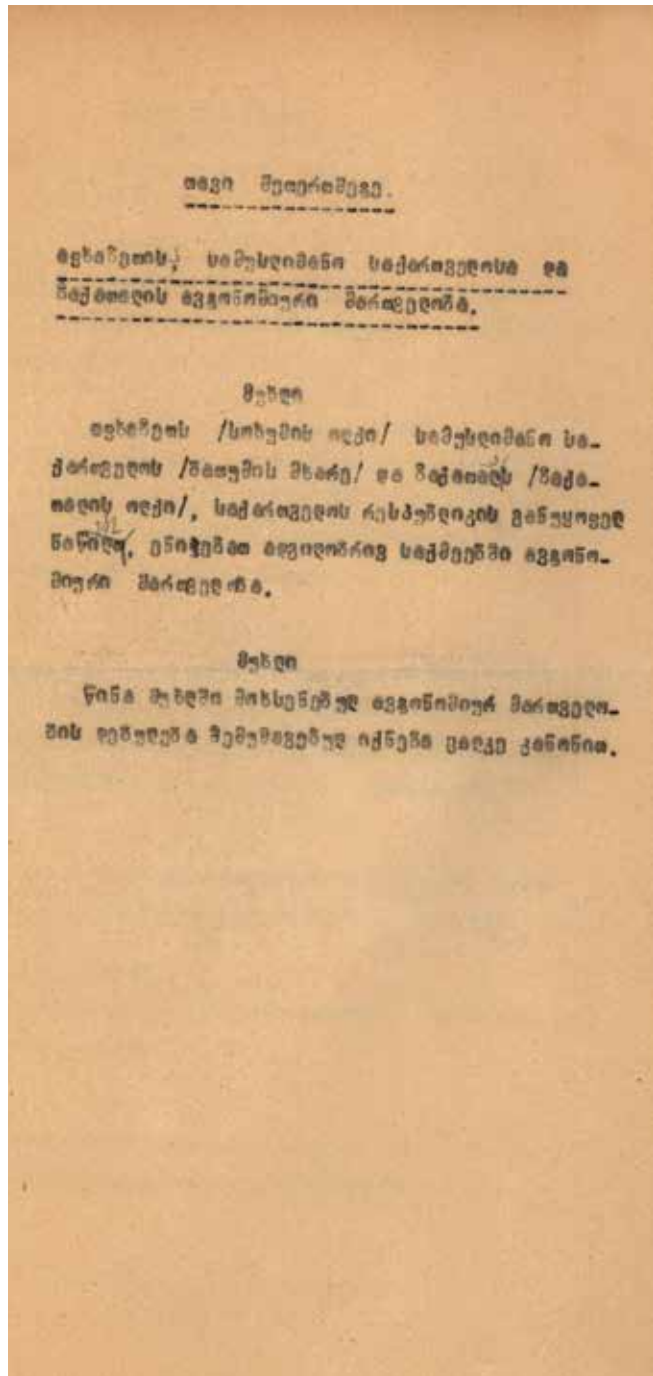
საქართველოს დამფუძნებელი კრების მიერ შემუშავებული კონსტიტუციის პროექტი საქართველოს ზოგიერთი კუთხის, მათ შორის აფხაზეთის ავტონომიურ მმართველობებზე (1920 წელი)

მუხლი 117 - აფხაზეთს /სოხუმის ოლქი/, სამუსლიმანო საქართველოს /ბათუმის მხარე/ და ზაქათალას /ზაქათალის ოლქი/, საქართველოს რესპუბლიკის განუყოფელ ნაწილებს, ენიჭებათ ადგილობრივ საქმეებში ავტონომიური მმართველობა.

The Constitution Drafted by the Constituent Assembly of Georgia on Some Parts of Georgia, including the Autonomous Governorship of Abkhazia (1920)

Article 117 - Abkhazia / Sokhumi /, Muslim Georgia / Batumi / and Zakatala / Zakatala District/, integral parts of the Republic of Georgia, shall be granted autonomous local governance.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

სოხუმში გადაღებული ბენია ჩხიკვიშვილის ფოტო (1920 წელი)

Photo of Benia Chkhikvishvili taken in Sokhumi (1920)

დაცულია საქართველოს
პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved at the National Parliament Library
of Georgia

ПРЕЗИДИУМУ УЧРЕДИТЕЛЬНОГО СОБРАНИЯ ГРУЗИИ .

Копия ПРЕДСЕДАТЕЛЮ ПРАВИТЕЛЬСТВА.

Членовъ Конституціонной делегаціи
Народнаго Совѣта Абхазіи

З А Я В Л Е Н І Е .

Актъ объ автономіи Абхазіи, принятый Народнымъ Совѣтомъ 20-го Марта 1919 г., опредѣляетъ порядокъ разработки и принятія Конституціи Абхазіи такимъ образомъ, что эта Конституція предварительно разрабатывается въ смѣшанной комиссіи изъ равнаго числа представителей отъ Народнаго Совѣта Абхазіи и Учредительнаго Собранія Грузіи и принимается обоими законодательными органами. На основаніи этого акта Народный Совѣтъ Абхазіи отправилъ въ Тифлисъ своихъ представителей въ лицѣ настоящей делегаціи.

Делегация, по прибытіи въ Тифлисъ, обратилась къ Президіуму Учредительнаго Собранія съ предложеніемъ о выдѣленіи полномочной комиссіи для указанной цѣли. Въ отвѣтъ на это отъ Президіума Учредительнаго Собранія послѣдовало сообщеніе, по которому абсолютно отвергается порядокъ, устанавливаемый актомъ 20-го марта 1919 года и выдвигается совершенно иное положеніе. Поэтому положенію вопросъ объ автономіи Абхазіи разрѣшается исключительно Учредительнымъ Собраніемъ Грузіи, при чемъ участіе делегаціи въ разработкѣ вопроса принимается лишь въ цѣляхъ освѣдомительныхъ, а Народный Совѣтъ Абхазіи совершенно устраняется отъ активнаго участія въ дѣлѣ принятія Конституціи.

Въ виду такого кореннаго расхожденія взглядовъ Народнаго Совѣта Абхазіи и Центральной власти по вопросу о порядкѣ разработки и принятія Конституціи Абхазіи делегація, не желая брать на себя отвѣт-

ственности, выѣзжаетъ обратно, о чемъ мы, нижеподписавшіеся члены делегаціи считаемъ своимъ долгомъ довести до Вашего свѣдѣнія.

Члены делегаціи:

5-го декабря 1920 г.

г.Тифлисъ.

აფხაზეთის ეროვნული საბჭოს საკონსტიტუციო დელეგაციის წევრების მოხსენებითი ბარათი საქართველოს დამფუძნებელი კრებისადმი, კონსტიტუციის შემუშავების პროცესში ჩართვის თაობაზე (5 დეკემბერი, 1920 წელი)

ხელმომწერები უკმაყოფილებას გამოთქვამენ დამფუძნებელი კრების პრეზიდიუმის მიმართ, რომ აფხაზეთის ავტონომიის შემუშავება მხოლოდ მათ მიერ ხდება და აფხაზეთის წარმომადგენლებს მხოლოდ ინფორმაციის გასაცნობად იწვევენ. თუმცა საქართველოს დამფუძნებელი კრების პრეზიდიუმიდან გაგზავნილი წერილი საპირისპიროს ადასტურებს და აღნიშნული წერილი მხოლოდ ეროვნული საბჭოს რამდენიმე აფხაზი წევრის პირად მოსაზრებად შეგვიძლია განვიხილოთ.

Report of the Constitutional Delegation of the Abkhazian National Council to the Constituent Assembly of Georgia on the involvement in writing of the Constitution (December 5, 1920)

Signatories express their discontent toward the Presidium of the Constituent Assembly that the elaboration of the Abkhazian autonomy is only their discretion and the representatives of Abkhazia are only invited to get acquainted with the information.

However, the letter sent from the Presidium of the Constituent Assembly prove the opposite and the above-mentioned letter can be considered as a personal opinion of several members of the Abkhazian National Council.

**დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia**

პროკლამაცია

191 წ. ნოემბრის 28

№ 466

4 ფოლთა

აფხაზეთის სახალხო საბჭოს დეკლარაცია.

თქვენი განცხადება, ამა ნოემბრის 28-ს თარიღით აღნიშნული, რომლითაც შეამჯობინეთ აფხაზეთის ავტონომიის კონსტიტუციის შესამუშავებლად რეული კომისიის შედგენის შესახებ, - პრეზიდენტის დადგენილების თანახმად, დასკვნითაღვის დამფუძნებელი კრების საკონსტიტუციო კომისიას გადაეცა.

კომისიას განუხილავს თქვენი განცხადება და პრეზიდენტს შეუძღვას ანგარიხი:

... საერო ავტონომიის და, შანადავით, კერძოდ აფხაზეთის ავტონომიის საკითხი უკვე დამფუძნებელი კრების დიპლომატიკურ სივრცეში სივრცეში - ახლო მომავალში რესპუბლიკის უმადლებს საკონსტიტუციო ორგანო რეალურად და დაადასტურებს ავტონომიური აფხაზეთის არსებობას. სივრცეში უმადლებს თვით ავტონომიის უმადლებს, რომელიც აღიარებულია საკონსტიტუციო კომისიის შემადგენელი წევრად, სადღესით საკმარისად, - აფხაზეთის სახალხო საბჭო, - თვისი დეკლარაციის თანახმად, - თარიღით თანაფიქრობის მიხედვით კომისიის შემადგენელი, კომისიას თავის სხდომებზე შეიქმნეს აფხაზეთის დეკლარაციის თარიღით რეალური მხარისაღვის. და კომისია დამფუძნებელი კრების შემადგენელი წევრი ავტონომიის დამფუძნებლისა და მიღების შემდეგ საბჭო გადასჯის საკითხს აფხაზეთის საბჭოს უმადლებს დაეცა და უმადლებს.

შემოსტავს პრეზიდენტს დაეცა სივრცეში დახმარება, რომ, როგორც დეკლარაციის აღნიშნული, საკონსტიტუციო კონსტიტუციის პროექტი უკვე განხილვის პროცესშია. დამფუძნებელი კრება ამა ნოემბრის 28-ს შედგის განხილვას და ამ ქმარს სწავლობს პროექტის/პროექტის/ საბჭოსის მხარეობა.

პრეზიდენტს იმეორებს, რომ პროექტის განხილვა დამთავრდება არა უკვირად ორის, - სულ ხუთი, - თანხის თარიღით. და შეიქმნება აფხაზეთის ავტონომიის, რომელიც კონსტიტუციის პროექტის 120-121 მუხლით არის ნაკლებსა და, - საკითხი არის შესახებ დამფუძნებელი კრებას, კონსტიტუციის დამფუძნებლისათვის, წარუდგინება, სივრცეში ავტონომიის დეკლარაციის წინასწარ შემუშავება საკონსტიტუციო კომისიის მიერ აღნიშნულ წესით მოხდება.

დადგინდა (ს. ჯიგაროვი)
დადგინდა (ს. ჯიგაროვი)
კანცელარიის გამგეობა (ს. ჯიგაროვი)

საქართველოს დამფუძნებელი კრების მიმართვა აფხაზეთის ავტონომიური ერთეულის კონსტიტუციის შესადგენად შერეული კომისიის შექმნის თაობაზე. ერთვის „აფხაზეთის ავტონომიის შესახებ“ აქტის ასლი და დამფუძნებელი კრების გადაწყვეტილებები აღნიშნულ საკითხზე (ნოემბერი, 1920 წელი)

The address of the Constituent Assembly of Georgia regarding the creation of the joint commission on the composition of the Constitution of the Autonomous Unit of Abkhazia. The copy of the legislative act "On the Autonomy of Abkhazia" is attached. The decisions of the Constituent Assembly on this issue (November 1920).

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოს რესპუბლიკის
შ ა ა რ ი ა.
სამხედრო მინისტრი.
1 ნოემბერი 1919 წ.
ქ. ქუთაისი.

აბხაზთა სამხედრო ბეგრისა და შეთარაღებულ
ძალა შეტყობის კანონის 1-ლ მუხლისა, სამხედრო
ბეგარს საყოველთაო და საპირადო ყველა მოქალაქე-
ქრისტიანს, გარდა მაჰმადიანთა და ებრაელებისა. ამ
საფუძვლით დიპლომატიკურად აკეთების პრინციპი-
აბხაზებსა.

მიიღო-რა მხედრობაში აბხაზების კომისარიატის
შედეგად, რომ სსსრ-ის კანონის გამოცემის
აბხაზებს, მიუხედავად მათი სარწმუნოებრივი გან-
სხვავებისა, გარდა სამურაფანოელთა, სამხედრო ბეგ-
რის მოსახლეობა არ იქვეყნდნ და დღეს პირველი
გაყავთ უარში. აღიარა შეამდგომილა არ გაუცვლდეს
ზურ-ჯარობი აბხაზებზე სამხედრო ბეგრის კანონი
და ამ საკითხის შესახებ გამოსცემა შემდეგი თავისი
შეხვედრება:

„ღმრთეს გარეშად, რომ რესპუბლიკის ყველა მოქალაქე-
ებმა უნდა მოისალონ სამოქალაქო ვალდებულებანი,
მაგრამ აბხაზები ნახევარზე მეტი სარწმუნოებით
მაჰმადიანებია და განმარტება, რომ მაჰმადიანები
თავისებრი სამხედრო ბეგრის მოხელეად, სავსებით
ჩააგდეს მათ მოღობის ხელში. ქრისტიანები უმეო-
რესი ნაწილია აბხაზების და ამის გამო არ იყო სა-
ჭირო მათი მაჰმადიანება და ქრისტიანება დაფ-
ოდა. მათი გაწვევის საკითხი მოთხოვნა მხოლოდ სიფ-
რსხილეს, უნაიდან ხალხის შიშელ ცხოვრებაში პირ-
ველი ხდება სამხედრო სამსახურში ძალადგანებით
გაწვევა. მე ვფიქრობ, რომ მათთვის მოხალისებური

საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობას.

პრინციპის შემოღება უმეტესწილად გადასურის საკითხს.“-
კლებულ-რა სახელი აბხაზების კომისარიატის თავმჯდო-
მარის აზრს და მიმართა-რა მიზანშეწონილი სამხედრო ბეგ-
რის მოსახლეობა აბხაზების სარწმუნოების მიხედვით დაყოფა,
საჭირო მიმართა სამხედრო ბეგრისა და შეთარაღებულ ძალა
შეტყობის კანონის 1-ლი მუხლი აბხაზებზე ღრობით არ გაუ-
ცვლდეს და მის ნაცვლათ მიეცეს მათ სამხედრო სამსახურში
მოხალისებათ შესვლის უფლება.-

სამხედრო მინისტრი

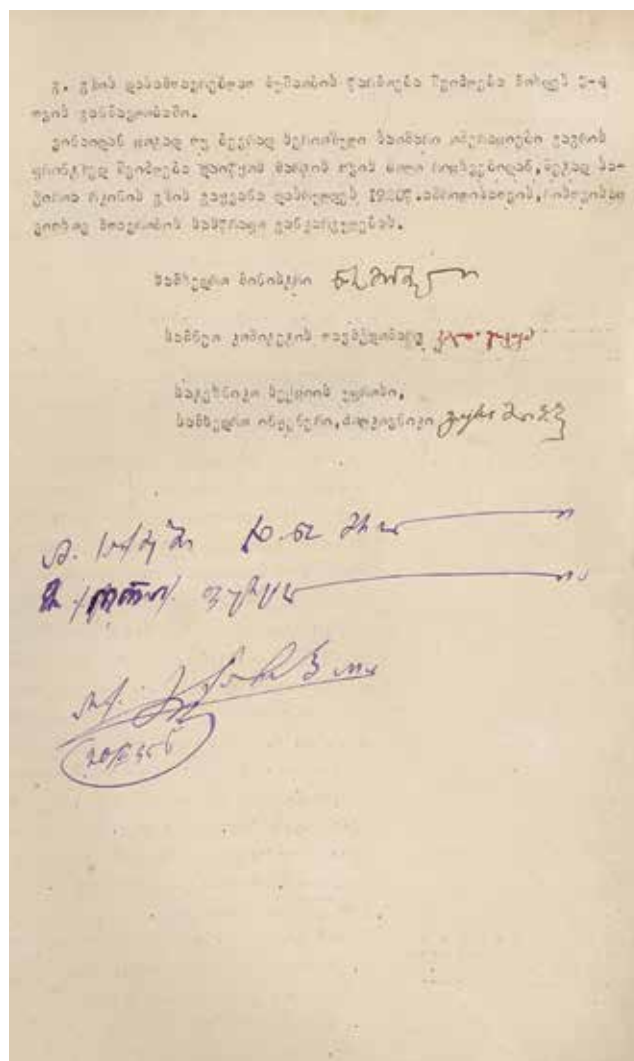
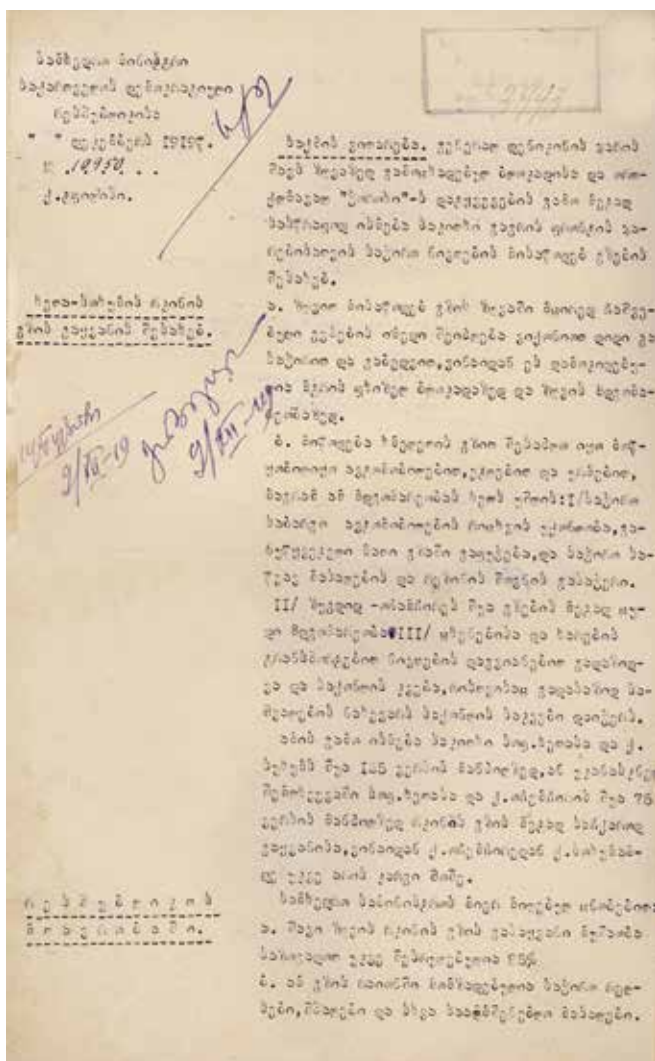
საქართველოს სამხედრო მინისტრის, ნოე რამიშვილის მოხსენება საქართველოს მთავრობისადმი, რომლითაც აფხაზები სამხედრო ბეგარისგან გათავისუფლდნ და სანაცვლოდ სამხედრო სამსახურში მოხალისებად შესვლის უფლება მიეცათ (1 ნოემბერი, 1919 წელი)

ამ პერიოდში აფხაზების ნაწილი მუსლიმი იყო, ნაწილი კი - ქრისტიანი. იმის გათვალისწინებით, რომ რესპუბლიკა მუსლიმებს ჯარში არ იძახებდა, დადგა რეალური საფრთხე, რომ მოსახლეობის ქრისტიანული ნაწილი რელიგიას შეიცვლიდა. ამას სახელმწიფომ დათმობით უპასუხა: „ვდებულობ რა სახეში აბხაზების კომისარიატის თავმჯდომარის აზრს და მიმართა რა მიზანშეუწონლად აბხაზების სარწმუნოების მიხედვით დაყოფა, საჭიროთ მიმართა სამხედრო ბეგარისა და შეთარაღებულ ძალთა კანონის 1-ლი მუხლი აბხაზებზე დროებით არ გავრცელდეს და მის ნაცვლათ მიეცეს მათ სამხედრო სამსახურში მოხალისებათ შესვლის უფლება“. ნოე რამიშვილი.

The report of the Minister of Military of Georgia, Noe Ramishvili to the government of Georgia based on which the Abkhazians were exempt from military service and instead were given the right to join the military voluntarily (1 November 1919)

In this period, part of Abkhazians were Muslim and others – Christians. Considering the fact that the Republic did not call out Muslims into military, there was a risk that the Christians would convert to Islam. The state responded to this with a concession: “Considering the opinion of the head of the Abkhazian Commissariat and as I consider it unacceptable to divide Abkhazians according to religion, I think it is necessary the military service and the first article of law on armed forces not to extend to Abkhazians temporarily and instead Abkhazians to be given the right to join military voluntarily”. Noe Ramishvili.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

სამხედრო მინისტრის, ნოე რამიშვილის მოხსენებითი ბარათი ხეთა-სოხუმის რკინიგზის მშენებლობის აუცილებლობის შესახებ (დეკემბერი, 1919 წელი)

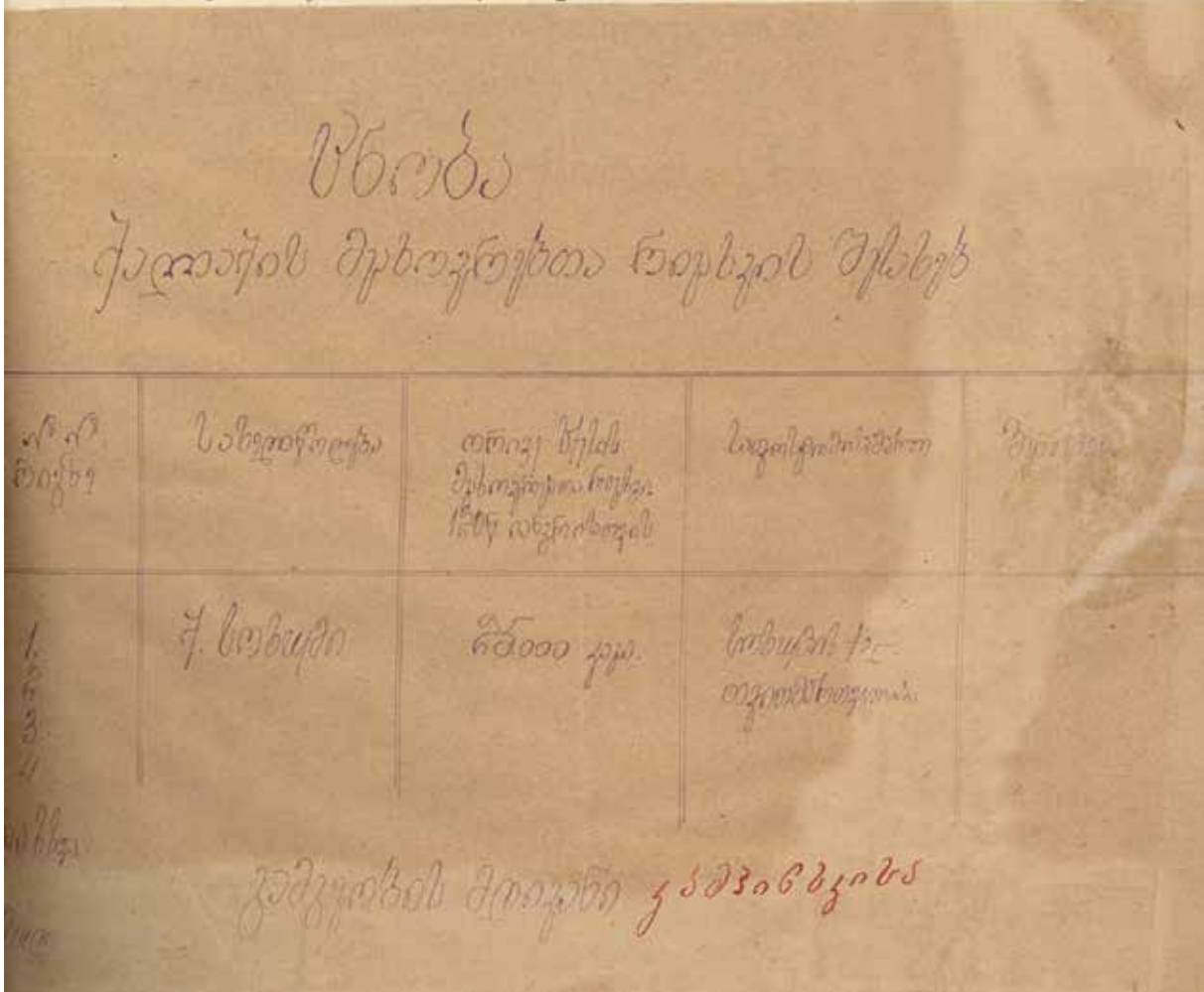
რკინიგზა საჭირო იყო ისევე როგორც აფხაზეთის დანარჩენ საქართველოსთან მიმოსვლის გასაუმჯობესებლად, ისე სამხედრო მიზნებისთვისაც, რადგან ამ პერიოდში თეთრები (დენიკინელების) და წითლების (ბოლშევიკების) ჯარები საქართველოსთვის საფრთხეს წარმოადგენდა: „ვინაიდან ცოტად თუ ბევრად სერიოზული საომარი ოპერაციები გაგრის ფრონტზე შეიძლება დაიწყოს მარტისთვის ბოლო რიცხვებიდან, მეტად საჭიროა რკინის გზის გაყვანა დასრულდეს 1920 წ. აპრილისთვის“.

Minister of Military, Noe Ramishvili's explanatory card about the necessity to build the railway of Kheta-Sokhumi (December 1919)

Railway was necessary to improve the mobility between Abkhazia and the whole Georgia as well as for military objectives as the Whites (Denikin's army) and Reds (Bolsheviks) were a threat to Georgia: "As long as significant military operation may begin at the front-line of Gagra from the end of March, it is of utmost importance to finish the building of railway until April 1920".

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

объ усиленной пенсїи, испрашиваемой Намѣстникомъ

სოხუმის საქალაქო მმართველობის მიერ შინაგან საქმეთა სამინისტროში გაგზავნილი ცნობა ქ. სოხუმის მაცხოვრებელთა რიცხოვნობის შესახებ (1920 წელი)
 სხვადასხვა პერიოდში სოხუმში მცხოვრებთა რიცხვი იცვლებოდა. 1886 წელს სოხუმი საშუალო ზომის სოფელი იყო 412 მოსახლით, 1897 წლისთვის ქალაქში უკვე 8.000-მდე პირი ცხოვრობდა. პირველი რესპუბლიკის პერიოდში 25.000. 1926 წელს მოსახლეობის რიცხვმა იკლო და 21.500-ს შეადგენდა. რუსეთის იმპერია ყოველთვის ცალ-ცალკე აღწერდა ქართველებს, მეგრელებს, კახელებს და ა.შ. ასევე გამუდმებით მანიპულირებდა ეთნიკური უმცირესობების საკითხით და მათი რიცხოვნობით.

A report sent by Sokhumi City Council to the Ministry of Internal Affairs about the size of Sokhumi population (1920)
 The size of Sokhumi population used to change in different periods. In 1886, Sokhumi was a middle-size village with the population of approximately 412 while by 1897 there were already 8000 inhabitants, during the First Republic – 25 000. In 1926, the size of population decreased to 21 500 people. During description, the Russian Empire used the division principle: Georgians, Mingrelians, Kakhetians and others were described separately. Also, it actively manipulated the issue of ethnic minorities and their numbers.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
 Preserved at the National Archives of Georgia

ინფორმაცია, ამიერ-კავკასია,
აბიღონი II ივნისი 1919 წ.

მამ ალმაცვებულებას სარკაშვილს ბრძოლებს.

ალმაცვებულებას,

ეს ბრძოლა ეხება მთავრად ერთი დავაში ინგლისის
მისიონის უწყისს მონაღონისა და კარაბი ევატორინოლორ.
ში გენერალ ბრიგადის მის შესახებ, რომ ბრიგადე-
ლის მთავარში სარკაშვილს კონსტანტინოპოლში უბასუ-
რბ გენერალ ბრიგადის დავაშიზე 12 მარ. 1, რომელიც
გაგზავნილ იყო აბიღონიდან 23 მაისს.

უბანასტყველ ტელეგრაფის ბნელი უბანებში მსგავსი
ალმაცვებულების მთავრობას 23 მაისს, მთავარში მონიონის
განსაზღვრულად მიუ მიმისუბს მის შინაბრძოლას.

I. ბრიგადეში უმთავრესს შტაბს კონსტანტინო-
პოლში, 12 მარ. 1, 23 მაისი 1919 წ.

იმ შემთხვევაში აუ შემხმნილ იქმნა ხეობადე-
რი ბრძოლა შინაბრძოლის მიუძღვრება აუ ბრძო-
ლამ იგი დამყვან ბრიგადის დაკრებში და აუ ეს მთუ-
ბერებულები, ნების დამყვანად აუ ბრძოლა, ერთ ინგლისულ
ბრიგადის, რომ მან მონაღონისა და კარაბი ერთად დამ-
ყვანს ის (შეორე ინგლისულ ბრიგადის მთავრად დაკრებ-
თან ერთად დამყვანს სოხუმი).

გენერალ ბ რ ი გ ს ი.

2. ბასუბი ბრიგადეში უმთავრეს შტაბისა კონ-
სტანტინოპოლში ამ ტელეგრაფშივე შემხმნილი.

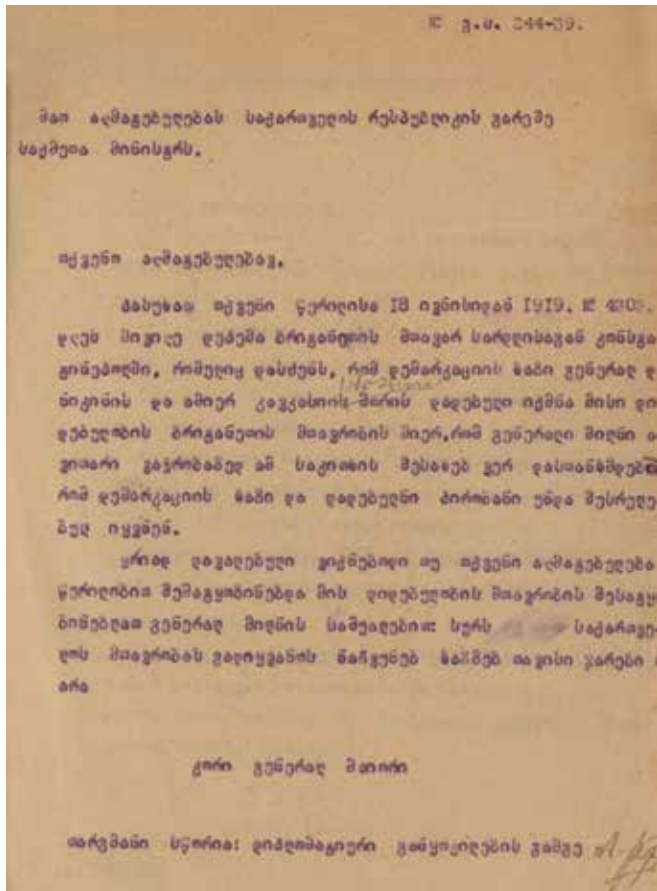
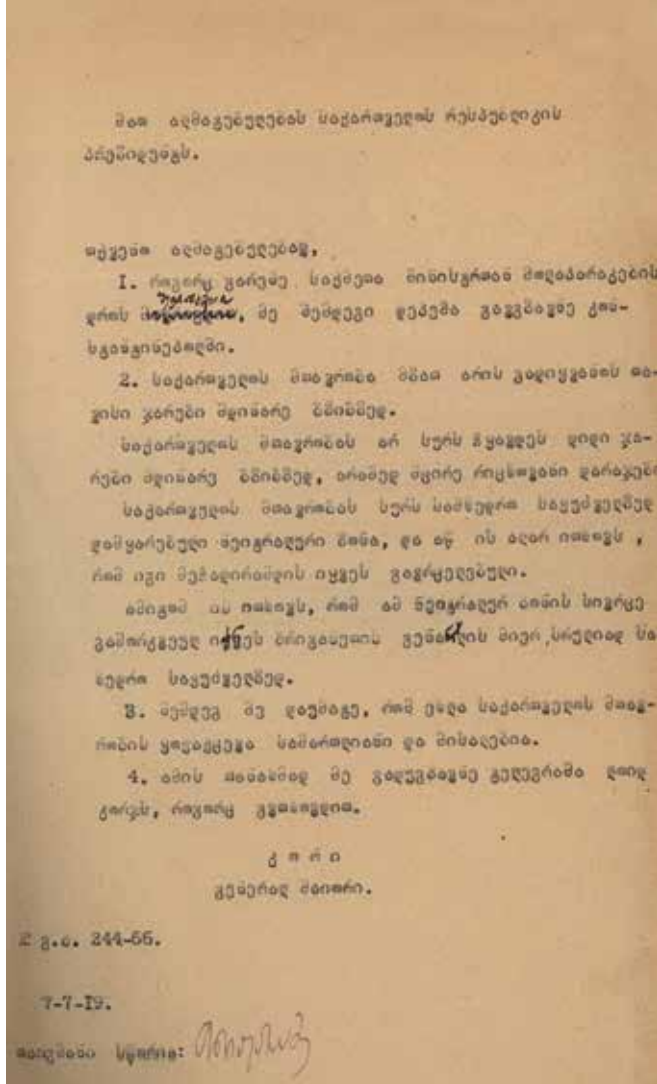
ბრიტანეთის ჯარის გენერლების ბიჩისა და კორის შეტყობინებები მთავრობის თავმჯდომარისადმი მდინარე ბზიფიდან მდინარე მეჰადირამდე საქართველოს ჯარსა და მოხალისეთა არმიას შორის ნეიტრალური ზონის დაცვის საკითხზე [ქართულად ნათარგმნი ოფიციალური დოკუმენტები] (11 ივნისი - 7 ივლისი, 1919 წელი)

1918 წლის ნოემბრიდან 1920 წლის ივლისამდე საქართველო რესპუბლიკისა და, ზოგადად, კავკასიის მართვის მანდატი ჰქონდა მინიჭებული დიდ ბრიტანეთს, როგორც პირველ მსოფლიო ომში გამარჯვებულ მხარეს. ბრიტანეთი ასევე ეხმარებოდა „თეთრების მოძრაობას“ რუსეთში, რის გამოც აფხაზეთი სტრატეგიულ მნიშვნელობას ატარებდა როგორც ბოლშევიკებთან დამარცხების შემთხვევაში უკანდახევის შესაძლო ვარიანტად, ისე კავკასიის სტრატეგიული და სამრეწველო მნიშვნელობის გამო. ბრიტანეთის მიერ მანდატის დატოვება „თეთრების“ საბოლოო დამარცხებამ და ლონდონის შიდა პოლიტიკურმა დაპირისპირებამ გამოიწვია. ბრიტანეთმა ჯარები გაიყვანა კავკასიიდან, რის შემდეგაც უკვე ბოლშევიკურ რუსეთს მიეცა საშუალება, რეგიონი ძალისმიერი მეთოდებით „გაენითლებინა“.

The notifications of the British Army generals Beach and Core from the river Bzyp to the head of the Government on the issue of preserving a neutral zone between the Georgian army and volunteers to the river Mekhadiri [official translation of documents in Georgian] (11 June – 7 July 1919)

From November 1919 until July 1920, Great Britain, as a winner party in the First World War, had a mandate to govern the Caucasus. Britain also supported the “White Movement” in Russia and Abkhazia had a strategic importance for retreating in the case of defeat against the Bolsheviks as well as for the strategic and industrial significance of the Caucasus. The defeat of the Whites and the internal political confrontations encouraged Britain to leave the mandate. Britain withdrew army from the Caucasus after which Bolshevik Russia was given an opportunity to turn the region Red through violent means.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოს რესპუბლიკის

Rec. 15/11/20

დოკუმენტური მისი

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო უწყისების განყოფილება

12

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო უწყისების განყოფილება

1920 წლის თებერვლის 19-ს

№ 942
საგარეო უწყისების განყოფილება

16 თებერვალს ჩემთან იყვნენ თსმადგომში გომიოსან-
დებულ აფხაზთა წარმომადგენლები მ ა რ შ ა ნ ი ა და მ ა რ ლ ა ნ ი ა.
მათ მომილოცეს საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა თსმადგომში გადმო-
სახლებულ აფხაზთა სახელობა და მთხოვეს გადაამეგზოებინათ მათი მილოცვა საქარ-
თველოს მთავრობისათვის.

მთა განაცხადა, რომ როგორც ისინი შეჩვენდნობდნენ, აგრეთვე ყვე-
ლა აფხაზნი საქართველოსთან ერთობის მომხრენი არიან და მომავალში ამისათ-
ვის იმუშავენ. იკითხეს აგრეთვე თუ რა სახის შეიძლება აფხაზ მუშაურობებს
სამშობლოში დაბრუნება. მათი სიტყვით თსმადგომში ასეთი მუშაურობების რი-
ცხვი 150.000 აღწევს ისმითი რაიონში. ამასთანავე უნდა მოუახსენოთ, რომ
საქართველოს სხვა და სხვა კუთხიდან თსმადგომში გადმოსახლებული მუშაურობე-
ბი თსმადგომის ქვეშევრდომებათ ითვლებიან და მათ დაჭრუნებას ძველ მიწა-წად-
ზე ბევრი დაჭრუნება ეძლევა, თუ წიწ და წინ არ იქნება გათვალისწინებუ-
ლი ეს საკითხი კონფერენციასზე. ამიტომ გთხოვთ იქონიოთ ეს მხედველობაში და
თსმადგომთან წავის შეკვრის დროს მოითხოვათ, რომ უმრავლესობი იქნას სა-
განგებო დადგენილებით იმი მუშაურობისათვის, რომელნიც გადმოსახლებულნი არი-
ან თსმადგომში კავკასიიდან რუსების ბატონობის დროს და აგრეთვე მათ შთამო-
მავლობისათვის, - უნდა სამშობლოში დაბრუნეჭისა. ამ უნდაების საბრძოლია-
ციოდ შეიძლება დიდოს ვადა რამდენიმე წლის და შესდგეს საგანგებო კომი-
სია შერეულ წარმომადგენლობის, იმიმ გამოსარკვევათ, თუ სახელობა ვის შე-
ეძლება ისარგებლოს ამ უნდაებით. ამ პირობას მნიშვნელობა ექნება არა მარ-
ტო აფხაზებისათვის არამედ ქართველ მამადიანებისათვის, რომელნიც აგრეთვე
ცხადებენ სურვილს უკან დაბრუნებისას. აფხაზებისათვის მე არაფერი დამი-

რება არ მ
სურვილს ს
ბის თხოვნ

საგარეო უწყისების განყოფილება

საგარეო უწყისების განყოფილება

საგარეო უწყისების განყოფილება

Ведения этих комиссий будут, между прочим, подлежать:

1. - Составление торгового договора и иных соглашений экономического характера.
2. - Разрешение вопросов относительно раздела из бывших центральных учреждений архивов и делопроизводства судебных и административных депозитов и актов гражданского состояния.
3. - Определение вопроса о порядке пользования, владения и распоряжения нефтепроводом Батум-Баку, в той части его, которая в силу статьи IV настоящего договора будет находиться на территории Грузии. Вопрос этот будет закреплен затем путем особого соглашения между обоими договаривавшимися сторонами.

Статья XVI.

Настоящий договор вступает в силу самм фактом и с момента его подписания и не будет подлежать особой ратификации.

В удостоверение чего, уполномоченные обеих сторон собственноручно подписали настоящий договор и приложили к нему свои печати. Учиено в двух экземплярах в Москве, Мал. ~~7~~ для тысяча девятьсот двадцатого года.

Т. Урамадзе *М. Равак*

**საქართველოს დემოკრატიულ
რესპუბლიკასა და ბოლშევიკურ
რუსეთს შორის მოსკოვში
დადებული ხელშეკრულება
(7 მაისი, 1920 წელი)**

ხელშეკრულების თანახმად, რუსეთმა საქართველო დე-იურე ცნო არსებულ საზღვრებში, იმ პირობით, რომ საქართველო მის ტერიტორიაზე არ განალაგებდა რუსეთისადმი მტრულად განწყობილ ჯარებს. მოსკოვში გამართული მოლაპარაკებების შემდეგ ხელშეკრულებას ხელი მოაწერეს საქართველოს მხრიდან გრიგოლ ურატაძემ და რუსეთის მხრიდან ლევ კარახანმა.

6

ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ СОГЛАШЕНИЕ К МИРНОМУ ДОГОВОРУ
МЕЖДУ РОССИЕЙ И ГРУЗИЕЙ от 7 мая 1920 года.

Нижеподписавшиеся Представитель Российской Социалистической Федеративной Советской Республики, Заместитель Народного Комиссара Иностранных Дел, Лев Михайлович КАРАХАН и Представитель Демократической Республики Грузии, Член Учредительного Собрания Грузии, Григорий Илларионович УРАТАДЗЕ, приняв во внимание, что Российское Правительство заручилось по содержанию нижестоящих статей предварительным согласием Правительства Азербейджанской Советской Республики, согласились о нижеследующем:

Статья I.

Вопрос о спорных местностях на границе между Грузией и Азербейджаном и в Закатальском округе передается на разрешение смешанной Комиссии образуемой из представителей Правительств Азербейджана и Грузии в равном количестве, под председательством представителя Р.С.Ф.С.Р.. Все решения этой Комиссии будут признаваться для себя обязательными Правительствами Азербейджана и Грузии.

Статья II.

Грузия и Азербейджан впредь до принятия Комиссией решений по вопросам затронутым в ст. I сего соглашения не введут в Закатальский округ новых войск кроме имеющихся там к моменту подписания настоящего дополнительного соглашения.

Статья III.

Настоящее дополнительное соглашение будет рассматриваться как неразрывная часть договора между Россией и Грузией подписанного 7 мая 1920 года в Москве и наравне с указанным договором вступает в силу самим фактом и с момента своего подписания и не будет подлежать особой ратификации.

В удостоверение чего нижеподписавшиеся собственноручно подписали настоящее соглашение и приложили к нему свои печати.

Учинено в Москве в двух экземплярах мая 12 дня тысяча девятьсот двадцатого года.

Гр. Уратадзе

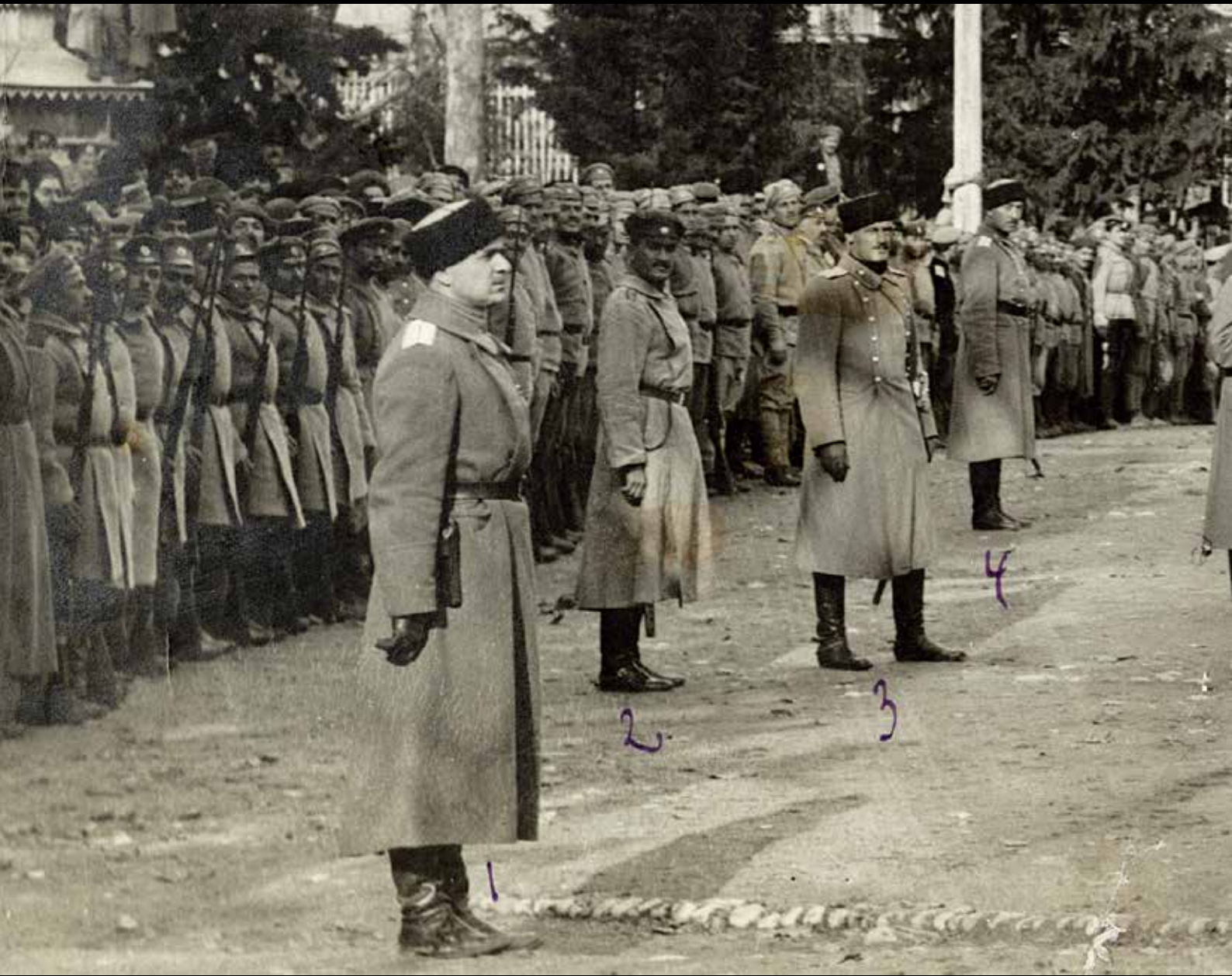
Л. М. Каракан

Treaty of Moscow - signed between Soviet Russia (RSFSR) and the Democratic Republic of Georgia (May 7, 1920)

Bolshevik Russia granted Georgia de jure recognition of independence in exchange of the promise not to grant asylum to troops of hostile powers to Bolshevik Russia on Georgian territory. The Treaty was signed by Grigol Uratadze from Georgian side and Lev Karakhan from Russia.

დაცულია საქართველოს
ეროვნულ არქივში
Preserved at the National
Archives of Georgia

ბენია ჩხიკვიშვილი ქართულ ჯართან (1920 წელი)

ყოველი ახალწვეული დებდა სამხედრო ფიცს:

მე, მოქალაქე საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკისა, ავთქვამ საჯაროდ და რაზმის დროშის წინაშე, რომ შემოვედი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ჯარში ვემსახურო სამშობლოს, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობას, როგორც ეს შეეფერება პატიოსან, ერთგულ და მედგარ რესპუბლიკის ჯარის კაცს; ყოველგვარ გაჭირვების და ნაკლულოვანების მიუხედავად, მოვალე ვარ დავიცვა საყვარელი სამშობლო ჩემი - საქართველო - უკანასკნელ სისხლის წვეთამდე, როგორც გარეშე, ისე შინაურ მტრებისგან. ამიტომ მოვალე ვარ ვიყო ერთგული, სამართლიანი, თავგანწირული და უცილობელი შემსრულებელი უფროსთა ბრძანებებისა, რომელნიც შეეხებიან რესპუბლიკის სარგებლიანობას და მთავრობის მოთხოვნილებათ. ზემოაღნიშნულ ფიცს დაურღვევლად და სავსებით შესრულებას სრულ მოქალაქეობრივ შეგნებით ვანერ ხელს.

Benia Chkhikvishvili at the Georgian army (1920)

Each recruit used to take an oath:

"I, the citizen of the Democratic Republic of Georgia, vow publicly in front of the army that I have joined the army of the Democratic Republic of Georgia to serve my homeland, the government of the Democratic Republic of Georgia as befits an honest, faithful and steady soldier of the army of the Republic. Regardless of poverty and imperfection, I am obliged to protect my beloved homeland – Georgia from external as well as internal enemies to the last drop of blood. For this, I am obliged to be faithful, fair, selfless and indisputable executor of the orders of my chiefs that correspond to the welfare of the Republic and the requirements of the government. I sign the intact and complete fulfillment of the above-indicated oath with the full civic awareness".

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

1

თბილისი სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორის, პროფესორ ივანე ჯავახიშვილის მიმართვა თავდაცვის კომიტეტისადმი ბოლშევიკურ რუსეთთან ომში უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებლების მონაწილეობის თაობაზე (16 თებერვალი, 1921 წელი)
ჯავახიშვილის მიმართვის შემდეგ, პროფესორ მასწავლებლების გარდა, ომში უნივერსიტეტის მრავალი სტუდენტიც ჩაერთო.

The address of Ivane Javakhishvili, Professor of the Tbilisi State University to the Committee of Self-Defense about the participation of the professors and lecturers in the warfare against Bolshevik Russia (16 February 1921)
Following Javakhishvili's address, apart from professors and lecturers, many students also got involved in the war.

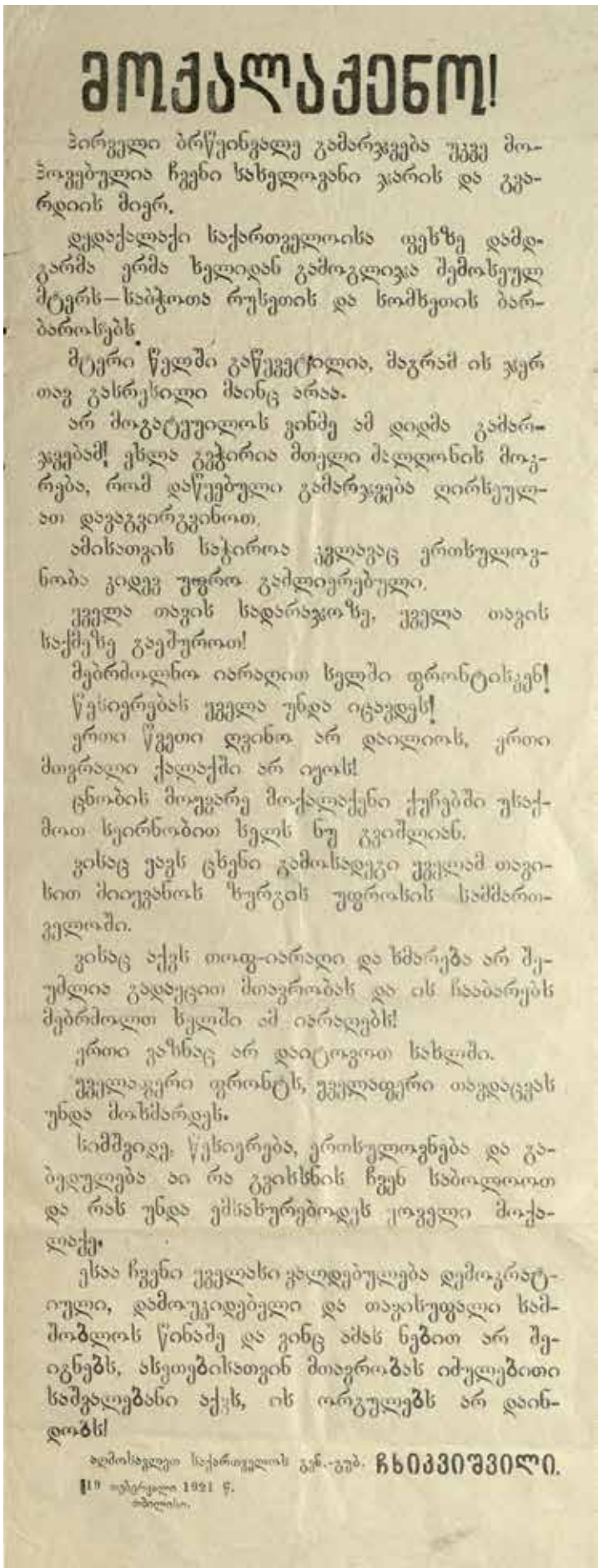
დოკუმენტი დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
The document preserved at the National Archives of Georgia

2

ბენია ჩხიკვიშვილის მიერ შედგენილი, თბილისის მოსახლეობისთვის გამიზნული მოწოდება 1921 წლის ზამთრის ომში ქართველთა წარმატების შესახებ (19 თებერვალი, 1921 წელი)
თებერვლის დასაწყისში ქართულმა ჯარმა რამდენიმე მნიშვნელოვან გამარჯვებას მიაღწია, თუმცა საჭირო იყო სრული მობილიზაცია, რადგან მთავრობამ კარგად უწყობდა, რომ ფრონტის ხაზზე რესურსები იწურებოდა. ბენია ჩხიკვიშვილმა ხალხს მოუწოდა იარაღის და ცხენების ჩაბარებისა და წესრიგის დაცვისკენ: „ერთი წვეთი ღვინო არ დაილიოს, ერთი მთვრალი ქალაქში არ იყოს!“

The call for the Tbilisi residents prepared by Benia Chkhikvishvili about Georgians' achievements in warfare of winter 1921 (19 February 1921)
In the beginning of February, the Georgian army achieved several significant victories but the full mobilization was necessary as the government was well aware that the recourses in the frontline were running short. Benia Chkhikvishvili called for donating horses and weapons and keeping orders: "Not a single drop of wine should be drunk, not a single drunk man should be in the city!"

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

2

ნითელი არმიის მე-11 დივიზიის შემოსვლა თბილისში (1921 წელი)

The invasion of the 11th division of the Red Army in Tbilisi (1921)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოში საბჭოთა რუსეთის შემოსვლის შემდეგ, ბენია ჩხიკვიშვილი ოჯახის გარეშე ემიგრაციაში, თავდაპირველად კონსტანტინოპოლში წავიდა. ნოე ჟორდანიას 1921 წლის 28 მარტის განკარგულებით იქ შეიქმნა საქართველოს ფინანსური და ეკონომიკური საკითხების მომწესრიგებელი „მთავრობის ეკონომიკური კომისია“ ფინანსთა მინისტრის კონსტანტინე კანდელაკის თავმჯდომარეობით, ხოლო ბენია ლტოლვილთა კომიტეტის თავმჯდომარე გახდა. ერთხანს გერმანიაში ცხოვრობდა, ცოტა ხანში კი საფრანგეთში დაფუძნდა. თუ როგორ განიცდიდა ის ოჯახთან იძულებით დაშორებას, კარგად ჩანს მეუღლესა და შვილებისადმი გაგზავნილ ღია ბარათებში:

„19/IX 23 წელი. ჩემო ძვირფასო ბიჭუნა გრიშა. საყვარელო, გიკრავ გულში და გკოცნი უთვალავს. გახსოვდეს, შვილო, რომ მამაშენის გული უთქვენოთ მუდამ მკვდარია, გელით თქვენ და თქვენი ნახვის იმედით სცოცხლობს. როცა გაიზდები, მაშინ გავებ, რომ მე არაფერი ბრალი მიმიძღვის თქვენს ასეთ გამწარებაში... შვილო, იყავი ჭკუით და დედის დამჯერე. სლავკას მუდამ ეფერებოდეთ და დედას დაუჯერეთ. შენი ბენია“¹⁸

ბენია ჩხიკვიშვილი საფრანგეთში სხვადასხვა საქმიანობას ეწეოდა, მათ შორის მონაწილეობდა რეიმსის საკათედრო ტაძრის აღდგენაში,

18. ბენიას და მის მეუღლეს ჰყავდათ სამი შვილი – ვიქტორი, გრიშა და სლავა. გრიშა ქუჩაში გამოსარჩლების გამო ჩხუბში მოკლეს. ვიქტორი იმ დროს ციხეში იჯდა – მეზობლად მშენებარე სახლიდან ფიცარი წამოიღო ციგისთვის, რის გამოც დაასმინეს და, როგორც ხალხის მტრის შვილი, ორი წლით გამოკეტეს ციხეში. მოგვიანებით ძმის მკვლელის მკვლელობის გამო ისევ ციხეში დააბრუნეს. ამასობაში დედა ინფარქტით გარდაიცვალა, სლავა კი მარტოდმარტო დარჩა, მოგვიანებით კი ცნობილი ექიმი გახდა.

After the invasion of Soviet Russia in Georgia, Benia Chkhikvishvili went into exile in Constantinople without his family. Based on Noe Zhordania's order of 28 March 1921, the Economic Commission of the Government was established there to settle the financial and economic issues. The head of the committee was Konstantine Kandelaki, Benia was the head of the Committee of Refugees. For a while, he lived in Germany and then he based in France. How he suffered from the separation from his family is visible in his letters sent to his wife and children:

“19/IX 1923. My dear boy, Grisha. Darling, I hug you and kiss you. Remember, son, that your father's heart is dead without you, waits for you and lives with the hope to see you. When you grow up, you will understand that I have no fault for your struggle... Son, be obedient to you mother. Always cuddle Slavka and obey to you mother. Yours, Benia”.

Benia was doing different works in France. He participated in the restoration of the Reims Cathedral as a painter. Also, he was involved in agriculture and worked as a driver. Together with Nikoloz Jakeli, he became a formal owner of a building in which the government of Georgia resided in Leuville-sur-Orge.

According to the document created on 24 June 1922, the owner of the Leuville estate are Nikoloz Jakeli and Benia Chkhikvishvili. In the first paragraph of this document, it

18. Benia and his wife had three children – Viktor, Grisha and Slava. Grisha was killed in the street during a fight. Viktor was in the prison at that time. He took a board from a neighboring house to make a sledge and someone denounced him. As a son of the enemy of the people, he was put in jail for 2 years. Later, for killing a murderer of his brother, he was taken back to prison. Meanwhile, their mother died from heart attack and Slava was left alone. Later, he became a well-known doctor.

როგორც მღებავი, ასევე სოფლის მეურნეობით იყო დაკავებული და მძლოლადაც მუშაობდა. საფრანგეთში ბენია ნიკოლოზ ჯაყელთან ერთად სოფელ ლევილ-სიურ-ორჟის, საქართველოს დევნილი მთავრობის ადგილსამყოფელის ფორმალური მებატრონე გახდა.

1922 წლის 24 ივნისს შედგენილი დოკუმენტის მიხედვით, ლევილის მამულის მფლობელებად ნიკოლოზ ჯაყელი და ბენია ჩხიკვიშვილი არიან წარმოდგენილი. ამ დოკუმენტის პირველივე პუნქტში აღნიშნულია: „მამული, რომელიც შეძენილია ჩვენ ორის სახელზე კომუნა ლოვილში. დეპარტამენტი სენ-უაზი საფრანგეთში და აღნიშნულია ნოტარიულ აქტში, შედგენილში ქ. მონლერიში, ნოტარიუს პოპლენის მიერ, ნაყიდი არის საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის ფულით და საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკის საკუთრებას შეადგენს“. ამ დოკუმენტს ხელს აწერენ ნიკოლოზ ჯაყელი და ბენია ჩხიკვიშვილი.

ლევილში ხანმოკლე ცხოვრებისას, ბენია ჩხიკვიშვილი დიდი მონდომებით მუშაობდა „მამულის წარმოების ყოველ დარგში: რეპარაციისა, ფრინველის მოვლისა, სადურგლო საქმისა და სხვა...“, რისთვისაც ლევილის მამულის სამეურნეო კომიტეტმა 1923 წლის 21 თებერვლის ოქმის მიხედვით, მას გასამრჯელოდ გამოუყო 1400 ფრანკი. კომისიის თავმჯდომარის კარლო ჩხეიძის ხელმოწერილ ამ დოკუმენტში გამოთქმულია სინანული, რომ „ჩხიკვიშვილის მუშაობა... ბევრად მეტი ღირს და კომიტეტი დიდათ აფასებს ამ მუშაობას, მაგრამ იძულებულია, ამ ჟამათ უფულობის გამო ამ მცირე თანხით განისაზღვროს მისი ჯილდო“. ეროვნულ არქივში ასევე შემორჩენილია

ბენია ჩხიკვიშვილი მეუღლესთან და შვილებთან ერთად

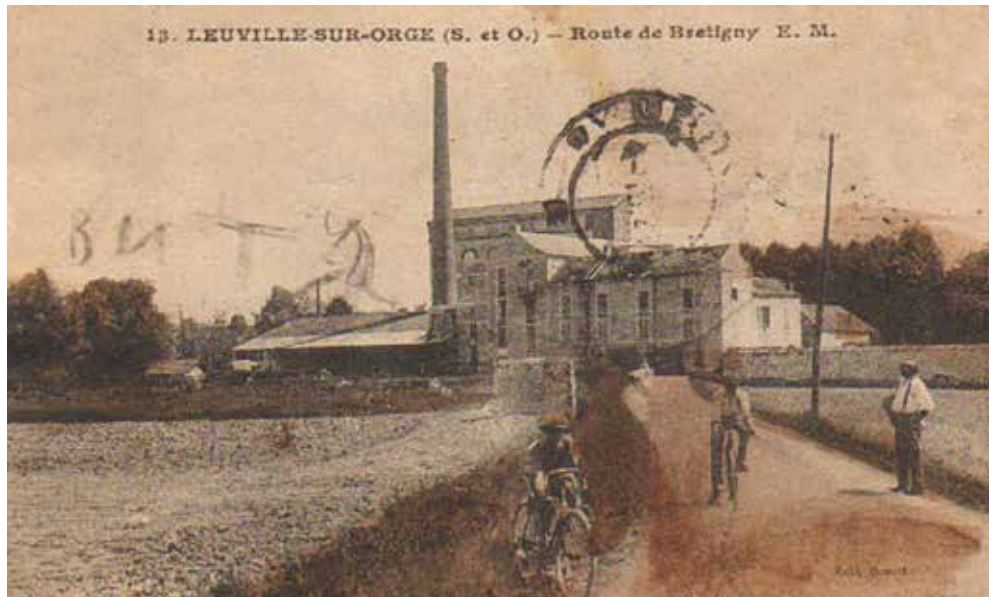
Benia Chkhikvishvili with his wife and children

ირაკლი მახარაძის კოლექცია
Irakli Makharadze Collection

is indicated: “the estate in Leuville bought in our name... is bought by the Republic of Georgia and is a property of the Democratic Republic of Georgia”. The document is signed by Nikoloz Jakeli and Benia Chkhikvishvili.

During a short period of living in Leuville, Benia Chkhikvishvili actively worked in agriculture for which the Agricultural Committee of Leuville allocated 1400 Francs for his salary. A concern is raised in the document signed by Karlo Chkheidze that “Chkhikvishvili’s work costs much more and the committee values its work but due to limited finances, his compensation should be limited to this small amount”. In the National Archives of Georgia a document is preserved in which the scarce belongings of Chkhikvishvili are described.^[47]

Noe Zhordania provides one interesting note about Chkhikvishvili: **“Once Benia Chkhikvishvili saw me off to the railway station of Paris. He saw a woman holding a baggage, he took the baggage and carried into the train for which everyone was surprised, especially the owner of the baggage. Benia’s Georgian gesture was not understood (it happened in 1923)”**.^[48]

ლევლის მამულის
ღია ბარათები

Postcards of the Leville
Sur-Orge estate

ირაკლი მახარაძის
კოლექცია
Irakli Makharadze
Collection

დოკუმენტი, რომელშიც აღწერილია იმ მწირი ნივთების ჩამონათვალი, რომელსაც ფლობდა ჩხიკვიშვილი საფრანგეთში ცხოვრების პერიოდში.^[47]

ნოე ჟორდანია ერთ საინტერესო ცნობას გვანდის ჩხიკვიშვილის შესახებ: „ერთხელ პარიჟის ვოგზალზე გამაცილა ბენია ჩხიკვიშვილმა. დაინახა ქალი ჩემოდნით, გამოართვა ხელში და ჩაუტანა ვაგონში, რამაც გამოიწვია საერთო განცვიფრება,

Chkhikvishvili actively participated in the political life of the government in exile. He was involved into the intra-party negotiations about fighting against the occupier regime and the restoration of the independence of Georgia for creating a united front.

Valiko Jugheli who arrived with him wrote in the diary: “9 February 1924. Saturday evening. I want this diary to be happier than us: I want it to be the last for the

პირველ ყოვლისა, ჩემოდნის პატრონის. ბენიას ქართული ჟესტი გაუგებარი დარჩა (ეს იყო 1923 წელს).^[48]

ჩხიკვიშვილი აქტიურად მონაწილეობდა ემიგრანტული მთავრობის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. ჩართული იყო პარტიათაშორის მოლაპარაკებების პროცესში, საოკუპაციო რეჟიმთან საბრძოლველად და საქართველოს დამოუკიდებლობის აღსადგენად ერთიანი ფრონტის შექმნის მიზნით.

1924 წელს აჯანყებაში მონაწილეობის მისაღებად უკან ფარულად დაბრუნდა.

მასთან ერთად ჩამოსული ვალიკო ჯუღელი დღიურში წერდა: **„9 თებერვალი 24 წ. შაბათი საღამო. მარსელი. მინდა, რომ ეს სადღი[უ]რო წიგნაკი ჩვენზე ბედნიერი იყოს: რომ იგი იყოს უკანასკნელი უცხოეთისთვის... დღეს დილით ჩამოვედი მარსელში... თითქმის ამ სამი წლის წინათ სწორედ აქ ვიყავი: მარსელით შამოვედი საფრანგეთში და მარსელითვე გავდივარ. მაშინ მე და ბენია შამოვედით ერთად და ეხლაც ერთად გავდივართ... უთუოდ არსებობს რაღაცა წერა, რაღაცა განგება!.. მაშინ, ამ სამი წლის წინეთ მძიმე და გაურკვეველ გუნებაზე ვიყავი... ეხლა კი სრულიად დამშვიდებული, მხნე და იმედიანი ვარ... მაშინ არ იყო პერსპექტივა, ეხლა კი მაქვს ნათელი და შეურყეველი რწმენა...“^[49]**

ჩხიკვიშვილს შეეძლო უარის თქმა, რადგან მძიმედ იყო ავად, მაგრამ თავი ვალდებულად ჩათვალა, ქვეყნის დასახმარებლად დაბრუნებულიყო. ამავდროულად აღსანიშნავია, რომ აჯანყების მართებულობას არ იზიარებდა. ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის წევრის, შალვა ამირეჯიბის სიტყვებით, „ჩხიკვიშვილთან ერთად ზოგი მენშევიციც არ იზიარებდა აჯანყების საკითხს.“^[50]

ბენია ჩხიკვიშვილის სავიზიტო ბარათები ინგლისურ და რუსულ ენებზე

Benia Chkhikvishvili's business cards in English and Russian

ირაკლი მახარაძის კოლექცია
Irakli Makharadze Collection

foreign land... Today, I arrived in Marseille... Almost 3 years ago I was exactly here: I entered France through Marseille and I am leaving France through it. Benia and I arrived together and we are leaving together... A destiny truly exists! Three years ago, I was in a vague mood... Now I am calm, encouraged and hopeful... Then, there was no perspective. Now I have a clear and invincible belief...“^[49]

Chkhikvishvili could have refused because he was very ill but he felt obliged to return to the country to help it. Meanwhile, it is notable that he did not share the reasonability of rebellion. In the words of National-Democrat Party member Shalva Amirejibi, “together with Chkhikvishvili, many Mensheviks also did not share the idea of rebellion.”^[50]

Due to understandable conditions, Chkhikvishvili could not go to see his family. His youngest, 4-year-old son was taken to the conspiratorial apartment, the older son did not know about it for making sure that they would not let out a secret. When the child grew up, he vaguely remembered that “a man with beard” was cuddling and kissing him, saying “My son, my son...”

**აჯანყებისათვის
დახვრეტილნი:**

ვ. ჯუღელი და
ბ. ჩხიკვიშვილი
პროპაგანდისტული ფოტო
გაზეთიდან - „კომუნისტი“,
1924 წელი

Executed for Rebellion:

V. Jugheli and B.Chkhikvishvili
Propaganda photo from
newspaper “Communist”, 1924

ჩხიკვიშვილი გასაგები მიზეზების გამო ოჯახის სანახავად ვერ მივიდა. მისი უმცროსი, ოთხი წლის შვილი მიიყვანეს კონსპირაციულ ბინაზე, უფროს შვილებს არ გააგებინეს, რათა უცაბედად სადმე არ წამოსცდენოდათ. ბავშვი რომ წამოიზარდა, თურმე იხსენებდა, რომ ბუნდოვნად ახსოვდა „ვიღაც წვერებიანი კაცის“ მოფერება, კოცნა და განუწყვეტელი სიტყვები – „ჩემო შვილო, ჩემო შვილო“...

ბენია ჩხიკვიშვილი დააპატიმრეს 1924 წლის 25 ივნისს, ალექსანდრე ლანდიას ბინაზე. პირველად დაკითხეს იმავე წლის 11 ივლისს. ჩხიკვიშვილი კატეგორიულად უარყოფდა დაპატიმრებისას ბინაში აღმოჩენილ ნოე ჟორდანიას წერილთან და სოციალ-დემოკრატიის პარტიის არალეგალურ „ცეკასთან“ რაიმე კავშირს. ის განუმარტავდა გამომძიებლებს, რომ ჩამოსული იყო ოჯახის წასაყვანად, რომელიც იმჟამად ვლადიკავკაზში იმყოფებოდა, რადგან ჩეხოსლოვაკიაში აპირებდა გადასახლებას და რომ მხოლოდ ამ მიზნით იყო ჩამოსული საქართველოში და არავითარი პოლიტიკური მიზანი არ ამოძრავებდა. მისი დაკითხვის ოქმში ვკითხულობთ: ფურცელი 6 – **„ჩამორთმეული ნივთები: თერმომეტრი - ერთი, ქიმიური ფანქრის ნაჭერი, საყელო ორი. შარვლის სამაგრი ერთი. ნაჭრის ქამარი ერთი, საათი... უბრალო ძეწკვით და პატარა ლექსიკონი ერთი“.**

Benia Chkhikvishvili was arrested on 25 June 1924 at Aleksandre Landia's apartment. He was questioned on 11 July of the same year for the first time. He refused any connection with Noe Zhordania's letter and illegal Central Committee of Social-Democratic Party. He explained to the investigators that he had arrived to take his family, living in Vladikavkaz, with him as long as he was going to resettle in Czechoslovakia, that this was the only purpose of his arrival and there was no any other objective.

In the minutes of his questioning, we read: Page 6 – **“confiscated belongings: one thermometer, a piece of chemical pencil, two collars, braces, belt, watch, small dictionary”**

Page 8 – filled form.
Surname: Chkhikvishvili
Name and the name of father: Beniamin, son of Grigor
Citizenship: Georgia
Official place of registration: Kutaisi province, Ozurgeti district, village Tsikhe
Nationality: Georgian
Age: 45 Date of birth: 1879
Education: Agricultural School in Kutaisi
Family members:

Mother – Gogoli Zhghenti, 70, Ozurgeti district
Brother – Davit, 45
Sister – Maria, 25, works at home
Wife – Nadzezhda Kaloeva, 36, Tbilisi
Children – Viktor, Grigor, Sviatoslav / 10, 7, 4
Party: member of the Social-Democratic Party of Georgia since 1900
Workplace:
Irkutsk (until 1917) – Cooperative, private lessons, agronomy
Sokhumi – head of the city, commissar of Kutaisi districts, commandant of Batumi; head of Tbilisi; general governor of Tbilisi district

1924 წლის 30 ივლისს საქართველოს სსრ საგანგებო კომისიის საიდუმლო განყოფილების რწმუნებულმა ჯალაღანამ საქმის განხილვის შემდეგ მოითხოვა ჩხიკვიშვილის საქართველოდან გადასახლება და რომელიმე საკონცენტრაციო ბანაკში სასტიკ იზოლაციაში მოთავსება ხუთი წლის ვადით.

ჩხიკვიშვილმა მოახერხა და ციხიდან პერანგის ნაჭერზე ქიმიური ფანქრით დაწერილი წერილი გაუგზავნა ცოლს, სადაც იუწყებოდა, რომ სადღაც რუსეთში მიჰყავდათ და მას ამშვიდებდა. სხვა ქართველებთან ერთად ის სუბდალის ციხეში ჩასვეს. 1924 წლის 30 აგვისტოს, ამიერკავკასიის სფსრ მთავრობის მოთხოვნით, სსრკ გაერთიანებული სახელმწიფო პოლიტიკური სამმართველოს თავმჯდომარემ ფელიქს ძერჟინსკიმ გადასახლებაში მყოფი საქართველოს წინააღმდეგობის ლიდერების ბენია ჩხიკვიშვილის, ნოე ხომერიკის, გოგიტა ფაღავას, გიორგი წინამძღვრიშვილის და ვასო ნოდias დახვრეტის სანქცია გასცა. ქართველები სუბდალის პოლიტიზოლატორიდან ეტაპით გადაყვანისას, რუსეთის ტერიტორიაზე დახვრიტეს...^[51] ისინი, „როგორც ამბობენ, ვაჟკაცურად შეხვდნენ სიკვდილს“.^[52]

მათი საფლავები უცნობია.

Previous convictions: during Tsarist Russia
Military service: has never served
Date of arrest: 25 June 1924
Place of arrest: Tbilisi, Dusheti street N18
Address before arrest: Tbilisi.”

On 30 July 1924, after the hearing, the proxy of the Special Committee of the Georgian SSR, Jalaghonia requested Chkhikvishvili to be resettled from Georgia into one of the labor camps in a strict isolation for five years. Chkhikvishvili managed to send a letter written on a shirt with chemical pencil to his wife in which he reported that they were taking him to Russia and calmed her. Together with the other Georgians, he was put in the Suzdal prison. On 30 August 1924, on the request of the government of the Transcaucasian SFSR, the head of the USSR Political Administration, Felix Dzerzhinsky sanctioned the shooting of the leaders of the Georgian resistance movement: Benia Chkhikvishvili, Noe Khomeriki, Gogita Paghava, Giorgi Tsinamdzghvishvili and Vaso Nodia. The Georgians were taken to the Russian territory from Suzdal isolator^[51] and shot. “They are said to have met the death bravely”.^[52]

Their graves are unknown.

გეორგია ჯერჯერობდა

ვიქვენი ხარისხით ადამიანი „სამტკიცო სენი“
 მოსიყვარულნი, სხვა სხვაობა და ჭკვიანი
 ერთნაირი ყველა არის ბუნებრივად – სხვა ქვეყნი
 უბნებში და შიგნით ვიხილავთ უბრალოდ. მოსიყვარულნი
 აღმართა სხვათა მიხედვით ვიხილავთ და მთავარი ის
 არის, ვინ ვიხილავთ და სად და როგორ ვიხილავთ და
 სხვა მთავარი საკითხებია.

და ასე რაღაც უხელოდ ვიხილავთ და
 ხედილი არის უბრალოდ და ვინ ვიხილავთ
 და როგორ.

ვიხილავთ სხვადასხვა სხვადასხვა
 ერთს, მაგრამ მთავარი ის არის, რომ ვიხილავთ
 და როგორ. და როგორ ვიხილავთ – და როგორ ვიხილავთ
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.

და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.

ხალხი უბრალოდ არსებითი სიღატაკისა და
 უმართლმოყვარეობისა და უმართლმოყვარეობისა.
 და როგორ – ვიხილავთ და ვიხილავთ და ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.

150.000 ლარი და მთავარი საკითხებია
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.

და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.

და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.

ბენია ჩხიკვიშვილის ხელნაწერი სტატია „ბედკრული ქვეყანა“ საბჭოთა რუსეთსა და გასაბჭოებულ საქართველოში შექმნილი ვითარებაზე (ივლისი, 1921 წელი)

.... ჩემ ხელთ არის უტყუარი ცნობები, რომ თვითონში მუშები სანოვანის მისაღებად რიგში ჩამდგარნი შიმშილისგან გულნასულნი ქუჩებში იხდებიან, რომ ხშირია თვითმკვლელობა შიმშილის გამო, რომ ჩვენი ინტელიგენცია დანაყვებული პროფესორებიდან და მწერლებიდან გათავებული დაბალი ჩინოვნიკებით უკანასკნელი ძველი ქიჩებით ქუჩა-ქუჩა ვაჭრობენ..."

Benia Chkhikvishvili's article – “Miserable Country” about the situation in Georgia after the invasion of Red Army (July 1921)

“...I have unquestionable reports that the works standing in the queues for receiving food die from starvation, the cases of suicide are very frequent and our intelligentsia from professor to writers sell old belonging in the streets...”

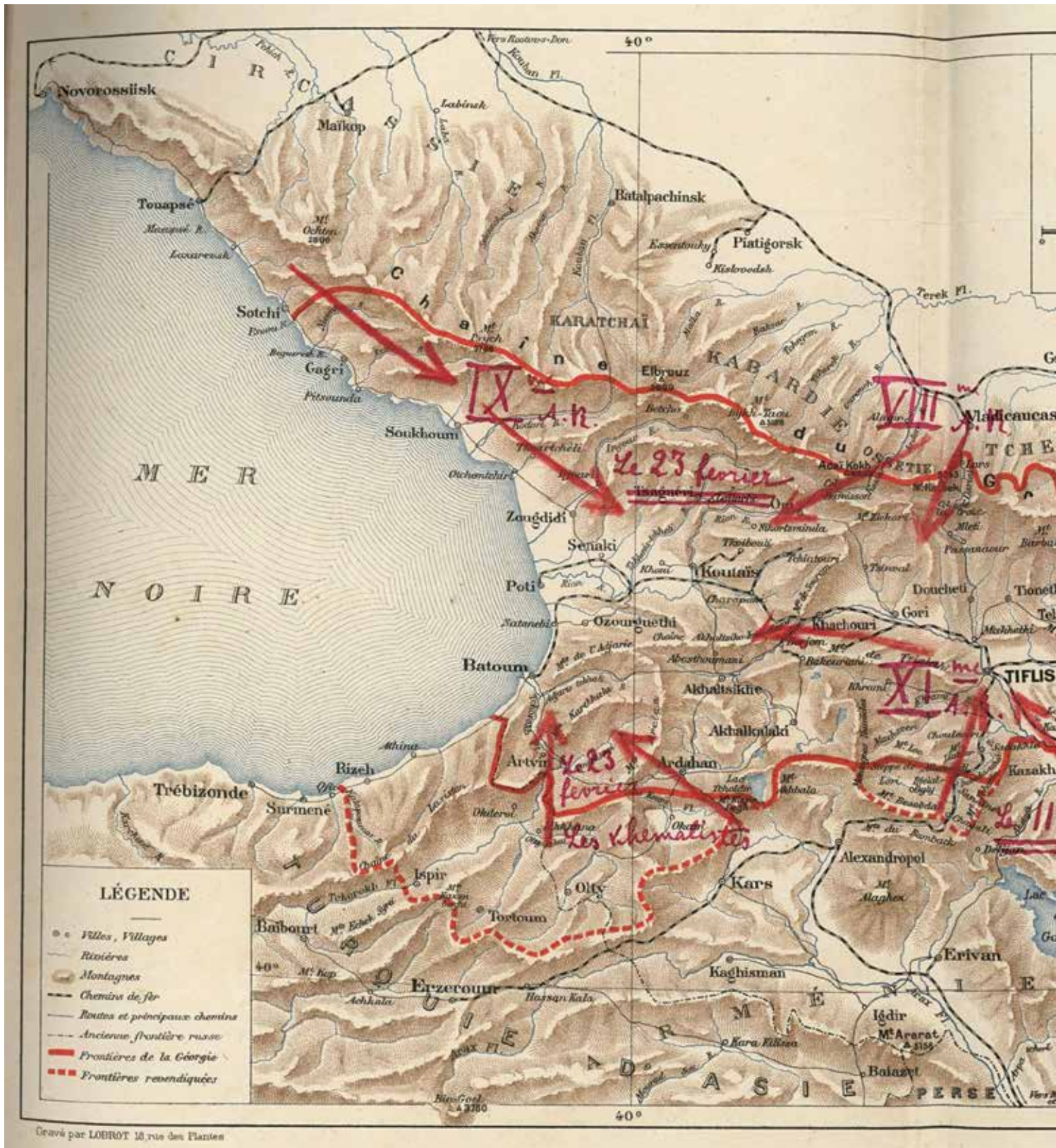
და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.

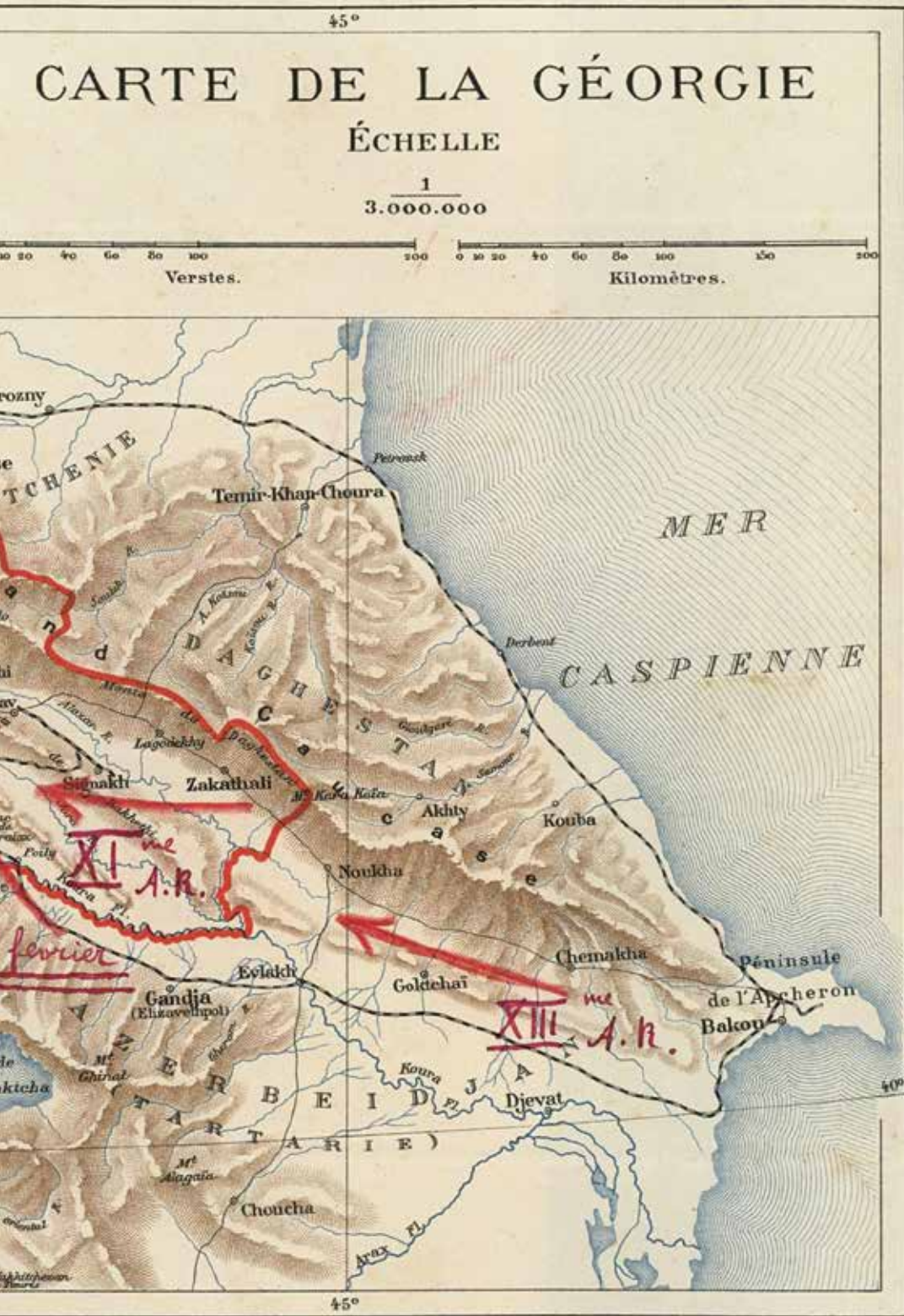
და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.

და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.

და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.
 და როგორ ვიხილავთ და როგორ ვიხილავთ.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
 Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოს რუკა, რომელზეც ნაჩვენებია ბოლშევიკური რუსეთის არმიების მიერ 1921 წელს საქართველოს ოკუპაციის მარშრუტები (1924-1925 წლები) ემიგრაციაში მყოფი პოლიტიკოსები, ძირითადად, გაბეთებით და სხვადასხვა შეხვედრაზე ხშირი გამოსვლებით აქტიურად ამცნობდნენ ევროპულ საზოგადოებას საქართველოს ოკუპაციის შესახებ. დემოკრატიული რესპუბლიკის წამყვანმა პოლიტიკოსმა, კარლო ჩხეიძემ პარიზის 1919 წლის საზავო კონფერენციისთვის მომზადებულ რუკაზე დაიტანა პირობითი აღნიშვნები, თუ რომელი მიმართულებიდან შემოვიდნენ ბოლშევიკური წითელი არმიის ქვედანაყოფები საქართველოს დასაპყრობად.

Map of Georgia showing routes of occupation of Georgia by Bolshevick Russian troops in 1921 (1924-1925)
Emigrated politicians, including Karlo Chkheidze frequently spoke about and raised the awareness of the European society about the occupation of Georgia. In this case, Karlo Chkheidze presented conditional indications and routes from which the Bolshevick Red Army entered the Georgian territory on the map prepared for the Paris Peace Conference.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

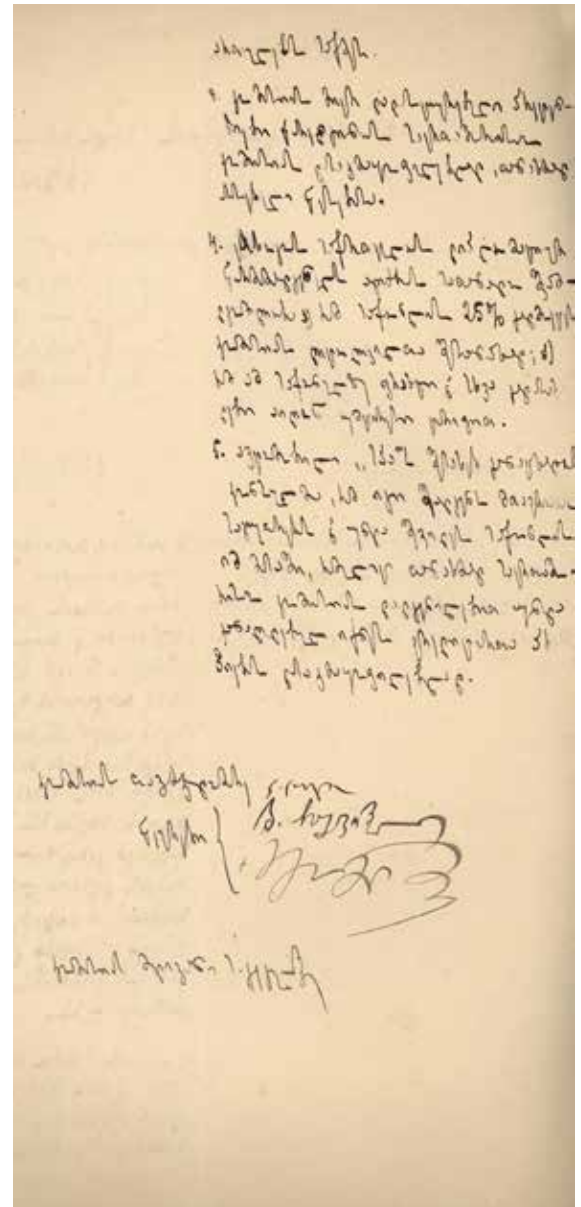
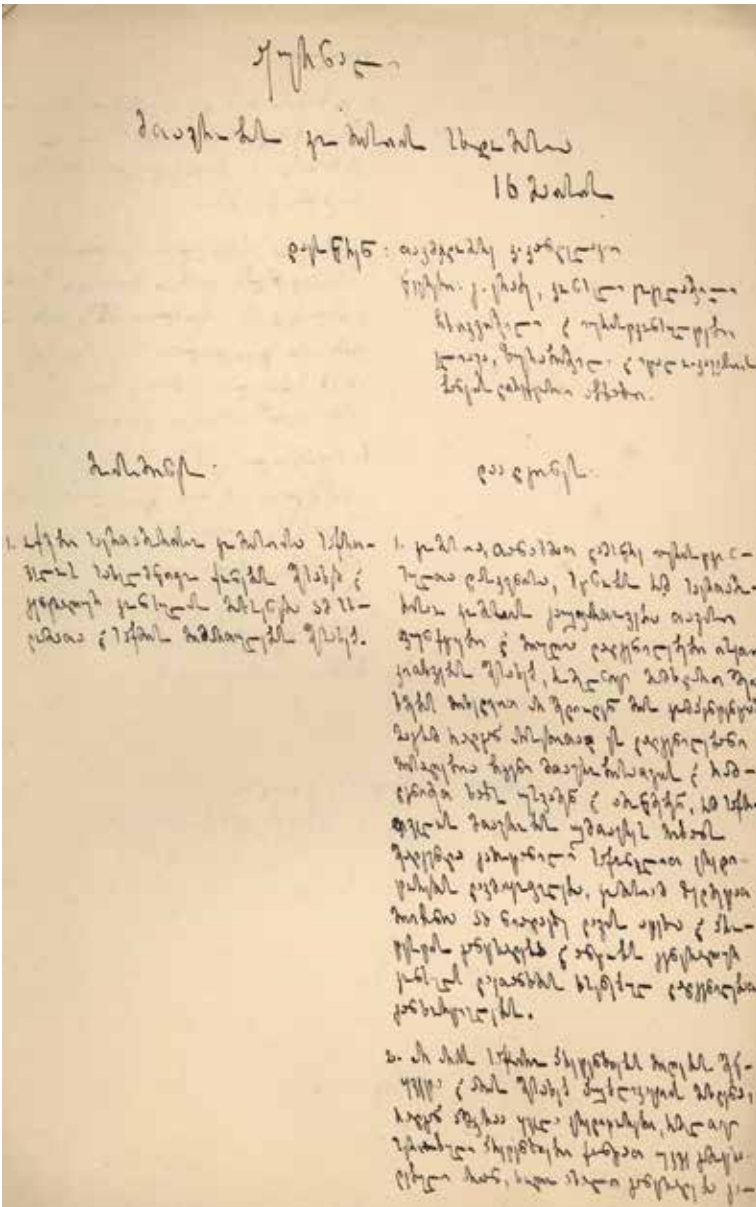
Paris, le 10 Mars 1921
 Monsieur le Ministre des Affaires Étrangères
 J'ai l'honneur de vous adresser ci-joint une lettre
 écrite par le ^{colonel} ~~colonel~~ ^{Imnadze} ~~Imnadze~~ ^{Imnadze} ~~Imnadze~~ ^{Imnadze}
 à propos de son arrestation par les policiers anglais à Paris.
 Cette lettre est accompagnée de documents qui prouvent
 que le colonel Imnadze a été arrêté par les policiers anglais
 sans aucune raison valable. Elle est accompagnée
 également de documents qui prouvent que le colonel
 Imnadze a été détenu par les policiers anglais pendant
 un certain nombre de jours sans aucune raison valable.
 Je vous prie de vouloir bien faire passer ces documents
 à l'attention de votre Excellence et de lui en faire
 connaître le contenu. Je vous prie d'agréer, Monsieur
 le Ministre, l'assurance de ma haute estime et de
 ma haute considération.
 Beniamin Chkikvishvili
 17, Rue de la Paix, Paris

Monsieur le Ministre des Affaires Étrangères
 J'ai l'honneur de vous adresser ci-joint une lettre
 écrite par le colonel Imnadze à propos de son
 arrestation par les policiers anglais à Paris.
 Cette lettre est accompagnée de documents qui prouvent
 que le colonel Imnadze a été arrêté par les policiers anglais
 sans aucune raison valable. Elle est accompagnée
 également de documents qui prouvent que le colonel
 Imnadze a été détenu par les policiers anglais pendant
 un certain nombre de jours sans aucune raison valable.
 Je vous prie de vouloir bien faire passer ces documents
 à l'attention de votre Excellence et de lui en faire
 connaître le contenu. Je vous prie d'agréer, Monsieur
 le Ministre, l'assurance de ma haute estime et de
 ma haute considération.
 Beniamin Chkikvishvili
 17, Rue de la Paix, Paris

ბენია ჩხიკვიშვილის მიმართვა კონსტანტინოპოლიდან
 საგარეო საქმეთა მინისტრს, ევგენი გეგეჭკორს
 პარიზში ინგლისელი პოლიციელების მიერ უკანონოდ
 დაპატიმრებული გვარდიის ოფიცრის, იმნადის საქმის
 გამოძიების შესახებ (1921 წელი)

Benia Chkikvishvili's address to the Minister of Foreign
 Affairs, Evgeni Gegechkori about unlawfully detained police
 officer by the English police in Paris, about the investigation
 of Imnadze's Case (1921)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
 Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოს ემიგრანტული მთავრობის სხდომა, სადაც შეიქმნა კომისია საქართველოს სახელმწიფო ქონების შესახებ და მასში განევრიანდა ბენია ჩხიკვიშვილი (16 მაისი, 1921 წელი)

ბენია ჩხიკვიშვილი ერთ-ერთი იყო, ვისაც კონსტანტინე კანდელაკთან, ექვთიმე თაყაიშვილთან, იოსებ ელიგულაშვილთან და სხვებთან ერთად წილად ერგო საქართველოს სახელმწიფო ქონების განკარგვა ემიგრაციაში. მოგვიანებით მასვე მიენდო ლევილის მამულის შეძენისას ოფიციალური წარმომადგენლობა.

The meeting of Georgian government in exile, where the commission on the Georgian state property was established and Benia Chkhikvishvili became its member (16 May, 1921)

Benia Chkhikvishvili was among Konstantine Kandelaki, Ekvtime Takaishvili and other who were in charge of controlling the Georgian state property. Later, he became an official representative while purchasing Leuville estate.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

სახ. 11.

მთავრობის მთავრობის სხვადასხვა
დარს. 26 ივნისი 1922 წ.

ქმარების:

პროცენტები:

კუბ. ინტენსივობა 5.100-
მეტრ კუბ. სანტიმეტრ, 4-7 24
ივნისი მუშაობის შემდეგ
ინტენსივობა შემცირდება 50%.
ქარის ძალა 100. სხვადასხვა
მუშა, ხარისხი 10-20-მდე
სადაც ინტენსივობა მუშაობის
დროს.

1. მთავრობის მთავრობის
მთავრობის მთავრობის, ხარ-
ისხი 10-20-მდე, ხარ-
ისხი 10-20-მდე, ხარ-
ისხი 10-20-მდე, ხარ-
ისხი 10-20-მდე, ხარ-
ისხი 10-20-მდე, ხარ-
ისხი 10-20-მდე.

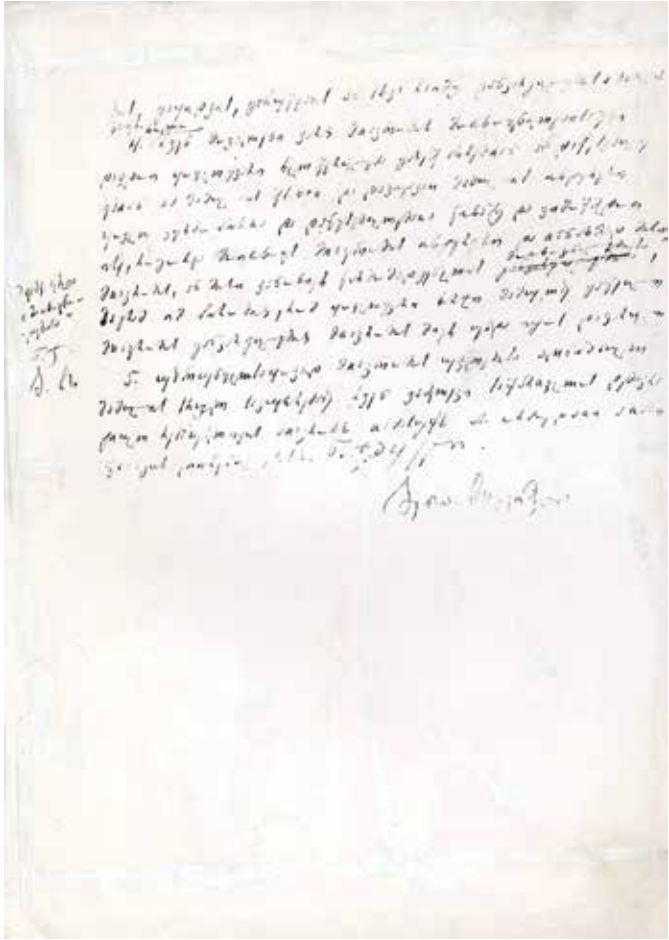
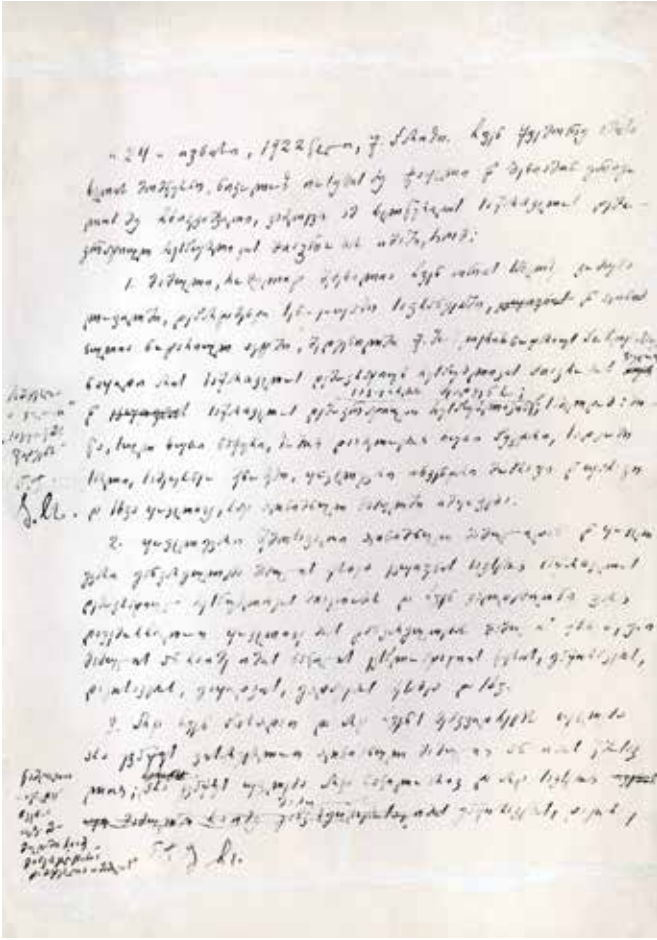
სხვადასხვა მუშაობის დი-
ურის და იმის სხვადასხვა
მუშაობის:
6. სხვადასხვა, მუშაობის
მუშაობის სხვადასხვა, 4-7 სხვადასხვა-
სხვადასხვა, სხვადასხვა, მუ-
შაობის და სხვადასხვა მუშაობის
125-მდე სხვადასხვა (სხვადასხვა
- 30-მდე სხვადასხვა ახლა);
6. სხვადასხვა მუშაობის - მუშაობის
მუშაობის მუშაობის მუშაობის
სხვადასხვა, 4-7 მუშაობის
მუშაობის სხვადასხვა მუშაობის
სხვადასხვა სხვადასხვა მუშაობის
სხვადასხვა სხვადასხვა მუშაობის

მთავრობის მთავრობის
4-7 მუშაობის მუშაობის
სხვადასხვა მუშაობის
მუშაობის 125-მდე მუშაობის
მუშაობის მუშაობის:
მუშაობის მუშაობის სხვადასხვა
მუშაობის 1) მუშაობის მუშაობის
მუშაობის მუშაობის მუშაობის
მუშაობის, მუშაობის მუშაობის
მუშაობის მუშაობის მუშაობის
მუშაობის 125-მდე მუშაობის;
2) მუშაობის მუშაობის
მუშაობის მუშაობის მუშაობის
მუშაობის 14-მდე მუშაობის
მუშაობის მუშაობის მუშაობის

მთავრობის სხვადასხვა დადგენილება ლევილის მამულის შესყიდვისა და ქონების
ბენია ჩხივიშვილისა და ნიკოლოზ ჯაყელის მხრიდან მთავრობის სახელზე
გადაფორმების შესახებ (26 ივნისი, 1922 წელი)

ლევლის მამულის შეძენის წინ გაფორმებული დოკუმენტები: ბენია ჩხიკვიშვილის და ნიკოლოზ ჯაყელის ხელწერილი იმის თაობაზე, რომ მათ სახელზე შესყიდული მამული ეკუთვნის საქართველოს რესპუბლიკას (24 ივლისი, 1922 წელი)

document created before purchasing Leuville estate: Benia Chkhikvishvili and Nikoloz Jakeli's declaration that the estate purchased on their behalf belonged to the Republic of Georgia (24 July 1922)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
 Preserved at the National Archives of Georgia

N 8

Lქმ

1923-ის 2-თვეს 1-სკუბნის საპროკორო
1923-ის 21 თებერვლ.

განხილვა:

საქონლის შემოღობვის ვადის და ხსოვნობის და
საყოფაღობო მუშაობისთვის დასაძინებლად მიწის.

დადგენა:

ვინაიდან და ხსოვნობის დასაძინებლად
შეინაგრა განუხილვით მუშაობის ვადის
დასაძინებლად ყველა შემთხვევაში: 1/2-სკუბნის, ყველა
განვიან დასაძინებლად. სავადა - საქონლის და
1/2-სკუბნის დასაძინებლად - 16 აკრადი (სხვათა)
და 1923 წლის 20 თებერვლიდან ამა-იხსნის
(1400) ვადის დასაძინებლად მიწის და
სიძინებლად და ხსოვნობის დასაძინებლად
დასაძინებლად დასაძინებლად დასაძინებლად
დასაძინებლად დასაძინებლად დასაძინებლად
დასაძინებლად დასაძინებლად დასაძინებლად
დასაძინებლად დასაძინებლად დასაძინებლად

დასაძინებლად დასაძინებლად დასაძინებლად

ნიკოლოზ (კარლო) ჩხეიძის ხელმოწერილი ოქმი ბენია ჩხიკვიშვილისთვის დამატებითი ანაზღაურების მიცემის თაობაზე ლევილის მამულში „განსაკუთრებული მუშაობისთვის“ (21 თებერვალი, 1923 წელი)

Nikoloz (Karlo) Chkheidze’s signed protocol about giving additional compensation to Benia Chkhikvishvili for exceptional work at the Leuille estate (21 february 1923)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

**ლევითში დაფუძნებული საქართველოს მთავრობის
1923 წლის 6 თვის შემოსავალ-გასავლის აღრიცხვის
ჩანაწერი**

მთავრობის წევრები მამულში სოფლის მეურნეობას
მისდევდნენ: „ფრინველთა და ცხოველთა მოშენებამ
მოგვცა ზარალი... ბაღ-ბოსტანმა მოგვცა ზარალი 5630
ფრანკისა“.

**The budget records of 6 months of the Georgian
government based in Leuville, 1923**

The members of the government were involved in agriculture
at the estate: “We have experienced loss due to the breed of
livestock and birds... the loss for gardening was 5630 Francs”.

**დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia**

წიგნის კანონი
(1913-1914)

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფინანსთა ყოფილი მინისტრის, კონსტანტინე კანდელაკის წერილი ლევილის მამულის კომისიისადმი, ბენია ჩხიკვიშვილის მიერ მამულის განკარგვის უფლების მისთვის გადაცემის თაობაზე (10 მარტი, 1924 წელი)

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფინანსთა ყოფილი მინისტრის, კონსტანტინე კანდელაკის წერილი ლევილის მამულის კომისიისადმი, ბენია ჩხიკვიშვილის მიერ მამულის განკარგვის უფლების მისთვის გადაცემის თაობაზე (10 მარტი, 1924 წელი)

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფინანსთა ყოფილი მინისტრის, კონსტანტინე კანდელაკის წერილი ლევილის მამულის კომისიისადმი, ბენია ჩხიკვიშვილის მიერ მამულის განკარგვის უფლების მისთვის გადაცემის თაობაზე (10 მარტი, 1924 წელი)

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფინანსთა ყოფილი მინისტრის, კონსტანტინე კანდელაკის წერილი ლევილის მამულის კომისიისადმი, ბენია ჩხიკვიშვილის მიერ მამულის განკარგვის უფლების მისთვის გადაცემის თაობაზე (10 მარტი, 1924 წელი)

The Minster of Finance of the Democratic Republic of Georgia, Konstantine Kandelaki's letter to the Leuville commission about the delegation of Benia Chkhikvishvili's rights on the estate to him (10 March 1924)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფინანსთა ყოფილი მინისტრის, კონსტანტინე კანდელაკის წერილი ლევილის მამულის კომისიისადმი, ბენია ჩხიკვიშვილის მიერ მამულის განკარგვის უფლების მისთვის გადაცემის თაობაზე (10 მარტი, 1924 წელი)

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფინანსთა ყოფილი მინისტრის, კონსტანტინე კანდელაკის წერილი ლევილის მამულის კომისიისადმი, ბენია ჩხიკვიშვილის მიერ მამულის განკარგვის უფლების მისთვის გადაცემის თაობაზე (10 მარტი, 1924 წელი)

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფინანსთა ყოფილი მინისტრის, კონსტანტინე კანდელაკის წერილი ლევილის მამულის კომისიისადმი, ბენია ჩხიკვიშვილის მიერ მამულის განკარგვის უფლების მისთვის გადაცემის თაობაზე (10 მარტი, 1924 წელი)

Handwritten text in Georgian script, likely a letter or document. The text is written on aged, yellowed paper with a scalloped top edge. It contains several lines of cursive script, including a signature and a date.

Handwritten signature or name in Georgian script.

12/11 23

Handwritten text, possibly a date or reference number.

ბენია ჩხიკვიშვილის წერილი საქართველოს მთავრობისადმი, სიდუხჭირეში მყოფი ემიგრანტის, სოსო გეგელაშვილისათვის დახმარების აღმოჩენის თაობაზე (1923 წელი)

Benia Chkhikvishvili's letter to the Georgian government about helping a poor Georgian migrant, Soso Gegelashvili (1923)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში Preserved at the National Archives of Georgia

ქართველი ემიგრანტები ათენში, აკროპოლისთან (1924 წელი)

დგანან: ვალიკო ჯულელი, ვიქტორ ცენტერაძე/ სხედან: გრიგოლ ცინცაბაძე, ვასილ ნოდია, ბენია ჩხიკვიშვილი.

Georgian migrants in Athens, at the Acropolis (1924)

Standing: Valiko Jugheli, Viktor Tsenderadze / Sitting: Grigol tsintsabadze, Vasil Nodia, Benia Chkhikvishvili.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

ბენია ჩხიკვიშვილის ღია ბარათი შვილის, გრიგოლ (გრიშა) ჩხიკვიშვილისადმი საფრანგეთიდან (19 სექტემბერი, 1923 წელი)

„გახსოვდეს შვილო, რომ მამაშენის გული უთქვენოთ მუდამ მკვდარია, გელით თქვენ და თქვენი ნახვის იმედით სცოცხლობს. როცა გაიზრდები, მაშინ გაიგებ, რომ მე არაფერი ბრალი მიმძღვის თქვენს ასეთ გამწარებაში“

Benia Chkhikvishvili's open letter to Grigol (Grisha) Chkhikvishvili from France (19 September 1923)

“Remember, son, that your father's heart without you is always dead, waits for you and lives with the hope to see you. When you grow up you will understand that I have no fault in your struggle”.

ირაკლი მახარაძის კოლექცია
Irakli Makharadze Collection

ჟორდანია დიპლომატოს უკრავს და ჩხვიძე იქვე უვლის ბუქნას, რამიშვილი ჩანგურს არითორიუმებს, წერეთელი თარზე ურტყამს თითებს, ჩხიკვიშვილი „აპიტინებს“ სტვირსა

და იმავე დროს ჯუღელისკენ იშვერს ცხვირსა: მის ბინოკლში ჰფიქრობს ლეონის ჩასხმას, ხმლის წართმევას და თვის მხარზე ასხმას... ჰფენს ამ სურათს მზე-ჩხენცელი ნათელს, გეგეპკორიკ მთვარედ ჰსაბაგვს ჭარბველს,

და ანტანტა მალღით დასკტერს სცენას, ექვე „წყვილიც“ ერთვის „აღმა ფრენას“ და, მცუოაუი სიყვარულის აღში, ვატი ჰხედავს თავის „სატროს“ ქალში!.. და „ვილის“ წინ ისმის „სერანადა“ ისე მწყობრი, რომ „ლუწვე ნენა და“!..

ბოლშევიკური პროპაგანდა: მარეი საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის წევრების კარიკატურებით. ავტორი: აპოლონ ქუთათელაძე (1923 წელი)

ლექსში ვკითხულობთ: „ჟორდანია დიპლომატოს უკრავს, და ჩხვიძე იქვე უვლის ბუქნას... ჩხიკვიშვილი აპიტინებს სტვირსა, და იმავე დროს ჯუღელისკენ იშვერს ცხვირსა“

Bolshevik propaganda cartoon showing members of the First Democratic Republic of Georgia. Author: Apollon Kutateladze (1923)

The verse mocks Benia Chkhikvishvili, playing stivar.

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved at the National Parliament Library of Georgia

1

АРХИВ № 1297

Чрезвычайная Комиссия Грузии

ПО ВОПРОСАМ О КОНТРА-РЕВОЛЮЦИОННОЙ, ПЕШЕЛАЗЖЕН, КАПИТАЛИЗМНОМ, СПЕКУЛЯТИВНОМ, И ПРЕСТУПЛЕНИЯМ ПО ДОЛЖНОСТИ.

ПРИ *Чрезвычайная Комиссия Грузии*

Следственное ДЕЛО

Учетно-регистрационный ил-д-к № 875

Гражданин *Чочиев Василий Иванович*

По обвинению в *Контр-революция*

По амнистии: 4.8.20, 4.8.20, 4.8.20

Спец. док. №

Имя *38* 1924 г.

Высота *175*

Классиф. *Ч. К. Г.* 1924 г.

№ *1297-252*

Одано в архив за №

2

Письмо Василия Чочиева

Следственная Комиссия

Следствие

3

ОРДЕР № 800

Следствие

4

ПРОТОКОЛ

Следствие

АНКЕТА № 24

14 ЧЛЕН СЛЕДСТВЕННОГО ДЕЛА

Следствие

5

Следствие

Следствие

Следствие

Следствие

Следствие

Следствие

Следствие

ბენია ჩხიკვიშვილის დაპატიმრების საგამოძიებო საქმე (1924 წელი)

- 1 ყდა
- 2 დადგენილება 1924 წლის 26 აგვისტოს ბენიამინ ჩხიკვიშვილის დაკავების თაობაზე
- 3 ორდერი ბენია ჩხიკვიშვილის დაპატიმრების თაობაზე, ხელს აწერს ლავრენტი ბერია.
- 4 ბენია ჩხიკვიშვილისთვის ჩხრეკისას აღმოჩენილი პირადი ნივთების ჩამონათვალი: ერთი თერმომეტრი, ქიმიური ფანქრის ნაჭერი, ორი საყელო, აჭიმები, ნაჭრის ქამარი, ნომრიანი საათი უბრალო ჯაჭვით, პატარა ლექსიკონი.
- 5 ბენია ჩხიკვიშვილის მიერ შევსებული ანკეტა.

გვარი: ჩხიკვიშვილი

სახელი და მამის სახელი: ბენიამინ გრიგორის ძე

მოქალაქეობა: საქართველოს

ჩანერის ადგილი: ქუთაისის გუბერნია, ოზურგეთის ოლქი, სოფელი ციხე

ეროვნება: ქართველი

ასაკი: 45 წელი; დაბადების თარიღი, 1879

განათლება: სასოფლო სამეურნეო სკოლა ქუთაისში

ოჯახის წევრები:

დედა - გოგოლი კაცია-ას უღენტი, ასაკი 70, ოზურგეთის ოლქი

ძმა - დავით გრიგორის-ძე, ასაკი 35

და - მარია, ასაკი 25, მუშაობს სახლში

ცოლი - ნადეჟდა ევსტათის-ას კალოევა, ასაკი 36, თბილისი

შვილები - ვიქტორი, გრიგორი, სვიატოსლავი / 10, 7, 4

პარტიულობა: საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრი 1900 წლიდან

სამუშაო ადგილები:

ირკუტსკი (1917 წლამდე) - კოოპერაცია, კერძო

გაკვეთილები, აგრონომია

სოხუმი - ქალაქის თავი; ქუთაისის გუბერნიის კომისარი;

ბათუმის კომენდანტი; თბილისის ქალაქის თავი;

თბილისის ოლქის გენერალური გუბერნატორი

ნასამართლეობა: მეფის რუსეთის დროს

სამხედრო სამსახური: არასოდეს არ მსახურობდა

როდის დააკავეს: 1924 წლის 25 ივნისს

სად დააკავეს: თბილისი, დუშეთის ქუჩა N18

საცხოვრებელი ადგილი დაკავებამდე: თბილისი

The case of Benia Chkhikvishvili's arrest (1924)

- 1 coverpage
- 2 August 1924 resolution on the arrest of Benia Chkhikvishvili
- 3 Order on Benia Chkhikvishvili's arrest signed by Lavrentiy Beria.
- 4 The list of Benia Chkhikvishvili's discovered belongings during inspection: one thermometer, a piece of chemical pencil, two collars, braces, belt, watch, small dictionary
- 5 A form filled by Benia Chkhikvishvili

Surname: Chkhikvishvili

Name and the name of father: Beniamin, son of Grigor
Citizenship: Georgia

Official place of registration: Kutaisi province, Ozurgeti district, village Tsikhe

Nationality: Georgian

Age: 45 Date of birth: 1879

Education: Agricultural School in Kutaisi

Family members:

Mother – Gogoli Zhghenti, 70, Ozurgeti district

Brother – Davit, 45

Sister – Maria, 25, works at home

Wife – Nadezhda Kaloeva, 36, Tbilisi

Children – Viktor, Grigor, Sviatoslav / 10, 7, 4

Party: member of the Social-Democratic Party of Georgia since 1900

Workplace:

Irkutsk (until 1917) – Cooperative, private lessons, agronomy

Sokhumi – head of the city, commissar of Kutaisi district, commandant of Batumi; head of Tbilisi city; general governor of Tbilisi district

Previous convictions: during Tsarist Russia

Military service: has never served

Date of arrest: 25 June 1924

Place of arrest: Tbilisi, Dusheti street N18

Address before arrest: Tbilisi

Handwritten document with a stamp and the number 2662. Includes a date 19/10/1944 and a signature.

7

Handwritten document with a red circular stamp and several lines of text.

9

Printed document with multiple columns of text and a header.

Handwritten document with a red stamp and various annotations.

8

Handwritten document with a signature and the date 12/11/44.

10

Handwritten document with a signature, a red stamp, and a date 11/11/44.

10

Printed document with text and a signature at the bottom.

11

Formular with fields for name, date, and other personal information. Includes a stamp and a date 12/11/44.

- 6 ბენია ჩხიკვიშვილისთვის აღმოჩენილი ნოე ჟორდანიას წერილი საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ცკ-ს მიმართ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის აღდგენის ღონისძიებების თაობაზე.

სავარაუდოდ, ეს წერილი განსაკუთრებული კომიტეტის (4K) მიერ იყო დაწერილი და წარმოადგენდა ყალბ მტკიცებულებას.

- 7 საგანგებო კომისიის წერილი, რომლის თანახმადაც, ლლონტის დაკითხვით დადგინდა, რომ ბენია ჩხიკვიშვილის სადამსჯელო რაზმები ზუგდიდში კომუნისტების დახვრეტაში იღებდნენ მონაწილეობას.
- 8 მოქალაქე ლისიციანის წერილი იმის თაობაზე, რომ ქალაქის მოურავობისას ბენია ჩხიკვიშვილმა მას ბინა ჩამოართვა და ის და მისი ოჯახი საცხოვრებლად უვარგის ბინაში გადაიყვანა.
- 9 ბენია ჩხიკვიშვილის დაკითხვის ოქმი მისივე ხელმოწერით.

შეკითხვა: ლანდიას ბინაში ყოფნისას იღებდით თუ არა წერილს ადგილობრივი ცენტრალური კომიტეტიდან ან საერთოდ ვინმესგან? პასუხი: არ მიმიღია არანაირი წერილი, რომელიც შეეხებოდა ადგილობრივ ორგანიზაციას.

- 10 ბენია ჩხიკვიშვილის ცოლის განცხადება მისთვის საქმლისა და წამლების გადაცემის თაობაზე.
- 11 დადგენილება ბენია ჩხიკვიშვილის თაობაზე. ხელს აწერენ ჯალალანია, მოროზი, კვანტალიანი.

ბენია ჩხიკვიშვილს სისხლის სამართლის კოდექსის 58-ე და 59-ე მუხლების მიხედვით მიესაჯა გადასახლება საკონცენტრაციო ბანაკში 5 წლის ვადით. განაჩენი დაფუძნებული იყო დაკავებული ოქრუაშვილის ჩვენებებზე, ასევე ნოე ჟორდანიას წერილზე, რომლის ქონაც თავად ბენიამ კატეგორიულად უარყო.

- 6 Noe Zhordania's letter to the central committee of the Social-Democratic Part of Georgia on the restoration of the Georgian Democratic Republic

Supposedly, this letter was written by Cheka and was a false testimony.

- 7 Letter of special committee, according to which, through Ghlonti's questioning it had been proved that Benia Chkhikvishvili's military units participated in the shooting of Communists.
- 8 Lasitsin's letter that while being the governor of the city, Benia Chkhikvishvili confiscated his house and resettled his family to the house in unsuitable conditions for living.
- 9 Minutes of Benia Chkhikvishvili's questioning signed by himself.

Question: Did you receive letter from the Central Committee or anyone else while living in Landia's house?

Answer: I have not received any letter concerning local organization.

- 10 the application of Benia Chkhikvishvili's wife on delivering him food and medicines.
- 11 resolution on Benia Chkhikvishvili signed by Jalaghania, Moroz, Kvantaliani.

According to the articles 58 and 59 of criminal code, Benia Chkhikvishvili was sentenced resettlement to the labor camp for 5 years. The decision was based on arrested Okruashvili's testimony and Noe Zhordania's letter, which Benia Chkhikvishvili rejected he had received.

დაცულია საქართველოს შსს არქივში
Preserved at the MIA Archive of Georgia

COPIE

T.M. I Adler intersocia
Labrepcom Charton

Londres

En complément ma dépêche huit courant je vous informe que Tcheka Tiflis sans jugement condamna à mort 22 hommes politiques arrêtés plusieurs mois avant insurrection géorgienne stop Parmi condamnés ancien ministre Khomérikhi membres assemblée Constituante et personnalités notoires Tchikvichvili maire de Tiflis Pagava Nodia Djougueli Dadiani Saloukvadse Tsinsugvarichvili Tchomaf Kogouadhvili Assatiani Stop Prisons prendre mesures pour empêcher exécution.

Tsereteli.

---

4. Impasse des Prêtres

PARIS, le 9 Septembre 1924

საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წარმომადგენლის, ირაკლი (კაკი) წერეთლის წერილები ევროპის სოციალისტებისა და სხვადასხვა საელჩოსადმი საქართველოში მათი პარტიის წევრების დაპატიმრების და განხორციელებული ტერორის შესახებ (1924-1925 წლები)

Letters of Irakli (Kaki) Tsereteli, representative of the Social-Democratic Party of Georgia, to the European socialists and various embassies about the arrest of the members of the party and terror against them (1924-1925)

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

Adresse: Villa la Terrasse

Le Prruchet

Le Pecc

(S & O)

Telephone St Germain 509

Paris le 12 Mai 1925

1291.
Internationale

Cher Camarade Adler ,

Je vous envoie la traduction littérale de l'article "Zaria Vastoka". Vous y verrez que même, si les accusations portées, dans ce compte-rendu, contre notre parti, étaient justes, elles n'ont rien à faire avec l'exécution des otages.

Je vous signale en même temps un trait curieux de ce compte-rendu: selon ses affirmations, 12.000 membres de notre parti seraient passés en Août 1923 au parti bolchéviste. D'autre part, le nombre total des membres du parti communiste en Géorgie selon les chiffres officiels, de l'Internationale Communiste ne dépassent pas actuellement 12.000. Il en ressort donc qu'au moment où les troupes bolchévistes en 1921 occupèrent la Géorgie non seulement, il n'y avait pas dans le pays de révolution bolchéviste, mais encore il ne s'y trouvait pas un seul bolchéviste

I. Miketeli

P.S. Je profite de cette occasion pour vous prier d'ajouter au rapport sur le parti géorgien (dans le livre que vous préparez pour le Congrès) au commencement où il est question des organisations des partis, ceci: "Le président du Bureau à l'Etranger du Comité Central : N. JORDANIA"

EXTRAIT DES LISTES DES PERSONNES EXECUTEES EN GEORGIE

-:-:-:-:-

en Septembre 1924

DE LA IÈRE LISTE

Exécutés dont on a les noms, âge et profession.

Dans cette liste n'entrent pas 24 détenus politiques fusillés, parmi lesquels DJOUGUELI - dont la liste fut donnée antérieurement.

5 détenus politiques arrêtés longtemps avant l'insurrection (KHOMERIKI - ancien Ministre de l'Agriculture, TCHIKVICHVILI - ancien Maire de Tiflis et député, NODIA - député, PAGAVA et TSINAMDGVARICHVILI - journaliste) furent d'abord transférés à SOUZDAL en Russie où sont détenus les géorgiens, de là ils furent pris pour être ramenés au Caucase, mais furent fusillés en route, près de MOSCOU.

I - Dans la ville de Tiflis -

1- De la prison de Métékhi	138	
2- De l'hôpital " d° (malades).	12	
3- Des prisons des Tchéka	24	
4- De la prison départementale	<u>10</u>	184 exécutés.

II - Dans la Province de Mingrélie	92	d°
III - " " " " Signakhi	28	d°
IV - " " " " Letchkhouni	19	d°
V - " " " " Gourie	15	d°
VI - " " Ville de Khoni	5	d°
VII - " " " " Khachouri	5	d°
VIII - " " " " Tchiatouri	44	d°
IX - " " " " Sentrédi	17	d°
X - " " le Village de Rouissi	42	d°

-----
451 exécutés.

Parmi les exécutés de cette liste il y a des vieillards, des femmes et des enfants dont:

Georges TCHITCHOVA, âgé de 90 ans, décapité à coups de hache.

Rajdan BOUSKANADZE, âgé de 82 ans, fusillé.

Les familles portant le nom de PANIACHVILI, habitant le village de Rouissi (en Karthli), furent entièrement exterminées:

- 1- Lado PANIACHVILI et son fils David (16 ans)
- 2- Jean PANIACHVILI et ses filles Thamar (14 ans) Souliko (6 ans) et ses 2 bébés (4 ans et 3 ans)
- 3- Mme Julie PANIACHVILI (Veuve) et son fils Grégoire (12 ans) et ses deux filles Louisa (10 ans) et Irène (8 ans)
- 4- Badour PANIACHVILI et son fils Zoural (11 ans) et ses 3 filles Tsousouna (5 ans) Mathico (4 ans) Larisse (3 ans)
- 5- Joseph PANIACHVILI, sa femme Nina, leurs filles Nina (12 ans) Katioucha (5 ans) et leurs garçons Basoul (4 ans) et Valiodia (3 ans).
- 6- Guéno PANIACHVILI, sa femme Marguerite, leur fille Thamar (9 ans) leur garçon (4 ans) et leur bébé (3 ans)
- 7- Gabriel PANIACHVILI, sa mère (70 ans) et son fils (12 ans)
- 8- Mme Dounia PANIACHVILI, sa mère (60 ans) sa domestique (14 ans)
- 9- Mme Anna PANIACHVILI (23 ans)

--:--:--:--:--:--:--:--:--:--:--

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის მიერ გამოქვეყნებული წერილები ფრანგულ გაზეთებში საქართველოში ბოლშევიკების მიერ განხორციელებული რეპრესიების შესახებ (სექტემბერი, 1924).

დოკუმენტის შესავალში საუბარია ბენია ჩხიკვიშვილის და სხვა ცნობილი პოლიტიკოსის რეპრესიებზე. მოყვანილია რეპრესირებულთა სტატისტიკური მონაცემები:

184 პირი თბილისში, მათ შორის 138 მეტეხის ციხეში, 24 - ჩეკას ციხეში, 451 რეგიონებში.

სავე განსაკუთრებული შემთხვევები: 90 წლის გიორგი ჩიჩუა, 82 წლის რაჟდენ ბუსკანაძე და რუსში მცხოვრები ფანიაშვილების ოჯახის 9 წევრი, რომელთაგან რამდენიმე არასრულწლოვანიც იყო.

Letters spread by the government of the Democratic Republic of Georgia in French newspapers about the repressions carried out by the Bolsheviks (September 1924)

The introduction concerns repressions of Benia Chkhikvishvili and the other prominent politicians.

Statistical data about repressions:

184 in Tbilisi - 137 in Metekhi prison, 24 in Cheka prison / 451 in the regions.

Exceptional cases: Giorgi Chichua, 90; Razhden Buskanadze, 82 and 9 members of Paniashvili family living in Ruisi, among them several under-age members.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

PROCES-VERBAL

DES SEANCES DES REPRESENTANTS

des REPUBLIQUES D'AZERBAIDJAN, DE GEORGIE et du
CAUCASE DU NORD, tenues à PARIS, les 7, 11, 16, 22 et
29 Octobre - 6 et 11 Novembre 1924.

Les Représentants des Trois Républiques constatent unanimement l'unité et la communauté des intérêts politiques et économiques de l'Azerbaïdjan, du Caucase du Nord et de la Géorgie, déclarés par eux maintes fois dans d'autres circonstances; ils relèvent les sympathies mutuelles et les rapports amicaux de leurs peuples à travers les siècles.

Sur ces constatations, les représentants jugèrent essentiellement indispensable d'établir les bases principales d'une union politique et économique des peuples d'Azerbaïdjan, du Caucase du Nord et de Géorgie, sur lesquelles devra être édifiée la Constitution même de cette Union.

Au cours de leurs délibérations, sur cette question primordiale, les Représentants des trois Républiques Caucasiennes ont unanimement conclu à la nécessité de l'Union de l'Azerbaïdjan, du Caucase du Nord et de la Géorgie, sous la forme d'une Confédération.

En vue d'asseoir la Confédération du Caucase, les Représentants desdites Républiques jugèrent nécessaire d'établir entre l'Azerbaïdjan, le Caucase du Nord et la Géorgie, immédiatement après la

libération de leurs territoires des forces d'occupation, l'unité douanière et une alliance militaire défensive.

Il est entendu que simultanément l'action diplomatique de ces Républiques sera unifiée.

Une Commission spéciale sera créée, dès maintenant, pour l'élaboration du projet de la Constitution ou des principales bases de ladite Constitution, ainsi que des projets des unions sus-mentionnées. Le projet de la Constitution sera soumis pour ratification aux Parlements et aux Assemblées Constituantes de chacune de ces Républiques, dès la libération du Caucase, des troupes d'occupation soviétiques russes.

En ce qui concerne le programme d'action future en vue de la libération de leurs pays du joug étranger, les Représentants des trois Républiques concluent à la nécessité d'unifier l'action des organes Azerbaïdjanien, Géorgien et Nord-Caucasien, résidant à l'étranger. Dans ce but est fondé un COMITE CAUCASIEN, qui aura pour fonctions de préparer et diriger les peuples du Caucase dans leur lutte pour la libération. Ce même Comité unifié l'oeuvre diplomatique des trois Républiques. Le Comité Caucasien comprend quatre sections; la section d'organisation, la section diplomatique, la section financière et la section de propagande.

Le présent procès-verbal est signé en trois exemplaires par les Représentants des Républiques d'Azerbaïdjan, du Caucase du Nord et de la Géorgie ayant assisté aux Séances.

Pour l'AZERBAIDJAN (signé) A.M.TOPTCHIBACHI, HADJIBEYLI.
Pour la GEORGIE (signé) A.TCHENKELI, N.RAMICHVILI, S.KEDIA.
Pour le CAUCASE DU NORD, A.M.TCHERMoeff, I, HAIDAR OFF, H.BAMAT

**აზერბაიჯანის, საქართველოს და კავკასიის მთიელთა
რესპუბლიკის წარმომადგენლებს შორის პარიზში
გამართული მოლაპარაკებები და მათ მიერ კავკასიაში
მიმდინარე რეპრესიების დაგმობა [წერილის ასლი]
(1924 წელი)**

წერილს ხელს აწერენ აზერბაიჯანის მხრიდან ჰაჯიბეილი
და თოფჩიბაშევი, საქართველოდან – ჩხენკელი, რამიშვილი
და კედია, მთიელთა რესპუბლიკიდან – ჩერმოევი,
ჰაიდაროვი, ბამატი.

ერთვის გაზეთში გამოქვეყნებული სტატია - „რევოლუცია
კავკასიაში“, ბენია ჩხიკვიშვილის, ნოე ხომერიკის და
ვალეკო ჯუღელის ფოტოებით და თბილისის ხედით.

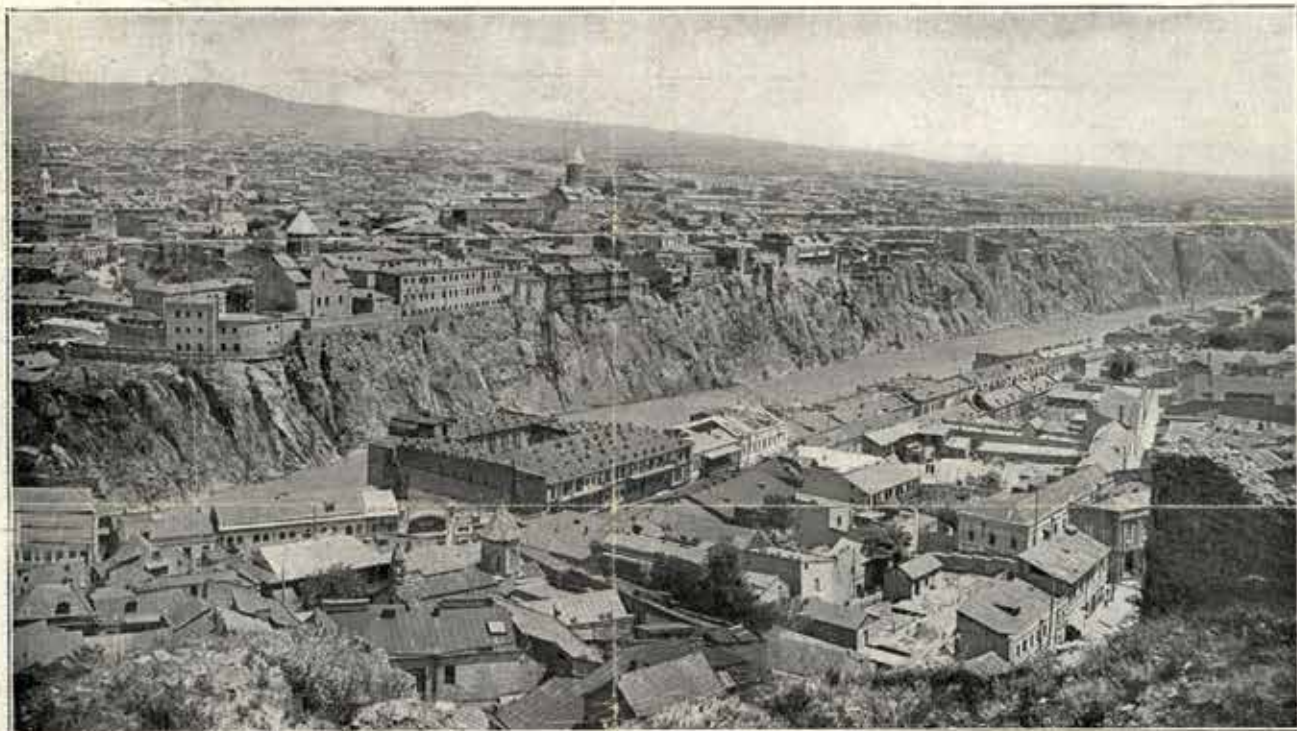
**Talks among the representatives of the republics of Azerbai-
jan, Georgia and Northern Caucasus and the condemnation of
repressions by them [copy of the letter] (1924)**

Letter is signed by Hajibeili and Topchibashev from Azerbaijan,
Chenkeli, Ramishvili and Kedia from Georgia and Chermoev,
Haidarov and Bamat from Northern Caucasus.

The letter is accompanied by the article published in the
newspaper – “Revolution in the Caucasus” with Benia
Chkhikvishvili, Noe Khomeriki and Valiko Jugheli’s photos with
Tbilisi background.

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

Tiflis vue de la forteresse persane qui domine la ville.
Au centre, la colline Kotra. — Phot. G. Guin.

LA RÉVOLUTION AU CAUCASE

Depuis la guerre, plus qu'en aucune époque de l'histoire, la vie du monde est dominée par des besoins économiques tels que les vieilles notions d'autrefois, politiques et sociales, tendent de plus en plus à devenir caduques.

L'activité humaine est à ce point forcée, qu'elle en est parvenue à rapprocher, de manière inattendue, les théories sociales les plus opposées. Doctrines capitalistes et communistes en arrivent presque à se joindre lorsqu'elles prétendent que les richesses naturelles du sol doivent appartenir non à celui qui possède ce sol, mais à ceux — Sociétés ou Etats — qui en ont besoin soit pour en vivre, soit pour en tirer profit.

Elles se joignent — mais pour s'affronter — comme des puissances égales, par-dessus peuples et nations.

Et c'est pourquoi la présence de ces « richesses naturelles » dans le sol possédé par un particulier ou une nation, présence qui autrefois constituait pour l'un comme pour l'autre une véritable richesse, devient aujourd'hui un non moins véritable danger et porte en soi le germe de malheurs sans nom.

C'est ce qui se produit actuellement pour les infor-

Khomeriky, ministre de l'Agriculture.

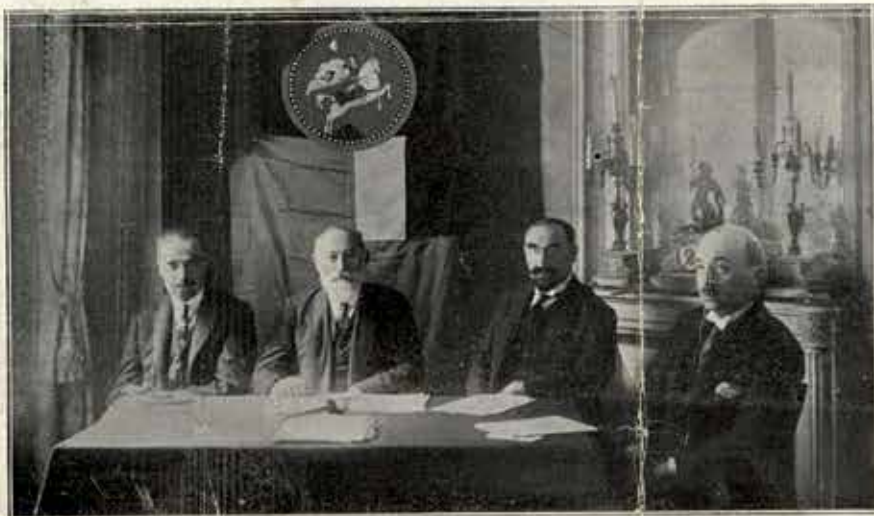

Tchikvichvily, maire de Tiflis.

Valiko Ghugheli, commandant de la garde populaire.

TROIS DES VINGT-QUATRE GÉORGIENS NOTABLES FUSILLÉS RÉCÉMENT PAR LES TROUPES DES SOVIETS À TIFLIS.

Zeretelli. Jordana. Kandelaki. Guegnetchkori.

LE GOUVERNEMENT GÉORGIEN SIÉGEANT À PARIS.

Au-dessus du président Jordana : l'écusson de la Géorgie à l'église de saint Georges. — Phot. Excelsior

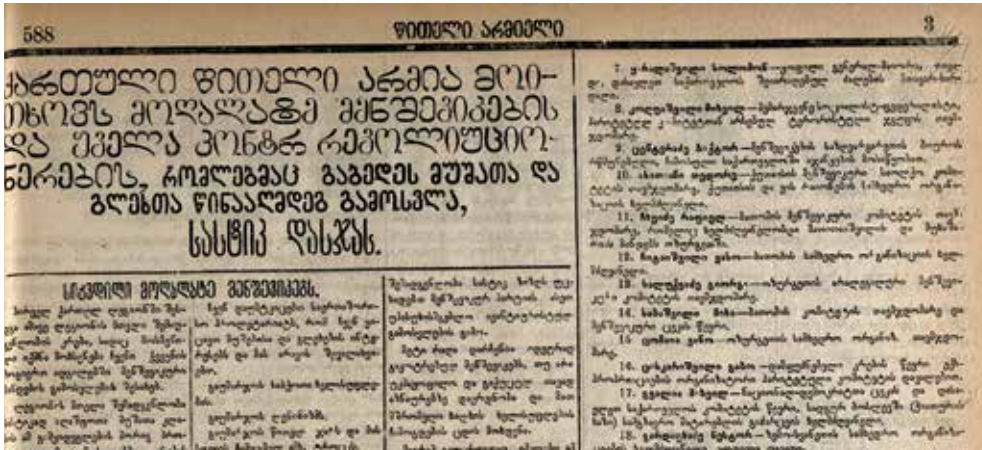
tués pays du Caucase, connus depuis l'antiquité la plus reculée pour la richesse de leur sous-sol et de leurs forêts.

Car le Caucase, malheureusement pour lui, pour son admirable population d'agriculteurs, de pasteurs et de montagnards épris de liberté, d'idéal, possède des gisements de naphite et de manganèse qui sont parmi les plus riches du monde.

En Géorgie — où l'insurrection actuelle a commencé — vit une race dont la beauté, la pureté du type physique sont, à juste titre, célèbres. Ses habitants, dont la langue est peut-être la plus ancienne parmi celles de l'Asie antérieure, n'ont jamais aspiré qu'à vivre paisiblement, heureux de leur sol et de leur langue, dans laquelle leurs littérateurs ont modelé d'admirables poèmes.

Ces hommes sont poètes, sont artistes, dans une nature merveilleuse et splendide de montagnes, de vallées, de forêts et de plaines qui pourrait être véritablement le paradis terrestre, si quelque démon ennemi des humains n'avait caché dans son sein les produits du feu intérieur, presque tous les minerais connus, et surtout du cuivre, du manganèse et du naphite.

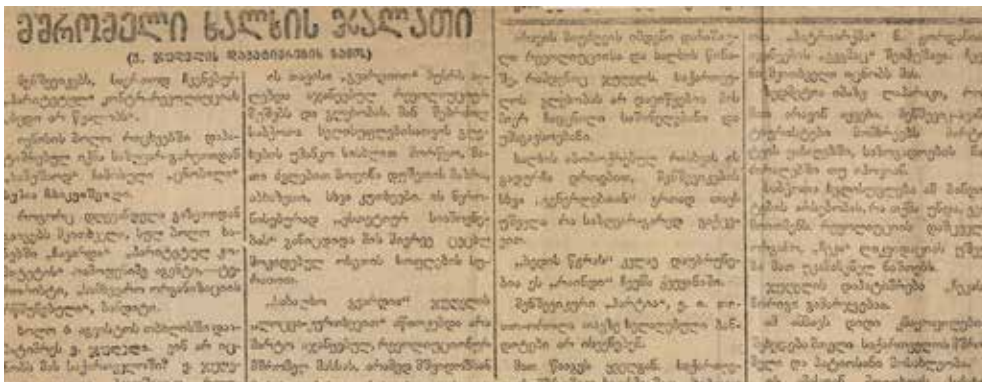
Or, la Géorgie et tous les pays caucasiens, ses voisins, sont, au cours des siècles, entrés par la force même des choses dans l'orbite de l'empire russe sans cesse grandissant. Et comme, dans la Constitution de l'Union fédérative des républiques soviétiques, Moscou a réservé au pouvoir central le droit exclusif de disposer des richesses naturelles des républiques fédérées, et d'en accorder le droit d'exploitation à qui bon lui semble, il était fatal que les Soviets entendraient garder strictement la propriété de si belles sources de

გაზეთ „კომუნისტის“ სტატია – „ქართული წითელი არმია მოითხოვს მენშევიკების და ყველა კონტრ-რევოლუციონერების სასტიკ დასჯას“ (1924 წელი)

Article of the newspaper “Communist” – “The Red Army Requests Strict Punishment of Mensheviks and All of the Counter-Revolutionaries”

დაცულია საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში
Preserved at the National Parliament Library of Georgia

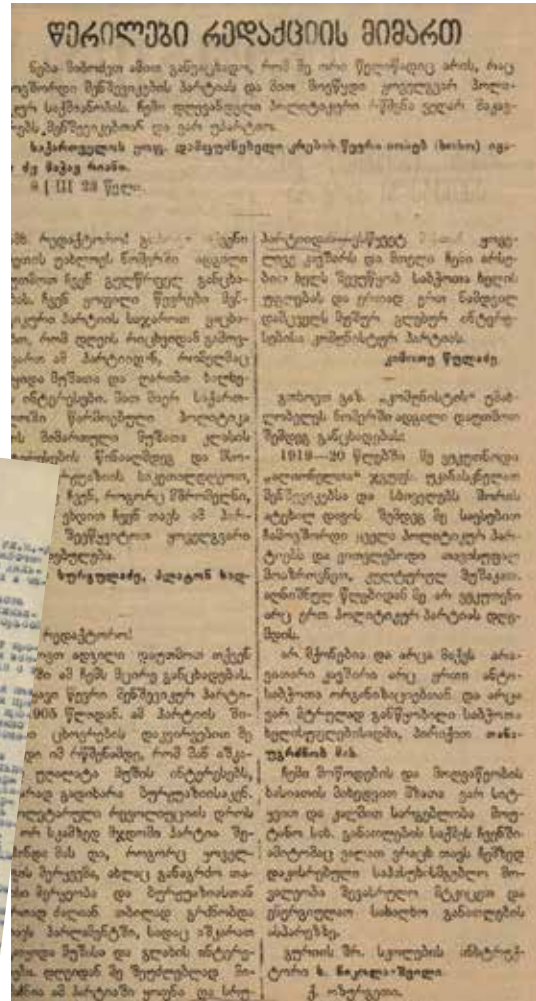
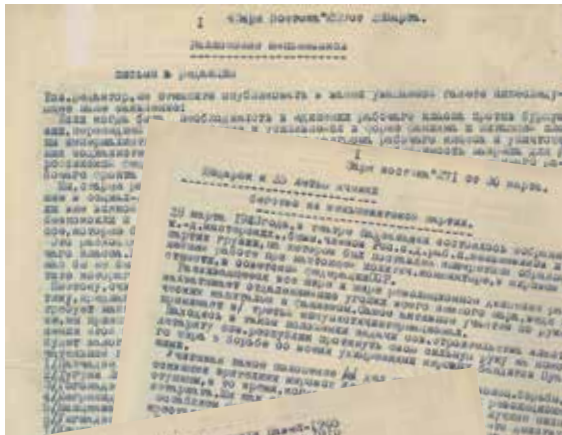
ვალისკო ჯუღელის და ბენია ჩხიკვიშვილის შეპყრობა ყველაზე დიდი „ტროფეი“ იქცა. მისი დაკავების შესახებ სტატიები არა მხოლოდ მის წინააღმდეგ, არამედ საზოგადო ზიზღის დათესვისკენაც იყო მიმართული: „6 აგვისტოს თბილისში, საღამოს 10 საათსა და 35 წუთზე დაპატიმრებულ იქნა საზღვარ-გარეთიდან არალეგალურად ჩამოსული, სახალხო გვარდიის შტაბის ყოფ. თავმჯდომარე და მენშევიკური პარტიის ც.კ. წევრი, მთელს საქართველოში ცნობილი ბანდითი, ოსეთის და აფხაზეთის გამანადგურებელი ვალისკო ჯუღელი, რომელმაც სისხლით მორწყო დუშეთის და სხვა მაზრები...“

The arrest of Valiko Jugheli and Benia Chkhikvishvili became the greatest “trophy”. Articles about him was not only aimed against him but on the enhancement of public hatred: “On 6 August, at 10:35 in the evening, Valiko Jugheli, former head of the People’s Guard, member of the Menshevik Party, well-known bandit in the whole Georgia, the destroyer of Ossetia and Abkhazia, who has shed blood of many in Dusheti and the other districts and has illegally returned from abroad, was arrested...”

დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში
Preserved at the National Archives of Georgia

საგაზეთო სტატიები და ინფორმაციები ბოლშევიკების მიერ წარმოებული რეპრესიების, ბენია ჩხიკვიშვილის და ვალიკო ჯუღელის დაპატიმრების შესახებ (1924 წელი)

Newspaper articles and information about the Bolshevik repressions and the arrest of Benia Chkhikvishvili and Valiko Jugheli (1924)

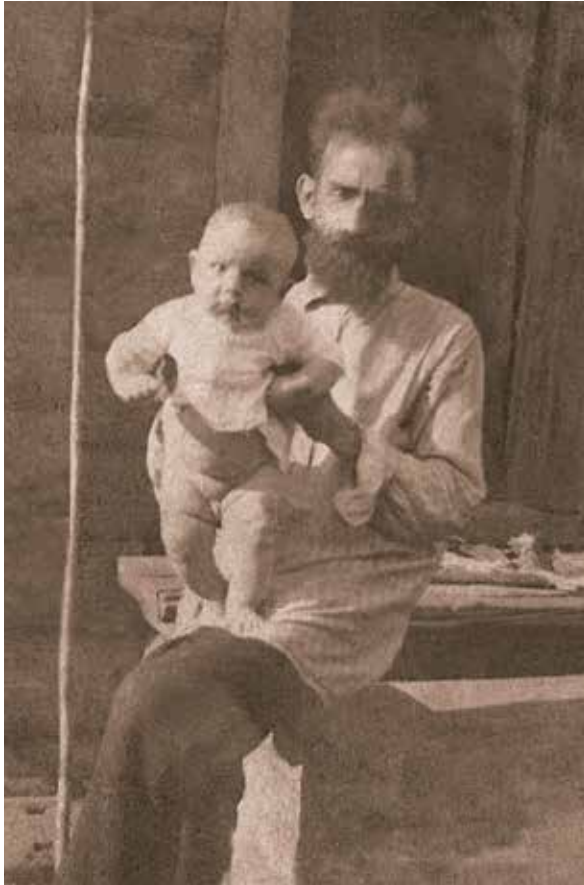

1923 წლის 28 მარტს საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული (მენშევიკური) პარტია თბილისში იმ სასახლეში შეიკრიბა, სადაც საქართველოს პირველმა დემოკრატიულმა რესპუბლიკამ არსებობა გამოაცხადა. პარტიას ბოლშევიკური რეჟიმისა და მისი უშიშროების ორგანოების მხრიდან ზეწოლით და ტერორის გამოყენებით „სათავეში ჩაუყენეს“ პირველი რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრი, იოსებ მაჭავარიანი. 75-მა დელეგატმა მიიღო გადაწყვეტილება საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული (მენშევიკური) პარტიის ლიკვიდაციის და კომუნისტურ პარტიასთან შეერთების თაობაზე.

საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, საგაზეთო სტატიები („მენშევიკთა ლპობა“, „შრომის შვილნი უბრუნდებიან მშრომელთა რევოლუციურ ოჯახს“ და ა.შ.), ძირითადად, პროპაგანდისტულ ხასიათს ატარებდა.

After the occupation of Georgia, articles mainly had a propagandistic character: “Rotting of Mensheviks”, “Sons of Labor Return to the Family of Workers”, etc.

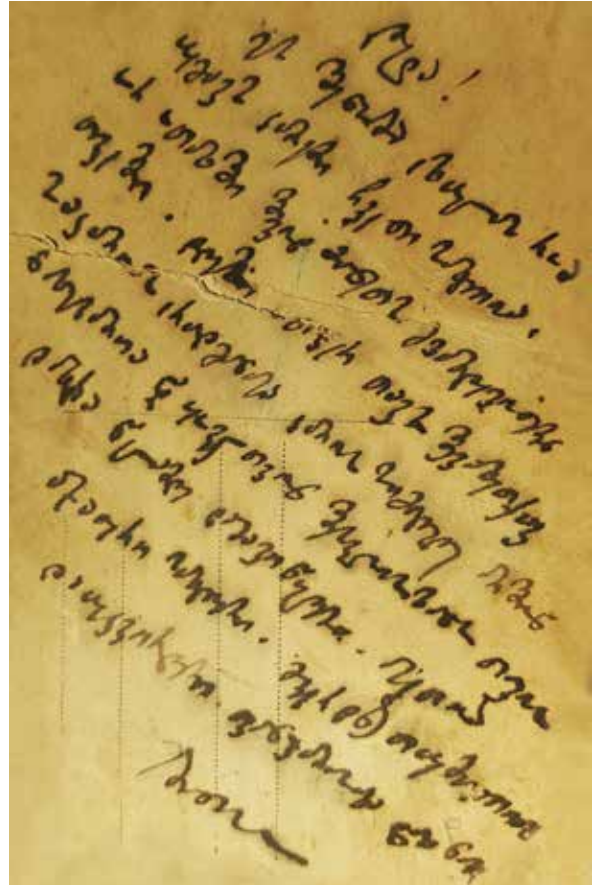
On 28 March 1923, the Social Democratic Party of Georgia gathered at the palace where the Democratic Republic of Georgia declared its existence. Through the pressure from the Bolshevik regime and its security organs, Ioseb Machavarian, member of the Constituent Assembly, became the head of the party. 75 delegates decided the liquidation of the Social-Democratic Party of Georgia and its unification with the Communist Party.

ბენია გადასახლებაში შვილთან ერთად (1910-იანი წლები)

Benia in Exile with his son (1910s)

ირაკლი მახარაძის კოლექცია
Irakli Makharadze Collection

ბენია გადასახლებაში (1910-იანი წლები)
Benia in Exile (1910s)

ირაკლი მახარაძის კოლექცია
Irakli Makharadze Collection

ბიბლიოგრაფია / BIBLIOGRAPHY

- [1] Luigi Villari, *Fire and Sword in the Caucasus*, 1906.
- [2] Gregory Uratadze, *Reminiscences of a Georgian Social Democrat*, California, 1968, p. 50.
- [3] Бигаев Н.А., *Последние Наместники Кавказа, (В свете личных воспоминаний)*, Российский Архив: История Отечества в свидетельствах и документах XVIII—XX вв.: Альманах. — М.: Студия ТРИТЭ: Рос. Архив, 2003.
- [4] ერიკ ლი, *ექსპერიმენტი საქართველოს მივიწყებული რევოლუცია*, „პოეზია“, 2018, გვ. 39.
- Eric Lee, *Experiment Georgia's Forgotten Revolution*, „Poezia“, 2018, p. 39.
- [5] საქართველოს შსს არქივი, ბენია ჩხიკვიშვილის საგამოძიებო საქმე, ფონდი №6, საქმე №9289.
- Archive of the Ministry of Internal Affairs, Benia Chkhikvishvili's investigation case Fund №6, Item №9289.
- [6] „ბრძოლა“, სექტემბერი, №3, პარიზი, 1925, გვ. 15.
- „Brdzola“, September, №3, Paris, 1925, p. 15.
- [7] საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921) ენციკლოპედია-ლექსიკონი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2018, გვ. 218-219.
- The Democratic Republic of Georgia (1918-1921) Encyclopedia-Dictionary, Tbilisi State University Publication, Tbilisi, 2018, p. 218-219.
- [8] საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ბლოგი.
- Blog of the Democratic Republic of Georgia - <http://pirvelirespublika.blogspot.com/>
- [9] საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921)... 2018, გვ. 507.
- The Democratic Republic of Georgia (1918-1921)... 2018, p. 507.
- [10] ისიდორე რამიშვილი, მოგონებები, „არტანუჯი“, თბილისი, 2012, გვ. 16.
- Isidore Ramishvili, *Mogonebebi*, „Artanuji“, Tbilisi, 2012, p. 16.
- [11] საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921)... 2018, გვ. 507.
- The Democratic Republic of Georgia (1918-1921)... 2018, p. 507.
- [12] „ისარი“, №19, 1908.
- „Isari“, №19, 1908.
- [13] „ისარი“, №18, 1908.
- „Isari“, №18, 1908.
- [14] შალვა მაღლაკელიძე, მოგონებები, გამომცემლობა „პეგასი“, თბილისი, 2012, გვ. 163.
- Shalva Maglakelidze, *Mogonebebi*, „Pegasi“, Tbilisi, 2012, p. 163.
- [15] „ცნობის ფურცელი“, №2932, 1905.
- „Tsnobis purtseli“, №2932, 1905.
- [16] ისიდორე რამიშვილი, მოგონებები... 2012, გვ. 422.
- Isidore Ramishvili, *Mogonebebi*... 2012, p. 422.
- [17] ვასილ სიხარულიძე, გლეხთა რევოლუციური მოძრაობა გურიაში, 1900-1905 წლებში, „საბჭოთა საქართველო“, 1958, გვ. 183-184.
- Vasil Sikharulidze, *Glekhta revolutsiuri modzraoba guriashi 1900-1905 tslebshi*, „Sabchota Saqartvelo“ p. 183-184.
- [18] „რევოლუციის მათიანე“, №1, 1923, გვ. 173-174.
- „Revolutsiis matiane“, №1, 1923, p. 173-174.
- [19] ისიდორე რამიშვილი, მოგონებები... 2012, გვ. 421.
- Isidore Ramishvili, *Mogonebebi*... 2012, p. 421.
- [20] „ივერია“, №196, 1905.
- „Iveria“, №196, 1905.
- [21] „ლენინის დროშა“, №54, 1965.
- „Leninis drosha“, №54, 1965.
- [22] თენგიზ ჟღენტი, რევოლუციონური მოძრაობა სამეგრელოში 1905, „სახელგამი“, ტფილისი, 1929, გვ. 21.
- Tengiz Zghenti, *Revolutsiuri modzraoba samegreloshi 1905*, „Sakhelgami“, Tbilisi, 1929, p. 21.
- [23] „ისარი“, №20, 1908.

„Isari“, №20, 1908.

[24] „ბრძოლა“, სექტემბერი, №3, პარიზი, 1925, გვ. 17.

„Brdzola“, September, №3, Paris, 1925, p. 17.

[25] Gregory Uratadze, Reminiscences... 1968, p. 124.

[26] ისიდორე რამიშვილი, მოგონებები... 2012, გვ. 465.

Isidore Ramishvili, Mogonebebi... 2012, p. 465.

[27] „ამირანი“, №74, 1908.

„Amirani“, №74, 1908.

[28] „იმედი“, №5, 1908.

„Imedi“, №5, 1908.

[29] „საბჭოთა სამართალი“, №4, 1974, გვ. 65.

„Sabchota samartali“, №4, 1974, p. 65.

[30] „ერთობა“, №88, 1918.

„Ertoba“, №88, 1918.

[31] არჩილ ჩაჩხიანი, 1918 წლის „ბოლშევიკური რევოლუციები“ აფხაზეთში და ამიერკავკასიის წითელი გვარდიის საბრძოლო მოქმედებები სოხუმის ზონაში, ახალი და უახლესი ისტორიის საკითხები, 2 (15) 2014, გვ. 258.

Archil Chachkhiani, 1918 „Bolshevik Revolutions“ in Abkhazia and the military activities of the Red Army of Transcaucasia in the zone of Sokhumi. The issues of the recent and newest history, 2 (15) 2014, p. 258.

[32] ჯემალ გამახარია, ლია ახალაძე, დაზმირ ჯოჯუა, აფხაზეთის (საქართველო) ისტორიის საკითხები, „მერიდიანი“, თბილისი, 2018, გვ. 225-238.

Jemal Gamakharia, Lia Akhaladze, Dazmir Jojua, Apkhazetis (Saqartvelo) Istoriis Sakitkhebi, „Meridiani“, Tbilisi, 2018, pp. 225-238.

[33] ოთარ ჯანელიძე, ალექსანდრე დაუშვილი, მირიან ხოსიტაშვილი, თავისუფალი საქართველოს დედაქალაქი თბილისი 1918-1921 წლებში, 2019, გვ. 46-47.

Otar Janelidze, Aleksandre Daushvili, Mirian Khositashvili, Tavisufali saqartvelos dedaqalaxi tbilisi 1918-1921 tslebshi, Tbilisi, 2019, p. 46-47.

[34] იქვე, გვ. 43-44.

Ibid. p. 43-44.

[35] გურამ შარაძე, უცხოეთის ცის ქვეშ, წიგნი მეორე, „მერანი“, 1993, გვ. 110-111.

Guram Sharadze, Uckhoetis tsis kvesh, „Merani“, 1993, p. 110-111.

[36] ოთარ ჯანელიძე... თავისუფალი საქართველოს... 2019, გვ. 52-53.

Otar Janelidze... Tavisufali saqartvelos... 2019, p. 52-53.

[37] „ერთობა“, 23 აგვისტო, 1919.

„Ertoba“, 23 August, 1919.

[38] ვახტანგ ბერიძე, ნიკო ფიროსმანაშვილი, თბილისი, 2007, გვ. 94.

Vakhtang Beridze, Niko Phirosmanashvili, Tbilisi, 2007, p. 94.

[39] ვლადიმირ ვოიტინსკი, ქართული დემოკრატია, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2018, გვ. 16-17.

Vladimir Voitinsky, Qartuli demokrati, Tbilisi State University Publication, Tbilisi, 2018, p. 16-17.

[40] აჭარის საარქივო სამმართველო, ფონდი №67-67, აღწერა №1, საქმეები №13, 14, 15 (მასლოვის გამოუქვეყნებელი მემუარები).

Adjara Archive, Fund №I-67, Description 1, Items №13, 14, 15 (Maslov's unpublished memoirs).

[41] გუგული კუკულაძე, საქართველოს პარლამენტის როლი ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის შენარჩუნებისთვის ბრძოლის პროცესში 1918-1920 წწ. (სამხრეთ-დასავლეთ საქართველო), ბათუმი, 2016.

Guguli Kukuladze, Saqartvelos parlamentis roli qveknis teritoriuli mtlianobis shenarchunebistvis brdzolashi, 1918-1920 (samkhret-dasavlet saqartvelo), dissertation, Batumi, 2016

[42] იქვე, გვ. 166.

Ibid. p. 166.

[43] ოთარ გოგოლიშვილი, ბათუმის ოლქი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შემადგენლობაში, 2010, გვ. 40-41.

Otar Gogolishvili, Batumis olqi saqartvelos demokratiuli respublikis shemadgenlobashi, 2010, p. 40-41.

[44] ნიკოლოზ მინიშვილი, ქართული ქრონიკა რევოლუციის დროიდან, „არტანუჯი“, 2006, გვ. 135-137.

Nikolo Mitsishvili, Qartuli qronika revolutsiis droidan, „Artanuji“, 2006, p. 135-137.

[45] „საქართველოს რესპუბლიკა“, №40, 1921.

„Sakartvelos respublika“, №40, 1921.

[46] გერონტი ქიქოძე, თანამედროვის ჩანაწერები, „არეთე“, 2005, გვ. 47.

Geronti Kikodze, Tanamedrovis chanatserebi, „Arete“, 2005, p. 47.

[47] სცსა, ფონდი №1891, აღწერა №3, საქმე №168, გვ. 18.

The National Archives of Georgia, CHA, Fund №1891, Desc. №3, Item №168, p. 18.

[48] ნოე ჯორდანია, წიგნი ოჯახში საკითხავი, „მერანი“, თბილისი, 1989, გვ. 89.

Noe Zhordania, Tsigni ojaxhshi sakitkhavi, „Merani“, Tbilisi, 1989, p. 89.

[49] ქართული ემიგრაცია, რედაქტორი: ოთარ ჯანელიძე, „გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ქართული ემიგრაციის ისტორიისა და გეოგრაფიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი“, თბილისი, 2014.

Qartuli emigratsia, editor: Otar Janelidze, „Scientific-Research Institute of the History and Geography of the Georgian Migration at the Grigol Robakidze University“, Tbilisi, 2014.

[50] ოთარ ჯანელიძე, დახმარება რომ გვქონოდა გავიმარჯვებდით, „მნათობი“, 1997, №11-12, გვ. 199.

Otar Janelidze, Dakhmareba rom gvqonoda Gavimarijvbdit, „Mnatobi“, 1997, №11-12, p. 199.

[51] РГАСПИ, Фонд №76, Опись №3, Дело №321, стр. 12.

[52] გერონტი ქიქოძე, თანამედროვის ჩანაწერები... 2005, გვ. 47.

Geronti Kikodze, Tanamedrovis chanatserebi... 2005, p. 47.

